บทที่ 4

ประวัติศาสตร์การเมืองผ่านการนิรโทษกรรม

ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ประเทศไทยปกครองแบบรวมอำนาจในทุกๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นอำนาจในเรื่องการบริหารจัดการประเทศ หรืออำนาจที่จะกระทำต่อประเทศอื่นๆ ทั้งทางด้านการทูตและการทำสงคราม ล้วนเป็นอำนาจของพระมหากษัตริย์ทั้งสิ้น เมื่ออำนาจทั้งหมดรวมศูนย์อยู่ที่บุคคลเพียงคนเดียว พระองค์จึงทรงมีพระราชอำนาจในการลงโทษ และมีพระราชอำนาจในการให้อภัยโทษด้วยเช่นกัน (สมบัติ คุณธร,2556:14-16) เช่น กรณีเมื่อ รศ. 130 โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยตอนหนึ่งแก่กบฏ รศ. 130 ว่า

“..... แต่ความผิดของพวกเขาเหล่านี้มีข้อสำคัญที่จะทำร้ายตัวเรา เราไม่ได้มีจิตพยาบาทคาดร้ายต่อพวกเขาเหล่านี้เห็นควรที่จะลดหย่อนผ่อนโทษโดยฐานกรุณา ซึ่งเป็นพระราชอำนาจของพระเจ้าแผ่นดินที่จะยกให้ได้” (ทวี มุขธระโกษา, 2506:311)

ซึ่งเป็นลักษณะของการให้ความกรุณาแก่ผู้กระทำผิด หรืออาจเรียกว่า การอภัยโทษที่มีลักษณะคล้ายกับการนิรโทษกรรมแต่ยังไม่ถือว่าเป็นการนิรโทษกรรม เนื่องจากไม่ได้มีการลบล้างความผิดที่เกิดขึ้น ความผิดนั้นก็ยังคงเป็นความผิดอยู่ เพียงแต่โทษที่ได้รับได้รับการลดหย่อนเท่านั้น แต่ในภายหลังก็ได้มีการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำผิดทางการเมือง ร.ศ.130 ในวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2475 จึงถือได้ว่าไม่เคยมีการกระทำผิดมาก่อนเลย (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์,2517:40-41) ทำให้เป็นไปตามหลักการของการนิรโทษกรรม ซึ่งในสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ยังไม่ได้มีการแบ่งแยกการนิรโทษกรรม กับการอภัยโทษออกจากกันอย่างชัดเจน เช่นในทุกวันนี้ เพราะการใช้อำนาจต่างๆ ล้วนมาจากบุคคลเดียวกัน

การนิรโทษกรรมของไทยนั้นเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อ วันที่ 26 มิถุนายน ปี พ.ศ. 2476 หลังจากได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองโดย “คณะราษฎร” นำโดย นายปรีดี พนมยงค์ และพันเอกพหลพยุหเสนา (พจน์ พหลโยธิน) ได้ร่วมกันทำการ “ปฏิวัติ”(Revolution) ระบอบการปกครองของประเทศไทย (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ,2551:23-25) ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน ปี พ.ศ. 2475 การกระทำของคณะราษฎร เป็นการกระทำที่มีลักษณะทางการเมือง เพราะมีวัตถุประสงค์ที่จะเปลี่ยนแปลง และยึดอำนาจการปกครองประเทศจาก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ตามกฎมณเฑียรบาลถือเป็นกฎหมายสูงสุด และประมวลกฎหมายลักษณะอาญาที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนั้น ผู้ที่คิดล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์มีความผิดถึงขั้นประหารชีวิต ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงได้มีการตรากฎหมายนิรโทษกรรมขึ้น ในชื่อว่า “พระราชกำหนดนิรโทษกรรมในคราวเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน พ.ศ. 2475” เพื่อลบล้างความผิดและความรับผิดให้แก่ ผู้กระทำการยึดอำนาจในครั้งนั้น นับเป็นจุดเริ่มต้นของการนิรโทษกรรมความผิดทางการเมืองเป็นครั้งแรกของประเทศไทย

เนื่องจากประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองมาสู่ระบอบประชาธิปไตย โดยมีกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ ตามหลักนิติรัฐ อำนาจทางการเมืองจึงได้ถ่ายโอนแบ่งออกเป็น 3 ฝ่าย ได้แก่อำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติ, ฝ่ายบริหาร และตุลาการ และการนิรโทษกรรมให้แก่ผู้กระทำความผิดนั้น จะต้องกระทำโดยการตราเป็นกฎหมาย

นอกจากการนิรโทษกรรมให้แก่ผู้กระทำการยึดอำนาจแล้ว ยังมีการนิรโทษกรรมให้แก่ผู้กระทำผิดในกรณี อันเนื่องมาจากการเรียกร้องประชาธิปไตย และการก่อกบฏ หรือการยึดอำนาจไม่สำเร็จ อย่างเช่น ในปี พ.ศ. 2488 ได้มีการนิรโทษกรรมให้แก่ กลุ่มกบฏบวรเดช ซึ่งเป็นคณะทหารฝ่ายต่อต้านคณะราษฎร ซึ่งได้พยายามกระทำการยึดอำนาจในวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2476 ได้ก่อให้เกิดความรุนแรงจนได้รุกลามกลายเป็นสงครามกลางเมืองขึ้น และในปี พ.ศ. 2499 ก็ได้มีการนิรโทษกรรมให้แก่ ผู้ที่ได้กระทำความผิดฐานกบฏ จลาจล และผู้ที่ได้กระทำความผิดอันเกี่ยวเนื่องจากการกระทำการป้องกัน ระงับหรือปราบปรามการกบฏ การจลาจล หรือตามกฎหมายอื่นซึ่งเป็นความผิดทำนองนี้ ซึ่งกระทำก่อนวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2499 ให้พ้นจากการเป็นผู้กระทำความผิด นับเป็นการนิรโทษกรรมความผิดทางการเมืองให้แก่ทุกฝ่ายที่ได้กระทำความผิดทางการเมืองขึ้น ก่อนวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2499 ส่วนการนนิรโทษกรรมให้แก่ ผู้ที่กระทำผิดทางการเมือง เนื่องจากการเรียกร้องประชาธิปไตย หรือรัฐธรรมนูญนั้น ได้แก่ การนิรโทษกรรมให้แก่ การชุมชนของนิสิต นักศึกษา และประชาชนเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 และวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ซึ่งเป็นการกระทำที่ผิดต่อกฎหมายบ้านเมือง กฎอาญาศึก และกฎหมายเกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศ

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา จนถึงปี พ.ศ. 2549 ได้มีการตรากฎหมายนิรโทษกรรมทางการเมืองขึ้นเป็นจำนวนมากถึง 21 ฉบับ โดยสามารถแบ่งเป็นกรณีที่มีการทำการปฏิวัติ หรือรัฐประหาร 11 ฉบับ และ กรณีที่การก่อกบฏ ก่อจลาจล ชุมนุมประท้วงขับไล่รัฐบาล 10 ฉบับ (ไชยรัตน์ ปาวะกะนันท์,2553:98-104) ได้แก่

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

1. พระราชกำหนดนิรโทษกรรมในคราวเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน พ.ศ. 2475

2. พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมในการจัดการให้คณะรัฐมนตรีลาออก เพื่อให้มีการเปิดสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2476

3. พระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำผิดฐานกบฏ และจลาจล พ.ศ. 2488

4. พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการรัฐประหาร พ.ศ. 2490

5. พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้ที่ได้นำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2475 กลับมาใช้ พ.ศ. 2494

6. พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ พ.ศ. 2499

7. พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการยึดอำนาจการบริหารราชการแผ่นดิน เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2500

8. พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการปฏิวัติ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2501

9. พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการปฏิวัติ เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514 พ.ศ. 2515

10. พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชน ซึ่งกระทำความผิดเกี่ยวเนื่องกับการเดินขบวนเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2516

11. พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการยึดอำนาจการปกครองประเทศ เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519

12. พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2520

13. พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการอันเป็นความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร ระหว่างวันที่ 25 และวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2520

14. พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดเนื่องในการชุมนุมในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ระหว่างวันที่ 4 ถึงวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 พ.ศ. 2521

15. พระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้ก่อความไม่สงบเพื่อยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน ระหว่างวันที่ 31 มีนาคม ถึงวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2524

16. พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้ก่อความไม่สงบเพื่อยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน ระหว่างวันที่ 31 มีนาคม ถึงวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2524

17. พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้ก่อความไม่สงบเพื่อยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน ระหว่างวันที่ 8 และวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2528 พ.ศ. 2531

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

18. พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการอันเป็นความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร ตามประมวลกฎหมายอาญา และความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2532

19. พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการยึดและควบคุมอำนาจการปกครองแผ่นดิน เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534

20. พระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำความผิดเนื่องในการชุมนุมกันระหว่างวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 ถึงวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2535

21. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2549 ในมาตรา 37

การกระทำผิดทางการเมือง ได้เกิดขึ้น พร้อมกับการนิรโทษกรรม อย่างต่อเนื่อง คล้ายว่าสังคมไทยไม่เคยได้เรียนรู้สิ่งใด จากเหตุการณ์ความสูญเสียที่ผ่านมา มีการใช้ความรุนแรงในการจัดการกับปัญหาความขัดแย้ง ทำให้เกิดความสูญเสียอย่างต่อเนื่อง และสิ่งเหล่านั้นได้ถูกทำให้ลืมด้วยการนิรโทษกรรม เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้น

ถึงเวลาที่จะต้องมีการทบทวนถึงการนิรโทษกรรมว่า “แท้จริงแล้วการนิรโทษกรรมนั้นคือสิ่งใดกันแน่” เป็นการสร้างความสามัคคีของคนในชาติ หรือเป็นวิธีหนึ่งในการยืดระยะเวลาของความขัดแย้ง หรือเป็นพิธีกรรมหนึ่งหลังจากปฏิวัติ หรือรัฐประหาร หรือเป็นการหาผลประโยชน์เพื่อพวกพ้อง หรือเป็นเพียงการให้อภัยผู้ที่กระทำความผิดเพียงเท่านั้น หรือเป็นการฯลฯ การศึกษาการนิรโทษกรรมในบริบททางการเมืองในแต่ละครั้งจึงมีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เพื่อจะสามารถหาคำตอบของคำถามเหล่านี้ เนื่องจากการเกิดขึ้นของกฎหมายนิรโทษกรรมทุกครั้ง ล้วนเกิดขึ้นหลังจากที่มีการกระทำผิดต่อกฎหมายบ้านเมือง ซึ่งก่อให้เกิดความสูญเสีย นอกจากนั้นยังเป็นการกระทำที่กระทบต่อความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายของประเทศ เพราะการนิรโทษกรรมนั้น เป็นการลบลืมการกระทำความผิด และการลบลืมความ สูญเสีย ซึ่งกระทบต่อ “หลักนิติรัฐ” ซึ่งเป็นหลักที่ใช้ในการปกครองประเทศ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

1. พระราชกำหนดนิรโทษกรรมในคราวเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน พ.ศ. 2475

ตั้งแต่ต้นรัชกาลที่ 7 ได้มีข่าวลือว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ จะทรงประทานรัฐธรรมนูญ และภายในเดือนแรกที่ขึ้นครองราชย์ นายภักดี กับนายไทยได้เสนอหนังสือกราบบังคมทูลขอพระราชทานรัฐธรรมนูญ แต่ก็ไม่ได้มีการพระราชทานรัฐธรรมนูญ เนื่องจากพระองค์ไม่มีความแน่พระทัยว่า เมื่อเปลี่ยนแปลงแล้วประเทศจะเป็นอย่างไร และเมื่อมีพระราชปรารภจะพระราชทานรัฐธรรมนูญครั้งใด ก็มีเจ้านายหรือขุนนางทำการคัดค้าน จึงได้งดไปเสียทุกครั้ง จนกระทั้งในปี พ.ศ. 2474 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงมอบหมายให้ พระยาศรี วิสารวาจา (เทียนเลี้ยง ฮุนตระกูล)

ปลัดทูลฉลองกระทรวงต่างประเทศ และเรมอนด์ บี. สตีเวนส์ ที่ปรึกษากระทรวงต่างประเทศ ร่างเค้าโครงธรรมนูญเพื่อเตรียมไว้ เผื่อจะมีการพระราชทานรัฐธรรมนูญในเดือนเมษายน พ.ศ. 2447 ในโอกาสฉลองพระราชวงศ์จักรีครบ 150 ปี แต่เค้าโครงฉบับดังกล่าว ก็ยังเป็นธรรมนูญที่ให้อำนาจสูงสุดแก่พระมหากษัตริย์เช่นเดิม ไม่มีการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตยไปจากกษัตริย์ อำนาจในการทำสัญญากับต่างประเทศเป็นของกษัตริย์เพียงผู้เดียว แต่ธรรมนูญนี้กำหนดให้มีคณะรัฐมนตรีขึ้นมาช่วยในการบริหารประเทศ และให้รัฐสภาทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาเท่านั้น อย่างไรก็ตามอภิรัฐมนตรีก็ได้ยับยั้งเค้าโครงธรรมนูญนี้ โดยเห็นว่าราษฎรไม่พร้อม แม้กระทั้งพระยาศรี วิสารวาจา และเรมอนด์ บี. สตีเวนส์ ก็ไม่เห็นด้วยกับธรรมนูญนี้ เพราะเห็นว่าปัญหาเร่งด่วนในขณะนั้นคือปัญหาเศรษฐกิจ ไม่ใช่วิธีการบริหารประเทศของรัฐบาล และราษฎรสยามก็ไม่มีความพร้อมต่อระบอบรัฐสภา ความล้มเหลวในการพระราชทานธรรมนูญการปกครองครั้งนี้ ได้ทำให้โอกาสที่จะมีระบอบรัฐสภาโดยกษัตริย์ทรงพระราชทานหมดลง (ชัยอนันต์ สมุทวานิช,223:132-156)

สถานการณ์ของโลกโดยทั่วไปในประเทศต่างๆ ในช่วงเวลานั้น ได้มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น เนื่องจากภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 สถานการณ์ของต่างประเทศได้มีการล้มล้างระบอบกษัตริย์เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก เช่น การปฏิวัติโค่นพระเจ้าซาร์แห่งรุสเซีย เมื่อปี พ.ศ. 2460 การล้มล้างจักรพรรดิออสเตรีย-ฮังการี การปฏิวัติโค่นสุลต่านตุรกีในปี พ.ศ. 2464 และการปฏิวัติโค่นกษัตริย์ในสเปนเมื่อปี พ.ศ. 2474 (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, 2551:17)

นอกจากนั้นสถานการณ์ภายในประเทศก็ยังเผชิญกับปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากการใช้จ่ายเงินฟุ่มเฟือยของราชสำนักสืบเนื่องมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 ทำให้เกิดการขาดดุลงบประมาณตั้งแต่ปีแรกที่รัชกาลที่ 7 ขึ้นครองราชย์ ยิ่งกว่านั้นยังได้เกิดวิกฤตการภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกในปี พ.ศ. 2472 (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ,2544:98) จากการสิ้นสุดลงของสงครามโลกครั้งที่สอง จึงก่อให้เกิดวิกฤตในด้านการคลังของรัฐบาล ส่งผลให้มีการลดรายจ่าย มีการยุบตำแหน่ง ลดเงินเดือนของข้าราชการ และปลดข้าราชการออกจากตำแหน่ง โดยเริ่มจากการปลดข้าราชการสามัญชน ส่วนข้าราชการเชื้อพระวงศ์ไม่ได้ถูกปลด แต่กลับได้เงินเพิ่มและได้เลื่อนยศอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนัก (จิตราภรณ์ สุทธาวาศ,2535: 103-105) ประชาชนต้องการมีชีวิตที่ดีกว่าที่เป็นอยู่ (ย้อนรอยประวัติศาสตร์รัฐประหารไทย,2554:สารคดี)

สถานการณ์ดังกล่าวได้โน้มน้าวให้นำมาสู่การปฏิวัติในเช้าตรู่ของวันศุกร์ที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ภายใต้สภาพแวดล้อมของการขาดสิทธิสภาพนอกอนาเขต และในทางเศรษฐกิจ ประเทศสยามได้มีประเทศมหาอำนาจเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่เป็นจำนวนมาก จึงทำให้ต้องป้องกันไม่ให้ประเทศอังกฤษ และฝรั่งเศสเข้ามาแทรกแซงในการกระทำการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ได้ อีกทั้งยังต้องทำให้ประเทศมหาอำนาจยอมรับรัฐใหม่ในทันที (ปรีดี พนมยงค์,2517:213-214) การปฏิวัตินำโดย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ข้าราชการทหารบก ทหารเรือ และพลเรือน ในนามของ “คณะราษฎร”[1] ได้ทำการยึดอำนาจจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 ขณะทรงประทับอยู่ ณ พระราชวังไกลกังวลหัวหิน สมเด็จพระบรมราชินีในสมัยรัชกาลที่ 7 ทรงเล่าว่า “เช้าวันนั้นรู้เรื่องกันที่สนามกอล์ฟนั่นแหละ พระยาอิศราฯ เป็นคนไปกราบทูลให้ในหลวงทรงทราบ ในหลวงก็รับสั่งว่าไม่เป็นไรหรอกเล่นกันต่อไปเถอะ แต่ฉันกลับก่อนแล้ว จึงไม่ทราบเรื่องจนเสด็จกลับมาก็รับสั่งให้ทราบว่ามีเรื่องยุ่งยากที่กรุงเทพฯ มีการยึดอำนาจและจับเจ้านายบางพระองค์...” (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2535:205 ,อ้างใน สมเด็จฯ พระเจ้ารำไพพรรณี “พระราชบันทึกทรงเล่า”. 2516:3) การปฏิวัติครั้งนี้เกิดขึ้นเพื่อมุ่งหวังเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองเป็น “กษัตรย์โดยรัฐธรรมนูญ” (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2549:18) เพื่อจะจำกัดอำนาจของพระมหากษัตริย์ เปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย ทำให้เกิดรัฐธรรมนูญ การเลือกตั้ง การขยายตัวของการศึกษา และการเพิ่มบทบาท สิทธิให้แก่สตรี

คณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองได้วางแผน และนัดหมายกันไว้ ณ ลานพระบรมรูปทรงม้าหน้าพระที่นั่งอนันตสมาคม โดยให้มีกำลังทหารบก ทหารเรือ และหน่วยรถถังพร้อมด้วยอาวุธตั้งแถวรอฟังคำสั่งผู้บังคับบัญชา ทั้งนี้กรมยุทธศึกษาทหารบกได้มีคำสั่งให้ทหารทุกหน่วยไปพร้อมกันที่พระบรมรูปทรงม้าก่อนเวลา 6 นาฬิกา เพื่อรับการฝึกยุทธวิธีแผนใหม่ (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์ ,2517:5)

พระยาพหลพลพยุหเสนา พระยาทรงสุรเดช และพระประศาสน์พิทยายุทธ เป็นผู้บุกยึดกรมทหารม้าที่ 1 ซึ่งเป็นกำลังหลักของฝ่ายบังคับการของกองทัพที่ 1 ในตอนเช้ามืด โดยใช้กลลวงว่าเกิดการจลาจลขึ้นในกรุงเทพฯ (ด้วยการเป็นนายทหารชั้นผู้ใหญ่สั่งทหารชั้นผู้น้อยทั้งๆ ที่ไม่ได้เป็นผู้บังคับบัญชา) ให้เปิดประตูกรมทหารและระดมกรมทหารทั้งกรมให้ไปรวมพลที่หน้าพระที่นั่ง

[1] เนื่องด้วยคณะราษฎรไม่เคยมีการประชุมผู้ทำงานทั้งหมดก่อนลงมือยึดอำนาจ และไม่ได้มีทะเบียนสมาชิกอย่างเป็นทางการ กุหลาบ สายประดิษฐ์ ได้ติดตามการปฏิวัติสยาม พ.ศ. 2475 อย่างใกล้ชิด และได้มีโอกาสสัมภาษณ์พระยาพหลพลพยุหเสนาถึงเรื่องความเป็นไปต่างๆ กล่าวว่าคณะราษฎรมีสมาชิก 115 คน (กุหลาบ,2518:110) ซึ่งเป็นจำนวนมากที่สุด และมีความเป็นไปได้อย่างมาก ซึ่งนับผู้เข้าร่วมจากทุกสาย อย่างไรก็ดี ผู้ศึกษาท่านอื่นๆได้ตัดรอนจำนวนลงบ้างว่ามี 102 คน (ธำรงศักดิ์,2533) และ 99 คน ในเอกสารของฝ่ายเลขาธิการของสภาผู้แทนราษฎร (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์ 2517:1-5) และน้อยที่สุด 61 คน ซึ่งเป็นจำนวนที่คณะผู้ก่อการจัดให้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเพื่อขอพระราชทานขมาโทษ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เป็นครั้งที่สอง, เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ.2475 (ราชกิจจานุเบกษา,49:11-,14 ธันวาคม 2475) และความแตกต่างของจำนวนยังขึ้นอยู่กับการยอมรับสมัครพรรคพวกของหัวหน้าสายในระดับต่างๆ อีกด้วย (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์,2535:206-209) สามารถดูรายชื่อสมาชิกของ คณะราษฎรได้ใน ภาคผนวก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

อนันตสมาคม ซึ่งพระยาฤทธิอัคเนย์ ผู้บัญชาการกรมทหารปืนใหญ่ที่ 1 รักษาพระองค์ ยังคงสงวนท่าที จนกระทั้งพระยาพหลพยุหเสนา และพวกได้ทำการสำเร็จแล้ว พระยาฤทธิอัคเนย์ จึงยกกำลังของตนเข้าร่วมสมทบ (กุหลาบ,2518:120) เช่นเดียวกับกลุ่มทหารเรือ นำโดย หลวงสินธุ์สงครามชัย ซึ่งระดมกำลังทหารเรือชุมนุมพลรออยู่โดยการออกคำสั่งลวงว่าเกิดการกบฏ และในตอนเช้าวันเดียวกัน พระเหี้ยมใจหาญ ผู้บังคับการโรงเรียนนายร้อย ได้สั่งให้นำกำลังนักเรียนของโรงเรียนมาฝึกหัดในบริเวณนั้นด้วย นอกจากนี้ก็มีกองร้อยของกรมทหารช่างนำทหารฝึกใหม่ไปร่วมสมทบ ซึ่งเป็นไปตามคำร้องขอของพระยาทรงสุรเดช ต่อผู้บังคับบัญชากรมทหารดังกล่าวในวันก่อน ซึ่งกล่าวว่าจะมีการฝึกหัดทหารกับรถรบให้ชม และอยากได้นักเรียนนายร้อยมาช่วยเหลือการฝึกหัดนั้น สักจำนวนหนึ่ง ทำให้ในที่ชุมนุมของทหารจำนวนประมาณสองพันคนส่วนใหญ่จึงยังไม่เข้าใจว่ากำลังเกิดอะไรขึ้น ยกเว้นแต่นายทหารบางส่วนซึ่งเข้าแทรกปะปนอยู่ในที่ประชุมพล (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์,2535:213-214)

ส่วนพระประศาสน์พิทยายุทธกับคณะ ซึ่งประกอบด้วยนักเรียนนายร้อย ทหารม้า ทหารปืนใหญ่ และนายทหารเรือ ได้เข้าไปจับกุม หรือให้การ “อารักขา”บุคคลสำคัญ โดยเฉพาะสมเด็จเจ้าฟ้าฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต เพื่อจะช่วยให้คณะผู้ก่อการมีความปลอดภัย และสามารถต่อรองกับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว การกระทำดังกล่าวสามารถทำได้สำเร็จเรียบร้อยแม้มีเรื่องกระทบกระทั่งกับพระยาอธิกรณ์ ประกาศ อธิบดีกรมตำรวจ ซึ่งในเวลานั้นอยู่ที่วังบางขุนพรหมเพื่อเฝ้าถวายรายงานอยู่พอดี หลังจากนั้นได้มีการจับกุมบุคคลสำคัญ และเชิญเจ้านายให้มาประทับรวมกันที่พระที่นั่งอนันตสมาคม เช่น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิจ เป็นต้น นับรวมแล้วมีสมเด็จเจ้าฟ้า 2 พระองค์ สมเด็จกรมพระยา 1 พระองค์ พระองค์เจ้า 3 พระองค์ หม่อมเจ้า 6 พระองค์ หม่อมในสมเด็จเจ้าฟ้า 1 คน นายทหารและตำรวจระดับเจ้าพระยา 10 คน ข้าราชการระดับหลวง 1 คน และระดับพระ 1 คน (แถมสุข นุมนนท์,2533:3-4)

ในขณะเดียวกันฝ่ายพลเรือนนำโดยนายประยูร ภมรมนตรี และคณะ เช่น หลวงโกวิทอภัยวงศ์ และนายประจวบ บุนนาค ได้เข้าทำการตัดสายโทรเลขกับโทรศัพท์ พร้อมกับนำกองทหารเรือเข้ายึดที่ทำการกรมไปรษณีย์โทรเลข (ประยูร ภมรมนตรี,2517:23-24)

ในตอนบ่าย หลวงประดิษฐ์มนูธรรมได้เริ่มจ่ายแจกแถลงการณ์ชื่อ “ประกาศคณะราษฎร” พร้อมกับเสนอหลัก 6 ประการ[2]ของคณะราษฎร การยึดอำนาจการปกครองครั้งนี้ได้กระทำสำเร็จ

[2] **หลัก 6 ประการของคณะราษฎร คือ** 1. จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในทางการเมือง ในทางศาล ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศไว้ให้มั่นคง 2. จะต้องรักษาความปลอดภัยภายในประเทศให้การประทุษร้ายต่อกันลดน้อยลงให้มาก 3. จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะจัดหางานให้ราษฎรทุกๆ คนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก 4. จะต้องให้ราษฎรมีสิทธิเสมอ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภายในเวลาไม่กี่ชั่วโมง เป็นการยึดอำนาจที่ปราศจากการเสียเลือดเนื้อ ยกเว้น พลตรีพระยาเสนาสงคราม หรือ หม่อมราชวงศ์อิ๋ นพวงศ์ ผู้บัญชาการกองพลที่ 1 ได้รับบาดเจ็บเพียงท่านเดียว แต่ภายหลังจากการยึดอำนาจการเมืองของประเทศไทยก็ยังอยู่ในวงจำกัดไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามที่มุ่งหวังไว้อย่างเต็มที่

หลังจากนั้นอีก 2 วัน คือวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2475 เวลา 11.00 น. คณะราษฎรจำนวน 6 นาย ได้แก่ พลโทพระประศาสน์พิทยายุทธ ,พันตรี หลวงวีรโยธิน ,หลวงประดิษฐ์มนูธรรม ,นายประยูร ภมรมนตรี ,นายจรูญ ณ บางช้าง ,นายสงวน ตุลารักษ์ และพลเรือตรี พระยาศรยุทธเสนี ได้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ให้ลงพระปรมาภิไธยในเอกสารสำคัญ 2 ฉบับ คือ “ร่างพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยาม”[3] และ “ร่างพระราชกำหนดนิรโทษกรรม” ซึ่งทำให้ “บรรดาการกระทำทั้งหลายทั้งสิ้นไม่ว่าของบุคคลใด ๆ ในคณะราษฎร หากเป็นการละเมิดบทกฎหมายให้ถือว่าไม่เป็นการละเมิดกฎหมายเลย”[4] พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าได้ทรงลงพระปรมาภิไธยในร่างพระราชกำหนดนิรโทษกรรมในคราวเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดินพ.ศ. 2475 ในวันนั้นทันที (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์,2517:14) ตามเหตุผลที่ว่า

“การที่คณะราษฎรคณะหนึ่งซึ่งมีความปรารถนาอันแรงกล้าในอันที่จะแก้ไข

จัดความเสื่อมโทรมบางประการของรัฐบาลสยามและชาติไทยให้หายไป แล้วจะพากันจรรโลงสยามรัฐและชาติไทยให้เจริญรุ่งเรืองวัฒนาถาวรมั่นคงเท่าเทียมกับชาติและประเทศอื่นต่อไป จึงพากันยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินไว้ด้วยความมุ่งหมายจะให้มีธรรมนูญการปกครองแผ่นดินขึ้นเป็นข้อใหญ่ แล้วร้องขอไปยังเราเพื่อให้เราคงดำรงเป็นกษัตริย์แห่งสยามรัฐต่อไปภายใต้ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินนั้น ทั้งนี้แม้ว่าการจะได้เป็นไปโดยขัดกับความพอพระทัยพระบรมวงศานุวงศ์บางพระองค์ และขัดใจสมาชิกในรัฐบาลเดิมบางคนก็ดี ก็เป็นธรรมดาที่จะต้องเป็นไป เช่นนั้น ในทุกประเทศไม่ว่าจะเจริญรุ่งเรืองแล้วเท่าไร ๆ ก็ไม่อาจจะก้าวล่วงการนี้เสียได้ ถึงกระนั้นก็เพิ่งปรากฏเป็นประวัติการณ์ครั้งแรกของโลกที่การได้เป็นไป โดยราบรื่นปกติมิได้รุนแรงและแม้ว่าจะได้อัญเชิญพระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการบางคนมาประทับและไว้ในพระที่นั่งอนันตสมาคมก็เพียงเพื่อประกันภัยของคณะ และเพื่อให้การดำเนินลุล่วงไปได้เท่านั้น หาได้กระทำการประทุษร้ายหรือหยาบ

ภาคกัน (ไม่ใช่พวกเจ้ามีสิทธิมากกว่าเช่นที่เป็นอยู่) 5. จะต้องให้ราษฎรได้มีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระ เมื่อเสรีภาพนี้ไม่ขัดต่อหลัก 4 ประการดังกล่าวข้างต้น 6. จะต้องให้การศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราษฎร

[3] พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงรับพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวไว้และพระราชทางพระกระแสรับสั่งขอเวลาพิจารณาสักหนึ่งวัน แล้วจึงได้ทรงลงพระปรมาภิไธยในรัฐธรรมนูญ ในวันถัดมา คือวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475

[4] พระราชบัญญัตินิรโทษกรรม ม.3

หยามอย่างใด ๆ และไม่มุ่งหมายจะกระทำเช่นนั้นด้วย ได้แต่บำรุงรับไว้ด้วยดี สมควรแก่พระเกียรติยศทุกประการ อันที่จริงการปกครองด้วยวิธีมีพระธรรมนูญการปกครองนี้เราก็ได้ดำริอยู่ก่อนแล้ว ที่ราษฎรคณะนี้กระทำมาเป็นการถูกต้องตามนิยมของเราอยู่ด้วย และด้วยเจตนาดีต่อประเทศชาติ อาณาประชาชนแท้ ๆ จะหาการกระทำหรือแต่เพียงเจตนาชั่วร้ายแม้แต่น้อยก็มิได้"
(พระราชกำหนดนิรโทษกรรมในคราวเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน พ.ศ. 2475)

ถือได้ว่าเป็นการจุดกำเนินของของระบอบการปกครองในรูปแบบนิติรัฐ ซึ่งปกครองโดยใช้หลักกฎหมาย ทำให้การนิรโทษกรรมนั้นต้องอยู่ในรูปแบบของการตราออกมาบังคับใช้เป็นกฎหมาย และเป็นการเริ่มต้นของประเพณีการนิรโทษกรรมทางการเมืองของไทย ในกรณีเมื่อมีการยึดอำนาจการปกครองประเทศ โดยวิธีการใช้กำลังทางทหารแล้ว จะมีการออกกฎหมายนิรโทษกรรมให้แก่ผู้ที่กระทำการยึดอำนาจ เพื่อให้เกิดความสงบสุขทางการเมืองทำให้ผู้กระทำการยึดอำนาจสามารถเข้าบริหารประเทศต่อไปได้ โดยพ้นจากความผิดอันเกี่ยวเนื่องจากการกระทำการยึดอำนาจที่เกิดขึ้น

การนิรโทษกรรมครั้งนี้เป็นการนิรโทษกรรมให้กับกลุ่มของผู้กระทำการยึดอำนาจการปกครอง สำหรับการกระทำที่ผู้ยึดอำนาจได้กระทำละเมิดต่อกฎหมายทุกฉบับ ในการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง เพื่อไม่ให้เกิดการฟ้องร้องเอาผิดต่อกลุ่มคณะผู้กระทำการยึดอำนาจ โดยการตราเป็นกฎหมายพระราชกำหนด โดยกลุ่มของผู้กระทำการยึดอำนาจเองเป็นผู้เสนอร่างให้แก่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯเป็นผู้ลงพระปรมาภิไธย

2. พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมในการจัดการให้คณะรัฐมนตรีลาออก เพื่อให้มีการเปิดสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2476

ในระยะแรกในการบริหารประเทศของคณะราษฎรเป็นเวลาที่เศรษฐกิจของโลกตกต่ำ การเงินฝืดเคืองทั่วไป สินค้าข้าว ซึ่งเป็นสินค้าหลักของประเทศราคาตกต่ำ ชาวนาได้รับความยากแค้นกรรมกรตกงาน บ้านเมืองโดยทั่วไปจนลง (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2517:50) ซึ่งคณะราษฎรต้องการสร้างระบบการปกครองประเทศภายใต้ความร่วมมือของผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ อีกทั้งยังต้องการที่จะประสานรอยร้าวกับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อไม่ให้เกิดความแตกแยกขึ้น จึงได้เชิญให้พระยามโนปกรณ์ธิติธาดา อธิบดีศาลอุทธรณ์ ซึ่งมีคุณหญิงเป็นนางสนองพระโอษฐ์พระบรมราชินี (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, 2551:29)และเป็นอาจารย์ของหลวงประดิษฐ์มนูญธรรม (ย้อนรอยประวัติศาสตร์รัฐประหารไทย,2554:สารคดี) มาดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการคณะราษฎร (นายกรัฐมนตรี) เนื่องจากกลุ่มผู้นำคณะราษฎรคาดหมายว่าเมื่อลดอำนาจสมบูรณาญาสิทธิของพระมหากษัตริย์ลง และวางระเบียบกฎเกณฑ์การปกครอง "ในระบอบใหม่" ให้ชัดเจนแล้ว การปกครองจะเป็นไปตามหลักประชาธิปไตยโดยง่าย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ระบอบการปกครองใหม่ที่สร้างขึ้นนั้นต้องประสบกับปัญหามากมาย โดยเฉพาะการเผชิญกับกลุ่มที่ยังภักดีต่อเจ้านาย และต่อต้านระบอบใหม่ กลุ่มการเมืองดังกล่าวได้รวมกันอย่างหลวมๆ ในชื่อ “คณะเจ้า” หรือ “กลุ่มนิยมเจ้า” ซึ่งหมายถึงกลุ่มที่ยังจงรักภักดีต่อเจ้านายเชื้อพระวงศ์และต้องการที่จะถวายอำนาจคืนแก่สถาบันกษัตริย์ กลุ่มนิยมเจ้าไม่พอใจระบอบใหม่ และเห็นว่าคณะราษฎรเป็นกบฏ จึงมุ่งที่จะต่อต้านคณะราษฎร (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, 2550:8-9) และพระยามโนปกรณ์ธิติธาดา ก็เป็นแกนกลางของฝ่ายขุนนางเก่า ที่พยายามที่จะสั่นคลอนอำนาจของคณะราษฎร

จากนั้นได้เกิดความขัดแย้งอย่างทางความคิดอย่างรุนแรง ในเรื่องเค้าโครงเศรษฐกิจ ของหลวงประดิษฐ์มนูญธรรม เพราะฝ่ายของพระยามโนปกรณ์ธิติธาดา รวมทั้ง พันเอกพระยาทรงสุรเดช, พันโทพระประศาสน์พิทยายุทธ และ ร้อยโทประยูร ภมรมนตรี ได้แสดงการคัดค้านเค้าโครงเศรษฐกิจนี้ แต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นฝ่ายคณะราษฎรสายพลเรือนได้สนับสนุนความคิดของหลวงประดิษฐ์มนูญธรรม ทำให้เกิดความแตกแยกกันภายในระหว่างรัฐมนตรีด้วยกันเอง ระหว่างสมาชิกสภากับรัฐมนตรี และรวมถึงระหว่างสมาชิกสภาด้วยกันเอง แต่เมื่อคณะรัฐมนตรีได้อ่านพระราชบันทึกพระบรมราชวินิจฉัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ (สมุดปกขาว) จึงได้มีการผ่อนคลายความตึงเครียดลง และลงมติไม่เห็นชอบ 11 เสียง เห็นชอบ 3 เสียง และงดออกเสียง 5 เสียง (ย้อนรอยประวัติศาสตร์รัฐประหารไทย,2554:สารคดี) และเกิดกรณีการตรวจค้นอาวุธสมาชิกสภา ในการประชุมสภาเมื่อวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2475 โดยพระยามโนปกรณ์นิติธาดา ได้สั่งให้ทหารมาทำการตรวจค้นอาวุธของสมาชิกสภาก่อนเข้าประชุม เพื่อรักษาความปลอดภัยของทุกฝ่าย การกระทำครั้งนี้ได้สร้างความไม่พอใจให้แก่สมาชิกสภาเป็นอันมาก (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์,2517:59)

ด้วยเหตุนี้ในวันถัดมา เป็นวันขึ้นปีใหม่ที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2476 (ปฏิทินเก่า) รัฐบาลของพระยามโนปกรณ์ธิติธาดา ก็ได้ออกพระราชกฤษฎีกาปิดสภาผู้แทนราษฎร และงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งของการรัฐประหาร (ฐากูร จุลินทร,2557:2)ในขณะเดียวกันก็ได้มีการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นใหม่ โดยอ้างถึงความวุ่นวายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2549:142) ด้วยเหตุผลที่ว่า *“...บัดนี้เกิดความแตกแยกเป็นสองพวก มีความเห็นแตกต่างกัน และไม่สามารถที่จะคล้อยตามกันได้ ความเห็นข้างน้อยนั้นปรารถนาที่จะวางนโยบายเศรษฐกิจไปในทางอันเป็นคอมมิวนิสต์”* (คำแถลงของรัฐบาล 1 เมษายน พ.ศ. 2476) เพื่อให้มีการปิดสภาไปจนกว่าจะมีการเลือกตั้งใหม่ ทำให้ฝ่ายบริหารของพระยามโนปกรณ์ฯสามารถบริหารประเทศได้โดยไม่ต้องมีสภาราษฎร และทำให้อำนาจเบ็ดเสร็จอยู่ในมือของนายกรัฐมนตรี พร้อมกับการออกพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2476 ในวันต่อมา (ไม่ได้ผ่านการพิจารณาของสภา) โดยมีเหตุผลว่า *“การก่อให้เกิดขึ้น หรือเพียงแต่เพียงพยายามก่อให้เกิดขึ้นซึ่งคอมมิวนิสต์ จักเป็นเหตุนำมาซึ่งความหายนะแก่ประชาราษฎร และเป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศ”* (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์,

2517:65) และในวันเดียวกันนั้น รัฐบาลก็ได้แก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฯ เกี่ยวกับการจดทะเบียนสมาคม เพื่อไม่ให้มีสมาคมการเมือง ซึ่งน่าจะเป็นภัยอันตรายต่อสันติภาพของประชาชน หรือก่อให้เกิดความไม่สงบ ต่อจากนั้นก็ได้มีพระราชวิจารณ์โครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม ซึ่งเป็นผู้ร่างเสนอคณะรัฐมนตรี พร้อมกับการบังคับให้หลวงประดิษฐมนูธรรมเดินทางออกนอกประเทศ จึงทำให้หลวงประดิษฐมนูธรรมได้เดินทางออกไปยังประเทศฝรั่งเศส โดยทางเรือจากท่าเรือบีไอ เมื่อวันที่ 12 เมษายน เวลา 18.00 นาฬิกา มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ่อค้า ประชาชน ข้าราชการ ผู้เคารพนับถือไปส่งที่ท่าเรือจำนวนมาก โดยเฉพาะ นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2517:66)

ปัญหาการปิดสภาผู้แทนราษฎร และการใช้อำนาจของพระยามโนปกรณ์ธิติธาดา ได้ถูกโจมตีอย่างหนักว่า เป็นการละเมิดรัฐธรรมนูญ และเป็นเผด็จการ เพราะการประกาศงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา โดยไม่ระบุว่ามาตราใด ก็มีความหมายเท่ากับว่างดใช้ทั้งฉบับ ได้ก่อให้เกิดความตึงเครียดทางการเมืองขึ้นอย่างมาก ประกอบกับความขัดแย้งของ พันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา กับ พันเอกพระยาทรงสุรเดช จึงเกิดกรณีที่เรียกว่า “สี่ทหารเสือลาออก” (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, 2551:33) ซึ่งประกาศเป็นพระราชโองการ เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2476 ว่า นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา, นายพันเอก พระยาทรงสุรเดช, นายพันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ และนายพันโท พระประศาสน์พิทยายุทธ์ ได้กราบบังคมลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรี และได้ทรงอนุญาตตั้งแต่วันที่ 24 มิถุนายน (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2517:67)

ต่อจากนั้นคณะราษฎร จึงได้ทำการรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองของประเทศ โดยขอให้นายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีลาออกจากตำแหน่ง และให้เปิดสภาราษฎร เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476 ฝ่ายคณะราษฎร มี พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นหัวหน้าคณะ พันโทหลวงพิบูลสงคราม (รักษาราชการในตำแหน่งผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกฝ่ายยุทธการ) เป็นเลขานุการฝ่ายทหารบก และ นาวาโทหลวงศุภชลาศัย เป็นเลขานุการฝ่ายทหารเรือ ในคำแถลงของคณะผู้ยึดอำนาจให้เหตุผลว่า “รัฐบาลของพระยามโนปกรณ์ธิติธาดา ไม่ปกครองตามรัฐธรรมนูญ และปิดการประชุมสภาราษฎร จึงต้องดำเนินการให้เกิดความถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ และให้มีการเปิดประชุมสภาอีกครั้ง”

เมื่อ พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา หัวหน้าคณะราษฎร ได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้มีการเปิดประชุมสภาครั้งใหม่ ในวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2476 พร้อมกับตรา “พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมในการจัดการให้คณะรัฐมนตรีลาออกเพื่อให้มีการเปิดสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2476” ประกาศใช้เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2476 โดยเป็นการนิรโทษกรรมให้แก่

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

คณะผู้ก่อการรัฐประหาร อันประกอบด้วยคณะทหารบก ทหารเรือ และพลเรือน เพื่อมิให้การยึดอำนาจเป็นการละเมิดต่อกฎหมาย โดยให้เหตุผลว่า

"การที่คณะทหารบก ทหารเรือ และพลเรือนคณะหนึ่งซึ่งเห็นความจำเป็นในอันจะแก้ไขเหตุการณ์ที่ทำให้เสื่อมทรามความศักดิ์สิทธิแห่งรัฐธรรมนูญ เป็นเหตุให้กระทบกระเทือนต่อความปลอดภัยแห่งชาติบ้านเมืองจึงพร้อมใจกันเข้าจัดการให้ คณะรัฐมนตรีชุดซึ่งไม่บริหารราชการแผ่นดินตามหน้าที่ด้วยความไว้ใจของสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ ลาออกจากตำแหน่งทั้งคณะ ซึ่งในที่สุดรัฐมนตรีคณะที่กล่าวข้างต้นก็ได้ยื่นใบลา และได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ออกจากตำแหน่งแล้ว ปรากฏว่าเหตุการณ์ได้เป็นไปโดยราบรื่นปกติเรียบร้อยมิได้รุนแรง สมควรได้รับพระมหากรุณาเพราะความหวังดีงามและความละมุนละม่อมในการกระทำของคณะนี้"
(พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมในการจัดการให้คณะรัฐมนตรีลาออก เพื่อให้มีการเปิดสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2476)

ทำให้บรรดาการกระทำทั้งหลายในการยึดอำนาจไม่ถือว่าเป็นความผิดไม่ว่าจะเป็นการกระทำที่ละเมิดต่อกฎหมายใดก็ตาม ซึ่งถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของผู้กระทำการยึดอำนาจ หรือ"คณะราษฎร" ในการออกกฎหมายนิรโทษกรรมภายหลังจากได้กระทำการยึดอำนาจ หรือการรัฐประหาร เพื่อให้กลุ่มของตนพ้นจากความผิด

3. พระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำผิดฐานกบฏ และจลาจล พ.ศ. 2488

ในสมัยของ พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรี ได้เรียกตัวหลวงประดิษฐ์มนูญธรรม กลับประเทศ และได้แต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2476 สร้างความไม่พอใจอย่างมากให้แก่กลุ่มนิยมเจ้า และนายทหารฝ่ายอนุรักษ์นิยม ซึ่งเห็นว่าอำนาจทางการเมืองนั้นไม่ได้อยู่กับประชาชนเหมือนที่คณะราษฎรกล่าวอ้าง ซึ่งกระแสการต่อต้านนั้นเป็นไปอย่างเงียบๆ จนกระทั่ง นายถวัลย์ ฤทธิเดช ได้ยื่นฟ้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในกรณีที่พระองค์มีพระบรมราชวินิจฉัยคัดค้านแผนพัฒนาเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์มนูญธรรมโดยออกเป็นสมุดปกขาว ซึ่งได้ถูกมองว่าเป็นการหมิ่นเกียรติพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวมากเกินไป (ย้อนรอยประวัติศาสตร์รัฐประหารไทย,2554:สารคดี) ทำให้เกิด "กบฏบวรเดช" ขึ้นในวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2476 โดยคณะทหารฝ่ายต่อต้านคณะราษฎรได้รวบรวมกำลังทหารที่นครราชสีมา ตั้งเป็น "คณะกู้บ้านกู้เมือง" แล้วได้ทำการยกกองทัพมาล้อมพระนคร โดยมี พลเอกพระองค์เจ้าบวรเดช เป็นหัวหน้า มี พันเอกพระยาศรีสิทธิสงคราม (ดิ่น ท่าราบ) เป็นรองหัวหน้า มีกองทหารหน่วยต่างๆ จากนครราชสีมา สระบุรี และอยุธยาเข้าร่วมด้วย และได้มาตั้งกองที่กรมอากาศยานดอนเมือง เพื่อยื่นคำขาดให้รัฐบาลยอมจำนน โดยให้พระแสนศิทธิการถือหนังสือมา แต่ฝ่ายรัฐบาลตัดสินใจที่จะต่อสู้ จึงได้ตั้งให้ พันเอกหลวงพิบูลสงคราม นำทหารเข้าปราบปราม เมื่อฝ่ายคณะกู้บ้านกู้เมือง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ถูกปราบปรามสำเร็จพระองค์เจ้าบวรเดชจึงต้องลี้ภัยไปยังอินโดจีนฝรั่งเศส ส่วนพระยาศรีสิทธิสงครามเสียชีวิตในการสู้รบเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม ระหว่างการถอยไปที่ปากช่อง ทำให้คณะราษฎรสามารถควบคุมอำนาจได้มากขึ้น ส่วนกลุ่มนิยมเจ้าได้หมดบทบาทลง และถูกกวาดล้างปราบปรามอย่างหนัก นอกจากนั้นยังมีการตั้งข้อสงสัยว่า ข้าราชสำนักบางท่านให้ความสนับสนุน และติดต่อกับฝ่ายกบฏ ถึงกลับปรากฏในข้ออ้างของรัฐบาลราษฎรว่า ราชสำนักให้การสนับสนุนกบฏเป็นเงิน สองแสนบาท (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2549:161) ทางฝ่ายรัฐบาลพระยาพหลฯ นายกรัฐมนตรี ได้ร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษขึ้น เพื่อดำเนินคดีกับกลุ่มผู้ก่อกบฏ ถึงแม้พระราชบัญญัติฉบับนี้ จะถูกคัดค้านจากสภาอย่างรุนแรง แต่สภาผู้แทนก็มีมติเห็นชอบตามรัฐบาล ต่อจากนั้นรัฐบาลพระยาพหลฯ ก็ได้มีหนังสือถอดยศ ปลดฐานันดรศักดิ์ พวกกบฏ พระองค์เจ้าบวรเดชและพวกรวม 23 คน (เพลิง ภูผา, 2541:64) ทำให้ความขัดแย้งระหว่างคณะราษฎรกับพระมหากษัตริย์รุนแรงขึ้นจนไม่สามารถเจรจาตกลงกันได้ ทั้งที่มีพระราชบันทึกของพระปกเกล้าเจ้าหัว กล่าวถึงกรณีกบฏบวรเดช ให้มีการอภัยโทษ (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2517:168-169) แต่ก็ไม่ได้รับการตอบสนองจากคณะรัฐบาล ความขัดแย้งของฝ่ายรัฐบาล กับสถาบันกษัตริย์จึงได้ทวีความรุนแรงมากขึ้น ถึงขั้นมีการลอบยิง นายพลตรีหลวงพิบูลสงคราม โดยนายพุ่ม ทับสายทอง กับพวก เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2477 จนนำมาสู่การสละราชสมบัติของพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2477 (ปฏิทินเก่า) สภาผู้แทนราษฎรจึงได้มีมติให้เชิญพระองค์เจ้าอานันทมหิดล พระโอรสในสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้าฯ กรมหลวงสงขลานครินทร์ ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ในบัญชีสืบสานสันตติวงศ์ลำดับที่ 1 ตามกฎมณเฑียรบาลขึ้นครองราชย์แทน เป็นกษัตริย์รัชกาลที่ 8

หลังจากนั้นได้เกิดความไม่พอใจขึ้น มีกลุ่มคนคิดก่อการปฏิวัติยึดอำนาจ เพื่อจะได้อัญเชิญพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว กลับสู่ประเทศ เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2577 โดยมีชื่อว่า “กบฏนายสิบ” ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนายทหารชั้นประทวน เป็นทหารที่เรียนในประเทศไทย ซึ่งไม่พอใจการทำงานของรัฐบาลของพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา เนื่องจากผู้บังคับบัญชาของตนไม่ได้รับความเป็นธรรมจากรัฐบาล และรัฐบาลประชาธิปไตยของพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาไม่เทิดทูนสถาบันกษัตริย์ (ย้อนรอยประวัติศาสตร์รัฐประหารไทย, 2554:สารคดี) แต่แผนก่อการของพวกกบฏได้รู้ถึงฝ่ายรัฐบาล ฝ่ายรัฐบาลจึงได้สั่งให้ หลวงพิบูลสงคราม รัฐมนตรีกลาโหม ทำการกวาดล้างจับกุม ได้ผู้ต้องหาทั้งสิ้น 21 คน และได้ตัดสินโดยศาลพิเศษ มีคำพิพากษาออกมาดังนี้

ให้จำคุกตลอดชีวิต จ่านายสิบสาคร ภูมิทัต, สิบเอกกวย สินธุวงศ์, สิบเอกเข็ม เฉลยพิศ, สิบเอกเท้ง แซ่ซิ้ม, สิบเอกถม เกตุอำไพ, สิบเอกแช่ม บัวปลื้ม, สิบเอกตะเข็บ สายสุวรรณ, สิบโทหม่อมหลวงกวีวงศ์ วัชรีวงศ์, สิบโทเลียม คะหินทะพงษ์, สิบโทแผ้ว แสงส่งสูง, และ สิบโทศาสน์ คชกุล จำคุก 16 ปี นายนุ่น ณ พัทลุง ประหารชีวิต สิบเอกสวัสดิ์ มหะหมัด (เพลิง ภูผา, 2541:น.75)

ต่อมาในเดือนกันยายน พ.ศ. 2481 เกิดวิกฤตการณ์ทางการเมือง ทำให้เกิดการยุบสภาในวันที่ 11 กันยายน เนื่องการความพ่ายแพ้มติในสภา เรื่องวิธีการเสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณ เพราะพระราชบัญญัติฉบับนั้นเป็นการผูกมัดรัฐบาลมากเกินไป ซึ่งฝ่ายรัฐบาลไม่สามารถปฏิบัติตามความต้องการของสภาได้ พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา จึงได้ถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ต่อคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ แต่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไม่ยอมรับใบลา โดยให้เหตุผลว่า สภาพการณ์ในเวลานี้ปั่นป่วน คับคัน รัฐบาลควรอยู่บริหารประเทศต่อไป จึงได้ให้มีการยุบสภาแทน เพื่อให้มีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรขึ้นใหม่ ในวันที่ 12 พฤศจิกายน แต่ก่อนหน้าวันเลือกตั้งเพียงแค่ 3 วัน คือวันที่ 9 พฤศจิกายน ได้เกิดเหตุการณ์ หลวงพิบูลสงครามถูกยิงที่บ้านพักในกรมทหารบางซื่อ โดยนายลี บุญตา เป็นผู้ยิง (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2517:271-274)

เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2481 ได้มีการเลือกนายกรัฐมนตรี โดยนายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา ได้ไปขอพบประธานสภาก่อนมีการประชุม และขอร้องให้แจ้งต่อที่ประชุมว่า จะไม่รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จึงทำให้ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีกลายเป็นของ พันเอกหลวงพิบูลสงครามโดยการพิจารณาของคณะราษฎร แต่งตั้งในวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2481 เมื่อเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี พันเอกหลวงพิบูลสงครามได้เร่งปราบปรามพวกก่อการ และผู้เป็นปรปักษ์กับรัฐบาล โดยเปิดฉากขึ้นเมื่อเช้ามืดของวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2482 โดยได้เข้าจับกุม พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนชัยนาทนเรนทร, พลโทพระยาเทพหัสดินทร์, พันเอกพระยาทรงสุรเดช, พันเอกพระสิทธิ์เรือเดชผล, พันเอกหลวงมหิทธิโยธี, พันตรีหลวงสงครามวิจารณ์, นายร้อยโท ณ เณร ตาละลักษณ์ และคนอื่นๆรวมทั้งสิ้น 47 คน โดยเฉพาะพันเอกพระยาทรงสุรเดช ซึ่งมีความขัดแย้งกับพันเอกหลวงพิบูลสงครามตั้งแต่ครั้นการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองปี พ.ศ. 2475 นอกจากนั้นพันเอกพระยาทรงสุรเดช ยังเป็นผู้ให้การสนับสนุนพระยามโนปกรณ์นิติธาดาด้วย (ย้อนรอยประวัติศาสตร์รัฐประหารไทย, 2554: สารคดี) ต่อจากนั้นได้มีการเสนอ ร่างพระราชบัญญัติการจัดตั้งศาลพิเศษขึ้น นำเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ ส.ส.ฝ่ายค้านต่างโจมตีถึงการไม่ให้ความยุติธรรมต่อผู้ถูกกล่าวหาซึ่งไม่มีทนายความแก้ต่างให้ ไม่เป็นไปตามกระบวนการยุติธรรม เป็นการตัดเสรีภาพอย่างร้ายแรงที่สุด แต่เมื่อมีการลงมติ สภาผู้แทนราษฎรก็รับหลักการของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษอย่างเป็นเอกฉันท์ จากนั้นได้มีคำสั่งลงโทษประหารชีวิตบุคคล 21 นาย ดังต่อไปนี้ นายลี บุญตา, พันโทพระสุวรรณชิต, ร้อยโท ณ เณร ตาละลักษณ์, นายดาบพวง เลิศนาวี, พลโทพระยาเทพหัสดิน ณ อยุธยา, ร้อยโทเผ่าพงศ์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา, นายดาบผุดพันธ์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา, ร้อยตรีบุญมาก ฤทธิ์สิงห์, นายทอง ชาญช่างกล, นายพันเอกหลวงมหิทธิโยธี, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนชัยนาทนเรนทร,นายพันเอกหลวงชำนาญยุทธศิลป์, นายร้อยเอกขุนคลี่พลพฤนท์, นายพันตรีขุนนาม นฤนาท, นายพันตรีหลวงไววิทยาศร, นายพันเอกพระสิทธิเรืองเดชกุล, จ่านายสิบตำรวจแม้น เลิศนาวี, นายร้อย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

เอกจรัส สุนทรภักดี, นายร้อยโทแสง วัณณศิริ, นายร้อยโทสัย เกษจินดา, นายร้อยโทเสริม พุ่มพวง แต่เนื่องจาก พลโทพระยาเทพหัสดิน ณ อยุธยา, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนชัยนาทนเรนทร และพันเอกหลวงชำนาญยุทธศิลป์ เคยทำความดีให้จำคุกไว้ตลอดชีวิต ส่วนผู้ที่ได้รับโทษจำคุกตลอดชีวิตไม่ได้รับการลดโทษรวมทั้งสิ้น 25 คน (เพลิง ภูผา, 2553:46-77) ดังนั้นจึงมีผู้ถูกประหารชีวิตด้วยการยิงเป้ารวม 18 ราย และถูกจำคุกตลอดชีวิต 25 ราย

จนกระทั้งถึงวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2487 จอมพล ป. พิบูลสงครามก็ได้ลาออก เนื่องจาก จอมพล ป. พิบูล มีความต้องการย้ายเมืองหลวงไปอยู่ที่เพชรบูรณ์ และด้วยความแตกหักของการเมืองภายในประเทศ ภายใต้บริบทของสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยให้เหตุผลว่า เพราะสภาผู้แทนราษฎรไม่ยอมอนุมัติพระราชกำหนดระเบียบบริหารนครบาลเพชรบูรณ์ กับพระราชบัญญัติจัดสร้างพุทธบุรีมณฑล (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2517:430-436) ฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์จึงได้เสนอนายควง อภัยวงค์ ให้เป็นนายกรัฐมนตรี

เมื่อนายควง อภัยวงค์ บริหารประเทศก็ได้มีการยกเลิกนโยบายวัฒนธรรมสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้แก่ ยกเลิกระเบียบคำแทนชื่อ คำรับและคำปฏิเสธ ในวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2487 เลิก วีรธรรม เลิกบังคับสวมหมวก เลิกการห้ามกินหมาก และให้เสรีภาพในการแต่งกาย ในวันที่ 18 กันยายน เลิกเรื่องการปรับปรุงอักษรไทยและตัวสะกดการันต์(อักขระวิบัติ) จากนั้นในวันที่ 31 ธันวาคม ก็ออกแถลงการณ์ให้มีการคืนบรรดาศักดิ์ขุนนาง และข้าราชการได้ และได้ออกประกาศอภัยโทษให้กับนักโทษการเมือง[5]เกี่ยวกับกบฏ จลาจลต่าง ๆ ตั้งแต่วันที่ 20 กันยายน ทำให้นักโทษการเมืองทั้งหมดได้รับการปล่อยตัว รวมถึงกรณีของ กบฏบวรเดช และกบฏนายสิบ ด้วย ต่อมาในวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2488 ก็ได้ออกพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมให้แก่ผู้ต้องหากบฏเหล่านี้ (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ,2551:น.51-52) โดยการเสนอความเห็นของ พลตำรวจเอก อดุล อดุลเดชจรัส อธิบดีกรมตำรวจ แก่รัฐบาล เพื่อกราบเรียนผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในการพิจารณา ด้วยเหตุผล “เพื่อให้เป็นการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยแห่งประเทศไทย” ให้แก่ผู้ที่เคยได้รับการพิจารณาพิพากษาโดยศาลพิเศษซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พ.ศ. 2476, พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พ.ศ. 2476 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2478 และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พ.ศ. 2481 นั้น โดยไม่ว่าผู้กระทำผิดจะได้ถูกฟ้องและรับโทษตามคำพิพากษาแล้วหรือไม่และ

[5]นักโทษที่ได้รับพระราชทานอภัยโทษ ได้แก่

1. นักโทษเด็ดขาดซึ่งต้องคำพิพากษาของศาลพิเศษตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พ.ศ. 2476

2. นักโทษเด็ดขาดซึ่งต้องคำพิพากษาของศาลพิเศษตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พ.ศ. 2476 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2478

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ไม่ว่าผู้กระทำผิดนั้นจะได้หลบหนีจากที่ใดไปยังที่ใดหรือไม่ ทำให้บรรดาการกระทำความผิดฐานกบฏและจลาจลทั้งสิ้นพ้นจากความผิด

พระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำผิดฐานกบฏ และจลาจล พ.ศ. 2488 จึงเป็นการยกเลิกความผิดให้แก่ผู้ที่กระทำผิด ซึ่งถูกตัดสินด้วยศาลพิเศษ (ไม่มีความยุติธรรม) ผู้ถูกกล่าวหาไม่สามารถมีทนายในการแก้ต่าง ขัดกับหลักกระบวนการยุติธรรม ซึ่งบุคคลทั่วไปไม่ได้มีความรู้ความสามารถในการว่าความในศาล เพื่อทำให้เกิดการเยียวยาแก่ผู้ถูกตัดสินโดยศาลพิเศษให้กลับคืนสู่สภาพปกติ เกิดการเริ่มต้นใหม่ โดยการลบลืมเรื่องราวความผิด พ้นจากการตัดสินที่ไม่เป็นธรรม

4. พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการรัฐประหาร พ.ศ. 2490

วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2489 เวลา 20.00 นาฬิกา นายปรีดี พนมยงค์ (นายกรัฐมนตรี) ได้มีการนัดประชุมสภาเป็นกรณีพิเศษ เนื่องจากได้เกิดเหตุร้าย เมื่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จสวรรคตด้วยพระแสงปืน เมื่อเวลาประมาณ 9.00 นาฬิกา มหาดเล็กห้องบรรทมได้ยินเสียงปืนดังขึ้นในพระที่นั่ง จึงได้รีบเข้าไปดู เห็นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรรทมอยู่บนพระที่นั่งมีโลหิตไหลเปื้อน พบว่าพระองค์ได้สวรรคตเสียแล้ว มหาดเล็กจึงได้กราบทูลสมเด็จพระราชชนนีให้ทราบแล้วเสด็จไปถวายบังคมพระราชบรมศพ ต่อจากนั้นได้มีพระบรมวงศ์ชั้นผู้ใหญ่ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี เข้าไปถวายบังคม และอธิบดีกรมตำรวจ กับอธิบดีกรมการแพทย์ได้ไปถวายตรวจพระบรมศพ และสอบสวนได้ความสันนิษฐานว่า คงจะทรงจับคลำแสงปืนตามอัธยาศัยที่ทรงชอบแล้วเกิดอุบัติเหตุขึ้น ทำให้ต้องมีการประชุมสภาผู้แทนราษฎรเป็นการเร่งด่วน และต่อจากนั้นได้อัญเชิญสถาปนาสมเด็จพระอนุชา เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช ขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ 9 สืบต่อไป (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2517:533-535)

กระแสการสวรรคตของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้ถูกพรรคประชาธิปัตย์ใช้เป็นเครื่องมือในการหาเสียง โดยถือโอกาสปลุกปั่นกรณีสวรรคตให้ต้องเป็นความรับผิดชอบของนายกรัฐมนตรี จนกระทั่งผลการเลือกตั้งผู้แทนเพิ่ม (ตามบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ) ในวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2489 ปรากฏว่าฝ่ายแนวรัฐธรรมนูญ พรรคสหชีพ และพรรคอิสระได้รับเลือกตั้ง 61 คน ฝ่ายประชาธิปัตย์ได้รับเลือก 16 คน แต่ทว่า นายปรีดี พนมยงค์ ขอลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ประกาศจะไม่รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ดังนั้น ประธานพฤฒสภา และประธานสภาผู้แทน ได้นัดประชุมสมาชิกทั้งสองสภา แล้วจึงได้เลือก พลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ หัวหน้าพรรคแนวรัฐธรรมนูญ เป็นนายกรัฐมนตรี

รัฐบาลของ พลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์นั้น เข้ามาบริหารในระยะที่ประเทศกำลังมีความยุ่งยากหลายประการ ในทางด้านเศรษฐกิจเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำหลังสงคราม เกิดภาวะเงินเฟ้ออย่าง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

รุนแรง มีการขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภค ส่วนในทางการเมืองนั้น กรณีสวรรคต และการถูกโจมตีเรื่องการทุจริตในวงการรัฐบาลและรัฐสภาได้ทำให้ภาพลักษณ์ของรัฐบาลตกต่ำอย่างมาก เงื่อนไขดังกล่าวได้เปิดโอกาสให้เกิดการรวมตัวกันของคณะทหารบกกลุ่มหนึ่งตั้งเป็น “คณะรัฐประหาร”[6] เริ่มตั้งโดย นาวาอากาศเอกหลวงกาจสงคราม (เทียน เก่งระดมยิง) และ พันโทก้าน จำนงภูมิเวท นายทหารนอกราชการ ต่อมาได้ชักชวน พลโทผิน ชุณหะวัณ เป็นหัวหน้าคณะรัฐประหาร และจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นที่ปรึกษา เนื่องจากกองทัพได้สูญเสียบทบาทนำในทางการเมือง ภายหลังการสิ้นสุดของสงคราม ทำให้จำนวนทหารของกองทัพที่เพิ่มขึ้นในช่วงระหว่างการทำสงครามถูกปลดออกตามนโยบายของพรรคเสรีไทย (ย้อนรอยประวัติศาสตร์รัฐประหารไทย, 2554:สารคดี) กลุ่มนายทหารเหล่านั้นจึงได้กระทำการยึดอำนาจเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 ทำให้หลวงธำรง นาวาสัสดิ์ และนายปรีดี พนมยงค์[7] ต้องหลบหนีไปยังประเทศสิงคโปร์ จากนั้นจึงเดินทางไปยังประเทศจีน นักวิชาการฝ่ายการเมืองได้วิเคราะห์การรัฐประหารครั้งนี้ว่าเกิดขึ้นเพื่อเป็นการขจัดและทำลายฐานการเมืองของพรรคเสรีไทยที่มีนายปรีดี พนมยงค์ เป็นหัวหน้า กรณีที่สองอันสืบเนื่องมาจากการสวรรคตของ รัชกาลที่ 8 และประการสุดท้าย อเมริกาและหน่วยสืบราชการลับ ซี.ไอ.เอ. ได้เกิดความระแวงนายปรีดี พนมยงค์ และขบวนการเสรีไทย ว่าจะเป็นแนวร่วมของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย จึงสนับสนุนให้ทหารทำการรัฐประหารเสียก่อน (เพลิง ภูผา, 2541:น.95-96)

เมื่อคณะรัฐประหารได้ยึดอำนาจแล้วจึงได้เชิญให้จอมพล ป.พิบูลสงคราม มาเป็นหัวหน้าคณะ เนื่องจากเป็นบุคคลที่กว้างขวางมากที่สุดในคณะปฏิวัติ และเชิญนายควง อภัยวงศ์ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์มาเป็นนายกรัฐมนตรี จากนั้นคณะรัฐประหารก็ยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.2489 นำเอารัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว หรือที่มีฉายาว่า “ฉบับใต้ตุ่ม” (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2549:457)ของ นาวาอากาศเอกกาจ กาจสงครามมาใช้แทน จากนั้นได้ประกาศใช้ “พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำรัฐประหาร พ.ศ.2490” เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ.2490 เพื่อนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำรัฐประหาร และการยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2489 โดยให้เหตุผลว่า

“นับแต่ได้มีการเลือกตั้งสมาชิกพฤฒสภาและสภาผู้แทน หลังจากที่ได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2489 เป็นต้นมาภาวะการเมืองภายในประเทศผันแปรไป ประเทศชาติได้ประสบวิกฤตกาลอย่างไม่เคยปรากฏมาแต่กาลก่อน การเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของประชาราษฎรได้รับความกระทบกระเทือนและทรุดโทรมลงอย่างหนัก ซึ่งเหตุการณ์ทั้งหลายเหล่านี้เป็นที่

[6] ในรัฐธรรมนูญชั่วคราวปี 2490 เรียกว่า “ทหารของชาติ”

[7] ตอนค่ำของวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 คณะรัฐประหารได้ส่งกำลังทหาร นำโดย พันเอก ละม้าย อุทยานนท์ ไปจับนายปรีดี พนมยงค์ โดยมีรถรบ ที่ทำเนียบท่าช้างวังหน้า เมื่อไปถึงได้ใช้รถบุกประตูทำเนียบ และใช้ปืนยิงเข้าไปด้วย แต่ไม่พบนายปรีดี พนมยงค์

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

คาดหมายได้ว่า หากมิได้มีการแก้ไขสถานการณ์ให้ทันท่วงทีแล้ว ประเทศชาติจะเสื่อมโทรมเป็นลำดับอันจะนำมาซึ่งความหายนะในที่สุด จึงได้มีบุคคลคณะหนึ่งประกอบด้วยทหาร ตำรวจและพลเรือนพร้อมใจกันกระทำรัฐประหารขึ้น เพื่อให้เลิกใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2489 และประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว)พ.ศ.2490 ทั้งนี้ เหตุการณ์ได้ดำเนินไปด้วยความราบรื่นปราศจากการรุนแรงแต่อย่างใด และในการกระทำรัฐประหารครั้งนี้ คณะผู้ก่อการรัฐประหารก็มิได้มีความปรารถนาเป็นอย่างอื่น นอกจากที่จะแก้ไขขจัดความเสื่อมโทรมอันบังเกิดแก่ประเทศชาติเพื่อเป็นทางบำบัดความเดือดร้อนของประชาชนและเป็นการจรรโลงประเทศชาติให้วัฒนาถาวร มิได้มุ่งที่จะกระทำเพื่อประโยชน์ส่วนตนหรือเพื่อบำเหน็จตอบแทนประการใดจึงเห็นเป็นการสมควรให้มีการนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำรัฐประหารครั้งนี้" (พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำรัฐประหาร พ.ศ.2490)

เมื่อรัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์เป็นรัฐบาลรักษาการ ซึ่งได้จัดให้มีการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2591 พรรคประชาธิปัตย์ได้ชนะการเลือกตั้ง ทำให้นายควง อภัยวงศ์ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ เป็นผู้ตั้งรัฐบาลชุดใหม่ เพื่อบริหารประเทศ แต่หลังจากที่รัฐบาลใหม่ได้รับการรับรองจากนานาชาติแล้ว ในวันที่ 6 เมษายน คณะรัฐประหารก็ได้จี้ให้นายควง อภัยวงศ์สละตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ให้แก่ จอมพล ป.พิบูลสงคราม (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, 2551:68) จึงเห็นได้ว่าการขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายควง อภัยวงศ์ เป็นเพียงความไม่ต้องการให้เกิดการต่อต้านเท่านั้น

การนิรโทษกรรมครั้งนี้เป็นการนิรโทษกรรมให้แก่ความผิดในการยึดอำนาจการปกครอง ในการแย่งชิงอำนาจในการบริหารประเทศของกลุ่มชนชั้นนำ และนักการเมือง โดยอาศัยโอกาสจากสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ และกรณีสวรรคตของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ในการก่อรัฐประหารยึดอำนาจ และประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ.2490 ขึ้น โดยได้ยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2489 เพื่อให้เกิดการความมั่นคงของอำนาจทางการเมืองของกลุ่มผู้ยึดอำนาจ โดยสร้างกฎเกณฑ์กติกาผ่านรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ.2490 โดยกำหนดให้มีสองสภา คือสภาผู้แทนฯ และวุฒิสภา ให้มีจำนวนเท่ากัน วุฒิสภานั้นมาจากการแต่งตั้ง (มาตรา 33) แทนที่จะมาจากการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2489 นอกจากนั้นในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ไม่ได้มีมาตราห้ามวุฒิสภาเป็นข้าราชการประจำ หมายความว่า ทหาร และข้าราชการสามารถเข้ามาเป็นวุฒิสภาได้ การนิรโทษกรรมความผิดในการยึดอำนาจ และการยกเลิกรัฐธรรมนูญครั้งนี้จึงเป็นเพียงการนิรโทษกรรมให้แก่กลุ่มผู้กระทำการยึดอำนาจ เพื่อกระทำการเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์กติกาทางการเมือง ให้เอื้อผลประโยชน์ ให้แก่กลุ่มผู้กระทำการยึดอำนาจเอง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

5. พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้ที่ได้นำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2475 กลับมาใช้ พ.ศ. 2494

เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จากการสนับสนุนของคณะรัฐประหารปี 2490 ได้แก่ จอมพลผิน ชุณหะวัณ และจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เพื่อให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง เสถียรภาพความมั่นคงจึงขึ้นอยู่กับกลุ่มบุคคลเหล่านี้เป็นสำคัญ (ซึ่งต่างกับการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งแรกระหว่างปี 2481-2487 ที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม สามารถจัดโครงสร้างและควบคุมอำนาจได้อย่างเบ็ดเสร็จทั้งในสถาบันกองทัพและหน่วยราชการอื่นด้วยตนเอง) ดังนั้นรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงมีความจำเป็นต้องรักษาดุลยภาพทางอำนาจระหว่างกลุ่มจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และกลุ่มพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองของสองกลุ่ม (ฐากูร จุลินทร, 2557:4) ในการเข้ามาบริหารประเทศ ของจอมพล ป.พิบูลสงคราม นั้น ไม่มีการยุบสภา และไม่มีการการยกเลิกรัฐธรรมนูญ รูปแบบของการบริหารงานเป็นไปในลักษณะต่อเนื่องจากนายควง อภัยวงศ์ แต่รัฐบาลชุดใหม่ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ชี้ว่าตนเป็น “รัฐบาลพลเรือน” จึงทำให้นายทหารและข้าราชการที่มารับตำแหน่งรัฐมนตรีต้องลาออกจากราชการประจำทั้งหมด ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องลาออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกและบริหารประเทศภายใต้รัฐสภาชุดเดิม ใช้วิธีคุมเสียงในสภาโดยการรวม ส.ส.อิสระมาสังกัดพรรคการเมืองที่สนับสนุนรัฐบาล ได้แก่พรรคธรรมาธิปัตย์ และพรรคประชาชน นอกจากนี้ยังได้อาศัยเสียงจากวุฒิสภาสนับสนุน ประกอบกับการสนับสนุนจากคณะรัฐประหาร และกองทัพบกเป็นหลัก

ฝ่ายอนุรักษ์นิยมก็ยังมีการผลักดันรัฐธรรมนูญฉบับ 2492 โดยคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ส่วนมากมาจากกลุ่มขุนนางและพรรคประชาธิปัตย์ เจ้าพระยาศรีธรรมาธิเบศ ได้รับเลือกเป็นประธาน นำเสนอในที่ประชุมรัฐสภาในวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2492 เป็นรัฐธรรมนูญที่มุ่งฟื้นอำนาจของพระมหากษัตริย์ โดยเฉพาะการถวายอำนาจให้พระมหากษัตริย์เป็นผู้เลือกและแต่งตั้งวุฒิสภาจากผู้มีสิทธิ์รับเลือกตั้งสภาผู้แทนและกำหนดให้มีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป (มาตรา 82) ให้สิทธิแก่พระมหากษัตริย์ในการยับยั้งกฎหมายมากขึ้น เพราะเมื่อพระมหากษัตริย์ยับยั้งกฎหมาย รัฐสภาต้องใช้เสียงถึง 2 ใน 3 ของจำนวนสมาชิก 2 สภา จึงจะสามารถล้างอำนาจยับยั้งนั้นได้ นอกจากนั้นพระมหากษัตริย์ยังมีอำนาจขอประชามติจากประชาชนในกรณีแก้ไขรัฐธรรมนูญ (มาตรา 174) มีสิทธิแต่งตั้งองคมนตรี หรือให้ออกได้ตามพระราชอัธยาศัย ทรงไว้ซึ่งอำนาจที่จะสถาปนาฐานันดรศักดิ์และพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ (มาตรา 12) และรัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังเป็นฉบับแรกที่ระบุให้องคมนตรี นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี และสมาชิกทั้ง 2 สภา ต้องปฏิญาณตัวต่อหน้าพระมหากษัตริย์ และพยายามที่จะให้ฝ่ายทหารมาอยู่ภายในการควบคุมของสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยการระบุในรัฐธรรมนูญว่า “กำลังทหารเป็นของชาติ อยู่ในบังคับบัญชาสูงสุดของ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

พระมหากษัตริย์" (มาตรา 59) การใช้กำลังทหารนั้นจะกระทำได้โดยกระแสพระบรมราชโองการฯ เว้นแต่ในกรณีที่มีการประกาศกฎอัยการศึก (มาตรา 60) และจะใช้กำลังทหารไม่ว่าโดยตรง หรือโดยทางอ้อมเป็นเครื่องมือในทางการเมืองมิได้ (มาตรา 61) ส่วนในการลงมติเห็นชอบในสภานั้น รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ผ่านการเห็นชอบด้วยมติ 125 ต่อ 30 เสียง ดังนั้นรัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงประกาศใช้อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2492

นอกเหนือจากความขัดแย้งกับฝ่ายอนุรักษ์นิยม รัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงครามก็ยังต้องเผชิญกับการต่อต้านจากฝ่ายต่อต้านการรัฐประหาร ซึ่งพยายามก่อกบฏหลายต่อหลายครั้ง เช่น กบฏของทหารฝ่ายเสนาธิการ กบฏวังหลวง และกบฏแมนฮัตตัน ชัยชนะจากการกบฏทั้ง 3 ครั้งทำให้รัฐบาลมีเสถียรภาพมั่นคงขึ้น ดังนั้นคณะรัฐประหารจึงได้ทำการยึดอำนาจครั้งที่ 2 เพื่อสถาปนาอำนาจของตนในวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2494 ใช้ชื่อว่า "คณะบริหารประเทศชั่วคราว" โดยประกาศการรัฐประหารทางวิทยุ และคณะผู้ยึดอำนาจก็คือผู้บัญชาการทหารทั้ง 3 เหล่าทัพ นำโดย พล เอกผิณ ชุณหวัณ ผู้บัญชาการทหารบก ร่วมด้วย พลอากาศเอกฟื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี ผู้บัญชาการทหารอากาศ พลโทเดช ประดิยุทธ์ รองผู้บัญชาการทหารบก พลโทสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก พลเรือตรีหลวงยุทธศาสตร์โกศล รองผู้บัญชาการทหารเรือ พลเรือตรีหลวงชำนาญอรรถยุทธ์ ผู้บัญชาการกองเรือยุทธการ พลอากาศโทหลวงเชิดวุฒากาศ รองผู้บัญชาการทหารอากาศ เป็นต้น และมี พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจ เป็นเลขาธิการคณะรัฐประหาร โดยได้อาศัยสถานการณ์การต่อต้านคอมมิวนิสต์ของโลก ซึ่งขยายตัวในสังคมไทยอย่างมาก โดยเฉพาะหลังการปฏิวัติประเทศจีนไปสู่ระบอบคอมมิวนิสต์ในปี พ.ศ. 2492 เมื่อคณะรัฐประหารได้ทำการยึดอำนาจสำเร็จแล้วได้เชิญจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีต่อไป (ย้อนรอยประวัติศาสตร์รัฐประหารไทย, 2554:สารคดี)

อำนาจทางการเมืองจึงยังคงอยู่ที่คณะรัฐประหารชุดเดิม เพียงแต่มีการล้มเลิกรัฐสภา และรัฐธรรมนูญฉบับเดิม แล้วให้นำเอารัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2495 มาปรับใช้ ซึ่งมีสาระสำคัญคือการให้ข้าราชการประจำรับตำแหน่งทางการเมืองได้ ให้เพิ่มอำนาจของฝ่ายบริหาร โดยมี ส.ส.ประเภทที่ 2 ซึ่งรัฐบาลแต่งตั้งครึ่งสภา และมีผู้แทนประเภท 1 ซึ่งมาจากการเลือกตั้งของประชาชนอีกครึ่งสภา รัฐธรรมนูญนี้จึงเปิดโอกาสให้ทหาร ตำรวจ และข้าราชการเข้ามามีบทบาททางการเมืองได้เต็มที่

จากนั้นเมื่อวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2494 ก็ได้ประกาศ "พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้ที่ได้นำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ. 2475 กลับมาใช้ พ.ศ. 2494" เพื่อนิรโทษกรรมให้แก่การกระทำของคณะรัฐประหารที่เกี่ยวข้องกับการยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งอาณาจักรไทย พ.ศ. 2492 และการนำเอารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2475 กลับมาใช้ โดยได้ให้เหตุผลกับการ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

กระทำที่เกิดขึ้นว่า *"ภัยคอมมูนิสต์ได้คุกคามเข้ามามีอิทธิพลแทรกซึมในคณะรัฐมนตรีและรัฐสภา แม้รัฐบาลจะได้พยายามสักเพียงใดก็ไม่สามารถแก้ไขภัยคอมมูนิสต์ได้ และทั้งไม่สามารถปราบการทุจริตที่เรียกว่าคอร์รัปชั่นดังที่ได้มุ่งหมายไว้ จึงต้องกระทำการเพื่อเอารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับลงวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 กลับมาใช้ เพื่อให้ประเทศชาติรุ่งเรืองสืบไป"* (พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้ที่ได้นำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ. 2475 กลับมาใช้ พ.ศ. 2494)

พระราชบัญญัติฉบับนี้ จึงเป็นการนิรโทษกรรมให้แก่การยึดอำนาจของคณะรัฐประหาร ซึ่งคณะผู้ยึดอำนาจเป็นผู้บริหารประเทศอยู่แต่เดิม เป็นการกระทำเพื่อล้มเลิกรัฐสภา และเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์กติกาที่ใช้ในการบริหารประเทศตามหลักนิติรัฐ เพื่อความสะดวกและความมั่นคงของคณะผู้บริหารประเทศชุดเดิม โดยการนำเอารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ. 2475 มาแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495 มาปรับใช้ ทำการแก้ไขรัฐธรรมนูญให้รัฐมนตรีสามารถควบตำแหน่งทางราชการไปพร้อมกันได้ ต่อจากนั้นก็ได้มอบตำแหน่งรัฐมนตรีให้แก่ "คณะผู้ก่อการปฏิวัติ"

การนิรโทษกรรมครั้งนี้จึงเป็นรูปแบบหนึ่งในการสร้างความชอบธรรมให้คณะรัฐประหาร ในการกระทำการยึดอำนาจ และการเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์กติกาในการบริหารประเทศให้กลุ่มคณะของตนพ้นจากความผิด เป็นกรณีการนิรโทษกรรมที่มีลักษณะเหมือนกับการนิรโทษกรรมของคณะรัฐประหารในปี 2490 (เป็นกลุ่มคณะเดียวกันกับผู้กระทำการยึดอำนาจในครั้งนี้) เมื่อได้กระทำการยึดอำนาจแล้ว ก็ได้ทำการยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับเก่า เพื่อประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ที่สามารถสร้างกฎกติกาในการบริหารประเทศ เพื่อให้เอื้อผลประโยชน์แก่คณะของตน

6. พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ พ.ศ. 2499

เนื่องในวันพิเศษพระพุทธศาสนาครบ 2500 ปี ชาวพุทธในหลายประเทศ เช่น พม่า อินเดีย และศรีลังกา ได้จัดงานฉลองพุทธชยันตี 25 พุทธศตวรรษ ประเทศไทยในสมัยของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ได้มีการเตรียมจัดงานฉลองตั้งแต่ปี พ.ศ.2495 โดยมีการวางโครงการและระดมทุนเพื่อจัดสร้างพุทธมณฑล เพื่อให้เป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนา โดยคณะรัฐมนตรีได้ลงมติให้จัดสร้าง "พุทธมณฑล" ขึ้น ณ คลองมหาสวัสดิ์ ซึ่งเป็นที่ดินของทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ในเนื้อที่ 2,500 ไร่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนิน ทรงประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2498 (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์,2517:803) นอกนั้นยังมีการออกประกาศพระบรมราชโองการ พระราชทานบริเวณสนามหลวงเป็นสังฆปริมณฑลสำหรับจัดงานฉลองในครั้งนี้เป็นการชั่วคราวด้วย และได้มีการออกพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ พ.ศ.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2499 ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของความขัดแย้งทางการเมืองของไทยเกี่ยวกับปัญหาการท้าทายพระราชอำนาจของสถาบันกษัตริย์ โดยถือว่าเป็นประเด็นใหม่ของความขัดแย้งที่เริ่มขึ้น เนื่องจากเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2499 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงผนวช มีการลดหย่อนโทษ และการปล่อยนักโทษตามประเพณี ปรากฏว่ามีการลดโทษและนิรโทษนักโทษทั่วประเทศราว 3,000 คน แต่รัฐบาลไม่ยอมนิรโทษกรรมให้แก่นักโทษการเมือง โดยให้เหตุผลว่าจะมีการล้างมลทินนักโทษการเมืองในงานฉลอง 25 พุทธศตวรรษ พ.ศ. 2500 เท่านั้น ด้วยเหตุผลนี้ได้แสดงให้เห็นว่างานฉลอง 25 พุทธศตวรรษต้องยิ่งใหญ่ และส่งผลต่อประชาชนมากกว่าการผนวชซึ่งเป็นเรื่องส่วนพระองค์

ปัญหาเหล่านี้จึงก่อให้เกิดความขัดแย้งครั้งสำคัญในงานฉลอง 25 พุทธศตวรรษ ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2500 รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้จัดงานเฉลิมฉลองอย่างยิ่งใหญ่เป็นประวัติการณ์ ตั้งแต่วันที่ 13 พฤษภาคม โดยเริ่มการเฉลิมฉลองด้วยการนิรโทษกรรมนักโทษการเมืองทั้งหมด นอกจากนั้นได้เชิญนายกรัฐมนตรีอูนุ ของพม่ามาเป็นแขกพิเศษ และยังอาราธนาพระภิกษุจากประเทศพุทธศาสนาทั่วโลกให้ส่งตัวแทนมาร่วมงาน พร้อมด้วยตัวแทนจาก 13 ประเทศในเอเชีย ได้แก่ พม่า, กัมพูชา, ลังกา, ลาว, สาธารณรัฐจีน, อินเดีย, เนปาล, ฮ่องกง, มลายู, สิงคโปร์, เวียดนาม, และญี่ปุ่น (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2517:877) แต่พอถึงวันวิธี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ได้เสด็จฯ มาเป็นประธาน ด้วยเหตุที่ว่าทรงพระประชวนเป็นไข้หวัด จึงทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ได้เสด็จฯ เพราะขัดแย้งกับรัฐบาล

อย่างไรก็ตามพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ พ.ศ.2499 ก็ได้ส่งผลให้ผู้ที่ได้กระทำความผิดฐานกบฏ จลาจล และผู้ที่ได้กระทำความผิดอันเกี่ยวเนื่องจากการกระทำการป้องกัน ระงับหรือปราบปรามการกบฏ การจลาจล หรือตามกฎหมายอื่นซึ่งเป็นความผิดทำนองเดียวกันนี้ ซึ่งกระทำก่อนวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ.2499 ให้พ้นจากการเป็นผู้กระทำความผิด

การนิรโทษกรรมครั้งนี้ เกิดขึ้นเพราะสภาพแวดล้อมทางการเมืองเอื้ออำนวย ไม่ว่าจะเป็นโอกาสในการเฉลิมฉลองครบ 2500 ปี ของพระพุทธศาสนา และโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงผนวช ซึ่งส่งผลให้มีการนิรโทษกรรมทางการเมืองเกิดขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมฉบับนี้ถือได้ว่าเป็นพระราชบัญญัติที่เกิดขึ้น บนความขัดแย้งของฝ่ายรัฐบาล กับสถาบันพระมหากษัตริย์ และเป็นการท้าทายพระราชอำนาจของสถาบันกษัตริย์ เนื่องจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัตินิรโทษกรรม และพระราชบัญญัติล้างมลทินให้แก่นักโทษการเมืองในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ พร้อมกับได้จัดงานเฉลิมฉลองพุทธชยันตีอย่างยิ่งใหญ่ แทนที่จะประกาศใช้ในวโรกาสการทรงผนวชของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้มีการลดหย่อนโทษ และการปล่อยนักโทษตามประเพณี และนิรโทษนักโทษทั่วประเทศราว 3,000 คน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

7. พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการยึดอำนาจการบริหารราชการแผ่นดิน เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2500

การรัฐประหาร 16 กันยายน พ.ศ. 2500 นั้นเป็นความขัดแย้งระหว่างฝ่ายของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และฝ่ายของ พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ที่สั่งสมมาตั้งแต่อดีต แต่ความขัดแย้งได้เพิ่มความรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงมีในวันกองทัพบก เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2499 ได้มีข้อความตอนหนึ่งว่า “ทหารต้องเป็นของประเทศชาติ...ทหารจึงต้องปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับที่ได้รับความไว้วางใจ ไม่ควรไปทำหรือเกี่ยวข้องในกิจการที่ไม่อยู่ในหน้าที่โดยเฉพาะของตน เช่น ไปเที่ยวเล่นการเมืองดังนี้ เป็นต้น” พระราชดำรัสนี้ได้ส่งผลกระทบต่อคณะรัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นทหารการเมืองแทบทั้งสิ้น ทำให้จอมพล ป.พิบูลสงครามต้องออกมาอธิบายว่า ถ้าหากทหารเข้ามาโดยชอบด้วยกฎหมาย เช่น ส.ส.ประเภท 2 ก็ไม่เป็นไร เพราะในหลวงเป็นผู้ทรงกรุณาแต่งตั้งขึ้นจะถือว่าเป็นการยุ่งกับการเมืองไม่ได้

กรณีนี้ได้ทวีความรุนแรงขึ้นเมื่อ หยุด แสงอุทัย เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา ได้เสนอบทความทางวิทยุเกี่ยวกับบทบาทอันควรของพระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตย โดยอธิบายว่า พระมหากษัตริย์ “ไม่พึงตรัสสิ่งใดอันเป็นปัญหา หรือเรื่องราวเกี่ยวกับเศรษฐกิจ การเมืองหรือทางสังคมของประเทศ โดยไม่มีรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการ” และว่า “...ขอให้เราทั้งหลายอย่าเข้าใจว่าพระมหากษัตริย์ทรงกระทำอะไรด้วยพระองค์เองแล้วจะเป็นของดี เพราะการโฆษณาเช่นนั้นขัดต่อหลักประชาธิปไตย” ทำให้เกิดการตอบโต้อย่างแรงโดยการกล่าวหาว่านายสายหยุด แสงอุทัย หมิ่นพระบรมเดชานุภาพ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงต้องเข้ามาตัดบทว่าการกระทำของนายหยุด แสงอุทัย ไม่เป็นความผิดเพราะได้กระทำไปตามหน้าที่ และกรณีของการนิรโทษกรรมในวาระครบ 25 พุทธศตวรรษที่ผ่านมา ก็เป็นอีกความขัดแย้งหนึ่งของฝ่ายรัฐบาลกับสถาบันกษัตริย์

ปัญหาต่อมาก็คือการก่อตั้งพรรคสหภูมิเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2500 ส.ส.นายสงวน จันทรสาขา (นครพนม) ซึ่งเป็นน้องต่างมารดาของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้นำ ส.ส.ลาออกจากเสรีมนังคศิลา มาตั้งพรรคสหภูมิ ซึ่งมี ส.ส.จากพรรคอื่นมาร่วมด้วยรวม 21 คน โดยประกาศสนับสนุนจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ แต่เพียงผู้เดียว ทำให้คะแนนเสียงของพรรคเสรีมนังคศิลาเหลือไม่ถึงครึ่งในจำนวน ส.ส.ประเภท 2 จอมพล ป.พิบูลสงคราม จึงได้ทำการแก้ไขโดยการกราบบังคมทูลขอแต่งตั้ง ส.ส.ประเภท 2 เพิ่มขึ้นอีก 49 คน แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงอนุญาตให้แต่งตั้งเพิ่มเพียง 13 คน จะเห็นได้ว่าความขัดแย้งภายในของฝ่ายรัฐบาลได้เพิ่มสูงมากขึ้น จนถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2500 คณะรัฐมนตรีได้ลงมติให้รัฐมนตรีทั้งหมดถอนตัวจากธุรกิจ และการค้า ทำให้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นำคณะทหารลาออกจากการเป็นรัฐมนตรี และประกาศว่าจะดำรงตำแหน่งในกองทัพเพียงอย่างเดียวเท่านั้น จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้พยายามทำการไกล่เกลี่ยแต่ไม่ประสบผลสำเร็จ จนในที่สุด วันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2500 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ได้นำคณะทหารก่อการยึดอำนาจ

การยึดอำนาจดังกล่าวเป็นไปโดยสะดวก มิได้มีการต่อต้านอย่างรุนแรงแต่อย่างใด เนื่องจาการรัฐประหารครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้วยการออกพระบรมราชโองการตั้งจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เป็นผู้รักษานครฝ่ายทหาร ซึ่งมีข้อความ “ให้ประชาชนจงอยู่ในความสงบ และให้ข้าราชการทุกฝ่ายฟังคำสั่งจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป” (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2517:883-884) และสามารถเห็นได้จากการให้สัมภาษณ์ของ พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ที่กรุงการาจี ประเทศปากีสถาน ในวันที่ 17 กันยายน พ.ศ.2500 ระหว่างการเดินทางเพื่อลี้ภัยว่า “...รัฐประหารครั้งนี้เป็นที่คาดและทราบกันอยู่แล้ว เพียงแต่ว่าไม่มีใครคิดสู้ทหารและกษัตริย์” (ไทยน้อย และกมล จันทรสร, 2500:337)

พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ได้เข้ามอบตัวก่อนฟ้าสางวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2500 และได้ขอเดินทางไปยังประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ส่วนจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ขับรถหนีจากทำเนียบรัฐบาลตั้งแต่คืนวันที่ 16 กันยายน เดินทางออกนอกประเทศด้านพรหมแดนจังหวัดตราด ขึ้นเรือยนต์ที่แหลมงอบ แล้วลี้ภัยไปยังประเทศกัมพูชา และต่อมาได้เดินทางไปอาศัยอยู่ที่ประเทศญี่ปุ่น

หลังจากที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ยึดอำนาจแล้วได้มีการประกาศว่าจะไม่รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2475 แก้ไข พ.ศ. 2495 ต่อไป แต่ให้ ส.ส.ประเภท 1 และ ส.ส. ประเภท 2 สิ้นวาระลงทั้งหมด แล้วประกาศให้มีการเลือกตั้ง ส.ส. ประเภท 1 ภายใน 90 วัน และมีการแต่งตั้ง ส.ส. ประเภท 2 จำนวน 121 คน เป็นนายทหารบกในประจำการ 69 คน เป็นนายทหารเรือ 14 คน เป็นนายทหารอากาศ 14 คน นายตำรวจ 3 คน และเป็นข้าราชการ 15 คน

ในวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2500 คณะทหารได้เชิญนายพจน์ สารสิน ให้มาเป็นนายกรัฐมนตรีรักษาการ โดยนายพจน์ สารสินได้ตั้งรัฐบาลชุดใหม่ มีรัฐมนตรี 26 คน เป็นทหาร 14 คน เป็นข้าราชการ 9 คน โดย พลโทถนอม กิตติขจร รับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกลาโหม พลโทประภาส จารุเสถียร รับตำแหน่งรัฐมนตรีมหาดไทย กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ รับตำแหน่งรัฐมนตรีต่างประเทศ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล รับตำแหน่งรัฐมนตรีศึกษาธิการและรัฐมนตรีวัฒนธรรม อดีตส.ส.นายสุกิจ นิมมานเหมินท์ รับตำแหน่งรัฐมนตรีเศรษฐการ อดีตส.ส.นายสงวน จันทร์สาขา รับตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยอุตสาหกรรม อดีตส.ส.นายเจ๊ะอับดุลลา หลังปูเต๊ะ รับตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยสาธารณสุข และนายพจน์ สารสิน เป็นรัฐมนตรีคลังด้วยตนเอง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ในวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2500 ที่ประชุมรัฐสภาซึ่งประกอบด้วย ส.ส. ประเภท 2 ได้ผ่านกฎหมายนิรโทษกรรมแก่คณะรัฐประหารที่ยึดอำนาจ และได้แต่งตั้งให้จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ รับตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด

ใน “พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการยึดอำนาจการบริหารราชการแผ่นดิน เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2500” ได้ให้เหตุผลว่า “การยึดอำนาจการบริหารราชการแผ่นดินเมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2500 กระทำไปโดยปรารถนาที่จะขจัดความเสื่อมโทรมในการบริหารราชการและการใช้อำนาจอันไม่เป็นธรรม ซึ่งก่อให้เกิดความเดือดร้อนและหวาดกลัวแก่ประชาชนโดยทั่วไป และได้กระทำโดยมิได้ปรารถนาแสวงหาประโยชน์ส่วนตนหรือบำเหน็จตอบแทนอย่างใด จึงเป็นการสมควรให้มีกฎหมายนิรโทษกรรม แก่บุคคลผู้กระทำการยึดอำนาจในครั้งนี้ ” (พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการยึดอำนาจการบริหารราชการแผ่นดิน เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2500)

การนิรโทษกรรมในครั้งนี้ เป็นการนิรโทษกรรมให้แก่คณะผู้ยึดอำนาจตามรูปแบบประเพณีการนิรโทษกรรมหลังการยึดอำนาจ เมื่อมีการยึดอำนาจการปกครอง จะต้องมีการนิรโทษกรรมความผิดให้แก่คณะของตนให้พ้นจากความผิดทั้งปวง เพื่อไม่ให้เกิดการเรียกร้องในภายหลัง การนิรโทษกรรมครั้งนี้จึงเป็นการลบล้างความผิดที่เกิดขึ้นของการแย้งชิงอำนาจการบริหารประเทศของฝ่ายทหาร

8. พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการปฏิวัติ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2501 พ.ศ. 2502

ผลการเลือกตั้งในวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2500 จากที่นั่งทั้งหมด 160 ที่นั่ง ผลการเลือกตั้งของพรรคสหภูมิได้ 44 ที่นั่ง ประชาธิปัตย์ได้ 39 ที่นั่ง พรรคเศรษฐกรได้ 6 ที่นั่ง เสรีประชาธิปไตย 5 ที่นั่ง เสรีมนังคศิลา 4 ที่นั่ง นอกจากนั้นเป็นพรรคเล็ก และ ส.ส.ไม่สังกัดพรรค ด้วยเหตุนี้จึงไม่มีพรรคใดมีเสียงเกินครึ่งของสภาที่จะสามารถตั้งรัฐบาลพรรคเดียวได้ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงได้ตั้งให้พรรคสหภูมิเป็นแกนกลาง และรวบรวม ส.ส.จำนวนมากเข้าร่วม แล้วจัดตั้งพรรคใหม่ชื่อว่า “พรรคชาติสังคม” โดยมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นหัวหน้าพรรค พลโทถนอม กิตติขจร และนายสุกิจ นิมมานเหมินท์ เป็นรองหัวหน้าพรรค พลโทประภาส จารุเสถียรเป็นเลขาธิการพรรค โดยสามารถรวบรวมเสียงได้ถึง 80 ที่นั่ง ทำให้ได้เป็นแกนกลางในการจัดตั้งรัฐบาล ซึ่งนายพจน์ สารสิน ไม่ขอรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกต่อไป และจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ก็ยังไม่

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

พร้อมจะรับตำแหน่ง[8] จึงได้มอบตำแหน่งนายกรัฐมนตรีให้แก่ พลโทถนอม กิตติขจร รองหัวหน้าพรรค และผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, 2551:88)

หลังจากการตั้งรัฐบาลของ พลเอกถนอม กิตติขจร ก็เกิดความขัดแย้งในพรรคชาติสังคม ระหว่างปีกที่มาจากสหภูมิกับปีกอดีตเสรีมนังคศิลา เพราะฝ่ายสหภูมิถือว่าเป็นฝ่ายสนับสนุนจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มาก่อนจึงควรที่จะได้รับการดูแลมากกว่า แต่ฝ่ายเสรีมนังคศิลาถือว่ามี ส.ส.มาก พลเอกถนอม กิตติขจร จึงได้พยายามถ่วงดุล โดยให้โควตาตำแหน่งเลขารัฐมนตรีแก่ฝ่ายสหภูมิ 10 ตำแหน่ง ฝ่ายเสรีมนังคศิลา 10 ตำแหน่ง และฝ่ายทหาร 6 ตำแหน่ง นอกจากนั้นรัฐบาลของ พลเอกถนอม กิตติขจร ยังมีปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชา เรื่องความขัดแย้งอ้างสิทธิเหนือปราสาทเขาพระวิหาร และเรื่องงบประมาณขาดดุลต่อเนื่องมาจากสมัยของจอมพล ป.พิบูลสงคราม

นอกจากนั้นยังมีการเคลื่อนไหวทางการเมืองของขบวนการสังคมนิยม โดยเฉพาะกลุ่มหนังสือพิมพ์ฝ่ายก้าวหน้า และพรรคเศรษฐกร ได้เสนอให้สร้างประชาธิปไตยให้มั่นคงมากขึ้น โดยการยกเลิก “พระราชบัญญัติคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495” และให้ปรับปรุงกฎหมายการพิมพ์ เพื่อให้มีการเลิกอำนาจตรวจตรา และควบคุมหนังสือพิมพ์ นอกจากนี้ยังเรียกร้องให้ใช้นโยบายต่างประเทศแบบเป็นกลาง ให้ถอนตัวจากการเป็นพันธมิตรกับสหรัฐฯ เปิดการติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งข้อเสนอเหล่านี้สร้างความไม่พอใจให้แก่ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และฝ่ายสหรัฐฯ เป็นอย่างมาก จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงได้คิดก่อรัฐประหารครั้งใหม่

ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2501 ขณะที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไปพักผ่อนที่กรุงลอนดอน ก็ได้มีการประชุมผู้ใกล้ชิดเพื่อเตรียมการรัฐประหาร มีบุคคลที่เข้าร่วมการประชุมคือ พลอากาศเอกเฉลิม เกียรติ วัฒนางกูร, พลอากาศโทบุญชู จันทรุเบกษา, พันเอกวิรัช เพ็ชรโยธิน, ถนัด คอมันตร์, สุนทร หงส์ลดารมภ์, หลวงวิจิตรวาทการ, พงษ์สวัสดิ์ สุริโยทัย และสงวนจันทรสาขา เมื่อตกลงกันเรียบร้อย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ได้เดินทางกลับประเทศไทย เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2501 ได้มีการหารือกับนายกรัฐมนตรี พลเอกถนอม กิตติขจร ในเรื่องแนวทางการรัฐประหาร แล้วดำเนินการยึดอำนาจในวันที่ 20 ตุลาคม ปีนั้นเอง

การรัฐประหารครั้งนี้ดำเนินไปโดยสะดวก เพราะพลเอกถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี ได้นำคณะรัฐมนตรีทั้งชุดลาออกจากตำแหน่งตั้งแต่เวลา 15.00น. จากนั้นจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ได้

[8] จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไม่พร้อมรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในขณะนั้นเพราะเริ่มมีอาการป่วย ในวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2500 ถึงกับอาเจียนเป็นเลือด หลังจากนั้นสภาพร่างกายก็อยู่ในสภาพทรุดโทรม จึงได้เตรียมที่จะเดินทางไปรักษาตัวเพื่อผ่าตัดม่ามที่สหรัฐฯเป็นเวลาหนึ่งปี และในวันที่ 14 กุมภาพันธ์ การผ่าตัดก็สำเร็จเรียบร้อย

ประกาศยึดอำนาจในเวลา 21.00น. โดยไม่มีคณะผู้ต่อต้าน คณะปฏิวัติ[9]นำโดย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และมีพลเอกถนอม กิตติขจร เป็นรองหัวหน้าคณะ ซึ่งคณะปฏิวัติอ้างว่ายึดอำนาจโดยได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาลชุดเดิม และต้องยึดอำนาจเพราะ “เหตุการณ์ทั้งภายนอกภายในตึงเครียดยิ่งขึ้น โดยเฉพาะภัยคอมมิวนิสต์ที่คุกคามประเทศไทยอย่างร้ายแรง” (ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 2) จากนั้นก็ประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญ ยุบสภา และยกเลิก ส.ส. ทั้งสองประเภท ให้ยุบเลิกพระราชบัญญัติพรรคการเมือง ให้พรรคการเมืองทั้งหมดสิ้นสภาพ และประกาศกฎอัยการศึกทั่วทั้งประเทศ (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2517:923-924)

ความจริงแล้วการยึดอำนาจการบริหารครั้งนี้เกิดขึ้นเนื่องจาก จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไม่นิยมระบอบประชาธิปไตย เพราะเห็นว่าระบอบประชาธิปไตยเป็นความวุ่นวาย เนื่องจาก ส.ส. และนักการเมืองไม่มีวินัยเหมือนเช่นทหาร และจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไม่พอใจที่ฝ่ายค้านมาวิพากษ์วิจารณ์ รัฐบาลมาขุดคุ้ยเรื่องคอรัปชั่นและเสนอนโยบายสังคมนิยม กรรมกรก็นัดหยุดงานพร่ำเพรื่อ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ต้องการระบอบที่ทุกคนเชื่อฟังรัฐบาล และไม่ต้องมีฝ่ายค้าน ดังนั้นหลังจากที่ยึดอำนาจคณะปฏิวัติของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็เริ่มลงมือกวาดล้างจับกุมอย่างกว้างขวาง มีนักศึกษา ปัญญาชน และฝ่ายค้านถูกจับกุมหลายร้อยคน ใครที่เดินทางไปจีนแดงในช่วงเวลานั้นถูกจับหมด (ย้อนรอยประวัติศาสตร์รัฐประหารไทย,2554:สารคดี) โดยไม่มีการไต่สวนตามกฎหมายแต่อย่างใด ใช้อำนาจในการปฏิวัติจับขังไว้เฉย ๆ คนที่ถูกจับกุม เช่น อุทธรณ์ พลกุล, ทะนง ศรัทธาทิพย์, อิศรา อมันตกูล, กรุณา กุศลาศัย, จิตร ภูมิศักดิ์, เทพ โชตินุชิต, แคล้ว นรปติ, ทองใบ ทองเปาด์, อุดม ศรีสุวรรณ, พินิต อังกินันท์, สังข์ พัฒโนทัย, สุรีย์ ทองวานิช, สงวน ตุลารักษ์, เจริญ สืบแสง, ทวีป วรดิลก, สุพจน์ ด่านตระกูล, ร้อยตำรวจเอกเฉียบ อัมพุนันท์ เป็นต้น มีการสั่งบุกค้น และปิดหนังสือพิมพ์และสำนักพิมพ์กว่า 50 แห่ง ปิดโรงเรียนจีน เข้าควบคุมกิจกรรมนักศึกษาในมหาลัย และมีการสั่งประหารผู้ต้องสงสัยในการวางเพลิง โดยไม่ผ่านกระบวนการยุติธรรม โดยอ้างว่าเป็นคอมมิวนิสต์ทำการวางเพลิงเพื่อสร้างความวุ่นวาย จึงต้องประหารชีวิตในที่เกิดเหตุ (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, 2544:92) เนื่องด้วยได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา เพราะความต้องการรัฐบาลที่มีเสถียรภาพเพื่อดำเนินการต่อต้านภัยคอมมิวนิสต์ (สารคดี 40 ปี 14 ตุลา หากไม่มีวันนั้น 14 ตุลาคม 2516,2556:สารคดี)

จนกระทั่งวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2502 จึงประกาศใช้รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร มีพระยาอรรถการีย์ (สิทธิ์ จุณณานนท์) เป็นประธานร่างร่วมด้วย พลตรีอัพพร จินตกานนท์ เจ้ากรมพระธรรมนูญทหาร นายสมภพ โหตระกิตย์ เป็นเลขาณุการ และมีพลเอกปรม ติณสูลานนท์เป็นหนึ่ง

[9] จอมพลสฤษดิ์หัวหน้าคณะรัฐประหารเรียกการยึดอำนาจของตนครั้งนี้ว่า เป็นการปฏิวัติ ซึ่งไม่ได้มีความหมายตามทฤษฎีการปฏิวัติตามคำนิยามทางรัฐศาสตร์ทั่วไป

ในสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญจากทั้งหมด 34 คน ซึ่งมีข้อความทั้งหมดเพียง 20 มาตรา ที่สำคัญคือ มาตรา 6 ให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญทำหน้าที่นิติบัญญัติ สภานี้มาจากการแต่งตั้งทั้งหมด และมีมาตรา 17 มอบอำนาจเด็ดขาดให้กับนายกรัฐมนตรีในการดำเนินการ สั่งการเพื่อระงับหรือปราบปรามการกระทำอันเป็นการทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักร และราชบัลลังก์

ในวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2502 สภาร่างรัฐธรรมนูญได้ผ่าน "พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการปฏิวัติ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 พ.ศ. 2502" เพื่อนิรโทษกรรมการใช้อำนาจทั้งหมดของคณะปฏิวัติก่อนที่จะประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ ตามเหตุผลที่ว่า*"ผู้กระทำการปฏิวัติ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2501 ได้กระทำไปด้วยความปรารถนาที่จะให้ประเทศไทยได้มีรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรที่เหมาะสม และยังให้การปกครองเป็นไปในระบอบประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์และเรียบร้อยยิ่งขึ้นกับทั้งปรารถนาที่จะกำจัดการกระทำอันเป็นกลวิธีของคอมมิวนิสต์เพื่อยึดครองประเทศไทยซึ่งเป็นภัยอันร้ายแรงยิ่ง และเพื่อปฏิวัติกิจการที่ไม่เหมาะสมเสียใหม่ให้บังเกิดความผาสุกแก่ประชาชนชาวไทยและความเจริญรุ่งเรืองของประเทศทั้งได้กระทำไปโดยมิได้ปรารถนาแสวงหาประโยชน์ส่วนตน หรือบำเหน็จตอบแทนแต่ประการใด จึงเป็นการสมควรให้มีกฎหมายนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการปฏิวัติในครั้งนี้"*(พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการปฏิวัติ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2501 พ.ศ. 2502)

มีผลให้การกระทำทั้งหลายทั้งสิ้นของคณะปฏิวัติ รวมถึงการลงโทษ และการกระทำที่กระทำเนื่องด้วยการบริหารราชการ พ้นจากความผิด และพ้นจากความรับผิดโดยสิ้นเชิง รวมถึงบรรดาประกาศหรือคำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิวัติไม่ว่าจะเป็นรูปใด ที่มีผลบังคับในทางบริหารราชการ หรือในทางนิติบัญญัติให้ถือว่าเป็นประกาศหรือคำสั่งที่ชอบและใช้บังคับได้สืบไป

การนิรโทษกรรมในครั้งนี้ เป็นการยกเลิกความผิดที่คณะยึดอำนาจได้กระทำไปทั้งหมด ซึ่งรวมถึงการกระทำที่ก่อให้เกิดการละเมิดซึ่งสิทธิของประชาชน เป็นการสร้างอำนาจ ความมั่นคงทางการเมืองให้แก่กลุ่มคณะของผู้ทำการยึดอำนาจ โดยอาศัยเครื่องมือทางกฎหมาย ในการจับกุมผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับกลุ่มของตน ร่วมไปถึงการจัดการกับกลุ่มปัญญาชน และ ส.ส.ฝ่ายค้านด้วย โดยเป็นการยึดอำนาจจากรัฐบาลของฝ่ายตนเอง จึงทำให้การยึดอำนาจไม่ก่อให้เกิดความเสียหายใด ๆ การนิรโทษกรรมครั้งนี้จึงเป็นการยกเลิกความผิดที่คณะยึดอำนาจได้กระทำภายหลังจากการยึดอำนาจ โดยได้อาศัยโอกาสในการยึดอำนาจครั้งนี้ จัดการกับศัตรูทางการเมืองไปในเวลาเดียวกัน ไม่ใช่เป็นเพียงการนิรโทษกรรมตามประเพณีการยึดอำนาจเท่านั้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

9. พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการปฏิวัติ เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514 พ.ศ. 2515

เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ถึงแก่กรรม ณ โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ.2506 ทำให้ พลเอกถนอม กิตติขจร ได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนใหม่ ในวันที่ 9 ธันวาคม พร้อมเข้ารับตำแหน่งผู้บัญชาการสูงสุด และผู้บัญชาการทหารบกแทนที่ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ แล้วย้าย พลเอกประภาส จารุเสถียร มาเป็นรองผู้บัญชาการทหารบก ตั้งคณะรัฐมนตรีใหม่ 19 คน ได้แก่ พจน์สารสิน รัฐมนตรีพัฒนาการ และ พลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์ รัฐมนตรีช่วยกลาโหม พลตำรวจเอกประเสริฐ รุจิรวงศ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการมหาดไทย และ พลเอกจิตติ นาวีเสถียร รัฐมนตรีว่าการเกษตร เป็นต้น

พลเอกถนอม กิตติขจร ได้ยศจอมพล เมื่อวันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2507 (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์,2517:962) และต่อมาในเดือนกุมพาพันธ์ ได้เริ่มมีปัญหาเรื่องมรดกของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และการใช้จ่ายเงินของกองสลากกินแบ่งรัฐบาล ทำให้จอมพลถนอม กิตติขจร ต้องใช้อำนาจ มาตรา 17 ยึดทรัพย์จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นจำนวน 2,874 ล้านบาท ซึ่งนอกเหนือจากนี้ยังมีเงินที่ได้ยักยอกจากการบริจาคในการช่วยเหลือในการสู้คดีเขาพระวิหารจำนวนมากอีกด้วย (ย้อนรอยประวัติศาสตร์รัฐประหารไทย, 2554:สารคดี)

จอมพลถนอม กิตติขจร ได้ถวายรัฐธรรมนูญให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวลงนามและประกาศใช้เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2511 และได้ออกพระราชบัญญัติพรรคการเมือง ในวันที่ 15 ตุลาคม ฝ่ายของรัฐบาลของจอมพลถนอม จึงได้ตั้ง “พรรคสหประชาไทย” ขึ้นเพื่อลงสมัครในการเลือกตั้ง ในวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2512 (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2517:883-994)

ผลการเลือกตั้งทั่วไป จากจำนวนที่นั่ง 219 ที่นั่ง พรรคสหประชาไทยได้ 76 ที่นั่ง พรรคประชาธิปัตย์ได้ 55 ที่นั่ง พรรคแนวประชาธิปไตยได้ 7 ที่นั่ง พรรคแนวร่วมเศรษฐกรได้ 4 ที่นั่ง พรรคประชาชนได้ 2 ที่นั่ง พรรคเสรีประชาธิปไตย และพรรคสัมมาชีพช่วยชาวนา ได้พรรคละ 1 ที่นั่ง และ ส.ส.ที่ไม่สังกัดพรรคได้ 71 ที่นั่ง ทำให้จอมพลถนอม กิตติขจร ได้เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2512

รัฐบาลพรรคสหประชาไทยของจอมพลถนอม กิตติขจร ได้บริหารประเทศมาจนถึง พ.ศ. 2514 เป็นปีที่จอมพลถนอมจะมีอายุครบ 60 ปีในวันที่ 11 สิงหาคม เริ่มมีกระแสข่าวว่าจอมพลถนอมจะต่ออายุราชการให้แก่ตนเอง โดยจอมพลถนอมก็ได้ออกมาแก้ข่าวว่าจะไม่มีการต่ออายุราชการให้แก่ตนเอง และจะออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเมื่อครบวาระ 4 ปี แต่อย่างไรก็ตาม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

กองทัพบกก็ได้ต่ออายุในตำแหน่งให้จอมพลถนอม กิตติขจร ในตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดอีก 1 ปี

ปัญหาหลักในการบริหารประเทศของจอมพลถนอม กิตติขจร จะเป็นเรื่องนโยบายต่างประเทศ ซึ่งมีลักษณะต่อต้านคอมมิวนิสต์ ส่วนประเทศต่างๆ ของโลก นั้น ได้ให้การยอมรับสาธารณรัฐประชาชนจีนมากขึ้น แม้กระทั้งประธานาธิบดี ริชาร์ท นิกสัน แห่งสหรัฐฯ ก็ยังยอมรับ และต่อมาสหประชาชาติได้ลงมติให้สาธารณรัฐประชาชนจีนเข้ามาเป็นสมาชิกสหประชาชาติ และเป็นสมาชิกคณะมนตรีความมั่นคงแทนไต้หวัน ทำให้เกิดปัญหาในสภา กลุ่มส.ส.ฝ่ายสังคมนิยมได้รื้อฟื้นบทบาทขึ้นมาอีกครั้ง เรียกร้องให้ปรับนโยบายรับรองสาธารณรัฐประชาชนจีน และให้ถอนฐานทัพอเมริการออกจากประเทศไทย นอกจากนี้ในเดือน กันยายน พ.ศ. 2514 พรรคประชาธิปัตย์เสนอแก้ไขรัฐธรรมนูญ 3 ประเด็น คือ ให้ส.ส.เป็นรัฐมนตรี ลดอำนาจวุฒิสภา และให้แยกข้าราชการประจำออกจากข้าราชการการเมือง ต่อมาเมื่อเดือนตุลาคม ปรากฏว่ากรรมาธิการของสภาผู้แทนราษฎรยังพิจารณาตัดงบประมาณไม่เสร็จ เพราะ ส.ส.ฝ่ายรัฐบาลเองพยายามเรียกร้องงบพัฒนาจังหวัดของตนเพิ่ม เพื่อแลกเปลี่ยนกับการผ่านพระราชบัญญัติงบประมาณ ทำให้จอมพลถนอม กิตติขจร ตัดสินใจก่อการรัฐประหารตนเอง โดยการประกาศยึดอำนาจเมื่อ วันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514

คณะรัฐประหารประกอบด้วย จอมพลถนอม กิติขจร เป็นหัวหน้าคณะปฏิวัติ พลเอกประภาส จารุเสถียร เป็นรองหัวหน้าคณะ พลเอกกฤษณ์ สีวะราเป็นเลขาธิการ พันโทณรงค์ กิตติขจร เป็นผู้ช่วยเลขาธิการ นอกจากนี้มี พจน์ สารสิน พลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์ พลเรือเอกถวิล รายนานนท์ พลอากาศเอกบุญชู จันทรุเบกษา และ พลตำรวจเอกประเสริฐ รุจิรวงศ์ เข้าร่วม เหตุผลของคณะปฏิวัติ คือ ส.ส.ใช้เสรีภาพเกินขอบเขต จึงได้ประกาศเลิกรัฐสภา และเลิกรัฐธรรมนูญ และคณะปฏิวัติยังประกาศให้พรรคการเมืองต่างๆ สิ้นสภาพทันที และให้อำนาจทั้งหมดอยู่ในมือของคณะปฏิวัติ

หลังจากการยึดอำนาจแล้วในวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514 คณะปฏิวัติก็ได้ประกาศ ให้ใช้งบประมาณย้อนหลังตั้งแต่ 1 ตุลาคม เป็นต้นไป ในวันที 2 ธันวาคม ยังได้ใช้อำนาจปฏิวัติในการประหารชีวิตด้วยการยิงเป้าผู้ร้าย คือ นายเทพ ขวัญแก้ว และในวันที่ 30 ธันวาคม คณะปฏิวัติได้ประกาศการใช้รัฐธรรมนูญชั่วคราวและปกครองด้วยอำนาจปฏิวัติต่อไป โดยตั้งสภาบริหารคณะปฏิวัติ มีจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นประธาน จากนั้นในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2515 อดีต ส.ส.3 คน คือ อุทัย พิมพ์ใจชน บุญเกิด หิรัญคำ และอนันต์ ภักดิ์ประไพ ได้ยื่นฟ้องต่อศาลว่า จอมพลถนอม กิตติขจร และพวก 17 คน มีพฤติกรรมเป็นกบฏ เพราะร่วมกันใช้กำลังขู่เข็ญประชาชนเพื่อล้มล้างประชาธิปไตย คณะปฏิวัติจึงใช้อำนาจจับกุม อดีต ส.ส. ทั้ง 3 คน และถูกตัดสินลงโทษจำคุกเป็นเวลา 7 ปี ในเวลาต่อมา (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2517:1, 153) ซึ่งถือได้ว่าเป็นรัฐบาลที่ใช้ประกาศคณะปฏิวัติแทน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

กฎหมายในการบริหารประเทศ เนื่องจากมีการใช้ประกาศคณะปฏิวัติเป็นร้อยๆ ฉบับ ในการจัดการกับปัญหาความมั่นคง (ย้อนรอยประวัติศาสตร์รัฐประหารไทย,2554:สารคดี)

เมื่อสำนักพระราชวังได้ออกประกาศกำหนดการที่จะสถาปนาพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าชายวชิราลงกรณ์ เป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร ในวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2515 ทำให้คณะปฏิวัติจำเป็นต้องดำเนินการให้มีรัฐธรรมนูญการปกครอง เพื่อให้มีคณะรัฐมนตรี และรัฐสภาภายในกำหนด ดังนั้นในวันที่ 15 ธันวาคม จึงได้มีการประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร และได้ออกกฎหมายนิรโทษกรรมคณะปฏิวัติ ผ่านสภานิติบัญญัติ ในวันที่ 22 ธันวาคม โดยอธิบายถึงกรณีการยึดอำนาจในวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514 ว่า คณะปฏิวัติต้องการที่จะแก้ไขสถานการณ์ ซึ่งเป็นอันตรายต่อประเทศชาติ สถาบันพระมหากษัตริย์ และประชาชน กระทำโดยไม่แสวงหาผลประโยชน์แก่ตน จึงควรที่จะได้รับการนิรโทษกรรม ทำให้การกระทำทั้งหลายทั้งสิ้นคณะปฏิวัติ พ้นจากความผิดและความรับผิดโดยสิ้นเชิง (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์,2517:1069)

การนิรโทษกรรมครั้งนี้ เป็นการลบล้างความผิดให้แก่กลุ่มคณะปฏิวัติ ของจอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งได้ทำการยึดอำนาจการบริหารประเทศ เนื่องจากไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองในสมัยรัฐบาลของตนได้ จึงเลือกใช้วิธีการยึดอำนาจ ร่วมไปถึงการนิรโทษกรรมให้แก่การกระทำอันต่อเนื่องจากการยึดอำนาจ ในการใช้กฎหมายลงโทษผู้กระทำผิด และผู้ที่มีความเห็นขัดแย้งกับคณะปฏิวัติอันได้แก่นายอุทัย พิมพ์ใจชน นายบุญเกิด หิรัญคำ และนายอนันต์ ภักดิ์ประไพ อดีต ส.ส. ซึ่งได้ยื่นฟ้องต่อศาลว่า จอมพลถนอม กิตติขจร และพวก 17 คน มีพฤติกรรมเป็นกบฏ การกระทำดังกล่าวถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการใช้อำนาจในการบริหารประเทศ ซึ่งได้ถูกระบุให้ได้รับการนิรโทษกรรม เหมือนกับการนิรโทษกรรมให้กับการยึดอำนาจในครั้งก่อน เมื่อปี พ.ศ. 2502 ซึ่งเป็นการนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการปฏิวัติ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 โดยมีจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการ เช่นเดียวกัน จึงสามารถสรุปได้ว่าจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นผู้อยู่เบื้องหลังการนิรโทษกรรมทั้ง 2 ครั้ง

10. พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชน ซึ่งกระทำความผิดเกี่ยวเนื่องกับการเดินขบวนเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2516

หลังจากการรัฐประหารเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2514 ความชอบธรรมในการปกครองของจอมพลถนอม กิตติขจร ได้ลดลงเป็นอย่างมาก เพราะประชาชนจำนวนมากไม่อาจยอมรับการบริหารประเทศ โดยการรื้อฟื้นเผด็จการในการใช้อำนาจปฏิวัติ[10] การเลื่อนการใช้ธรรมนูญชั่วคราว

[10] จอมพลถนอม กิตติขจร หัวหน้าคณะรัฐประหารเรียกการยึดอำนาจของตนว่า เป็นการปฏิวัติ ซึ่งไม่ได้มีความหมายตามทฤษฎีการปฏิวัติตามคำนิยามทางรัฐศาสตร์ทั่วไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

และการตั้งกรรมการร่างรัฐธรรมนูญถาวร เพื่อถ่วงเวลาทำให้การใช้อำนาจเผด็จการของจอมพลถนอม กิตติขจรกลายเป็นเรื่องน่าเบื่อสำหรับประชาชน นอกจากนั้น การจับกุมคุมขังอดีต ส.ส.นายอุทัย พิมพ์ใจชน นายอนันต์ ภักดิ์ประไพ และนายบุญเกิด หิรัญคำ ก็ก่อให้เกิดความไม่พอใจอย่างมากแก่ประชาชน ประกอบกับการเกิดการผันผวนทางเศรษฐกิจโลกจากการลดค่าเงินดอลลาร์เมื่อปี พ.ศ. 2516 ต่อเนื่องมาจากการเกิดภัยธรรมชาติ ภาวะแล้งอย่างหนัก ในปี พ.ศ. 2515 ทำให้สภาพเศรษฐกิจของไทยเข้าสู่ภาวะวิกฤต ชาวนาจำนวนมากล้มละลาย และอพยพเข้าเมือง ในขณะที่อัตราเงินเฟ้อเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว สินค้าอุปโภคขาดแคลน ประชาชนต้อต่อแถวเพื่อซื้อข้าวสาร (ย้อนรอยประวัติศาสตร์รัฐประหารไทย, 2554:สารคดี)

การศึกษาในระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ได้มีการรับนักศึกษาเพิ่มและมีการเกิดขึ้นของมหาวิทยาลัยในระดับภูมิภาค เช่น เชียงใหม่ ขอนแก่น และสงขลา เป็นต้น ส่งผลให้นักศึกษามีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับขบวนการเคลื่อนไหวทางความคิดของปัญญาชนที่พัฒนามากขึ้นในระยะหลัง พ.ศ. 2510 ก็มีส่วนในการก่อร่างของขบวนการนักศึกษา การพัฒนาปัญญาชนส่วนหนึ่งมาจากการที่สหรัฐฯ มีโครงการที่จะส่งเสริมปัญญาชนให้ไปศึกษาต่อในระดับสูงในประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อที่จะได้กลับมาเป็นกำลังสำคัญในการเชิดชูระบอบประชาธิปไตย และต่อต้านคอมมิวนิสต์ แต่ฐานสำคัญที่จะรองรับการเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษาตั้งแต่ก่อน พ.ศ. 2516 นั้น มาจากการจัดกิจกรรมของกลุ่มนักศึกษา โดยมีการจัดตั้งกลุ่มอิสระต่างๆ ที่มีเป้าหมายในทางการเมืองและสังคมเกิดขึ้นในแทบทุกมหาวิทยาลัย ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้แก่ กลุ่มสภาหน้าโดม นำโดยเสกสรร ประเสริฐกุล, จรัล ดิษฐาอภิชัย นอกจากนี้ยังมีกลุ่มเศรษฐธรรม กลุ่มนิติศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้แก่ กลุ่มฟื้นฟูโซตัสใหม่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้แก่กลุ่มสภากาแฟ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้แก่ กลุ่มวลัญชทัศน์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้แก่ ชมรมคนรุ่นใหม่ ทำให้เกิดกระแสความตื่นตัวทางการเมืองเกิดขึ้นในหมู่นักศึกษา

การเคลื่อนไหวครั้งแรกของขบวนการนักศึกษาเกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2515 เมื่อศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ ได้เปิดการ “รณรงค์ต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น” ต่อมาก็ได้เคลื่อนไหวคัดค้านคำประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 299 ที่เรียกว่า “กฎหมายโบว์ดำ” ซึ่งมีกลุ่มอิสระ และนักศึกษาคณะนิติศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นแกนกลาง ปัญหาประการต่อมาที่ทำให้รัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจร ต้องถูกวิจารณ์อย่างมากคือ กรณีทุ่งใหญ่ เพราะได้มีเฮลิคอปเตอร์ของทางราชการลำหนึ่งกลับจากป่าทุ่งใหญ่ จังหวัดกาญจนบุรี บินมาตกที่อำเภอบางเลน นครปฐม ในวันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2516 ในซากเฮลิคอปเตอร์พบเนื้อสัตว์ กระทิง เก้ง กวาง จำนวนมากทั้งที่เป็นเฮลิคอปเตอร์ของคณะทหารตำรวจ และได้มีดาราภาพยนตร์หญิงร่วมเดินทางไปด้วย กรณีนี้ได้นำมาสู่การขยายตัวของกลุ่มเคลื่อนไหวในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2516 นักศึกษาชมรมคนรุ่นใหม่ของมหาวิทยาลัยรามคำแหงออก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

หนังสือชื่อ “มหาวิทยาลัยไม่มีคำตอบ” เสียดสีจอมพลถนอม กิตติขจร และจอมพลประภาส จารุเสถียร ว่า “สภาสัตว์ป่าแห่งทุ่งใหญ่มีมติให้ต่ออายุสัตว์ป่าอีก 1 ปี เนื่องจากสถานการณ์ภายนอก และภายในไม่เป็นที่น่าไว้วางใจ” ทำให้ ดร.ศักดิ์ ผาสุกนิรันดร์ อธิการบดีเห็นว่านักศึกษาเหล่านี้หมิ่นประมาทประเทศ จึงทำการลบชื่อนักศึกษาทั้ง 9 คนออกจากสถานภาพความเป็นนักศึกษา ทำให้ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ ได้จัดให้มีการชุมนุมประท้วงที่หอประชุมจุฬาลงกรณ์ในวันที่ 21 มิถุนายน แล้วเดินขบวนมายังอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ทำให้มหาวิทยาลัยรามคำแหงต้องยอมรับนักศึกษาทั้ง 9 คน กลับเข้าเป็นนักศึกษาตามเดิม และดร.ศักดิ์ ผาสุกนิรันดร์ อธิการบดีได้ทำการลาออก ระหว่างการเคลื่อนไหวในครั้งนี้ ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ โดยนายธีรยุทธ บุญมี ได้ยื่นข้อเรียกร้องต่อรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ด้วยว่า ขอให้รัฐบาลประกาศใช้รัฐธรรมนูญภายใน 6 เดือน ซึ่งกลายเป็นชนวนให้เกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, 2551:107-129)

กรณี “การเคลื่อนไหวใหญ่เมื่อ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516” เริ่มจากนายธีรยุทธ บุญมี ได้ผลักดันให้มีการตั้ง “กลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ” และได้มีการล่าลายเซ็นกลุ่มนักศึกษา 100 คน เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลมอบรัฐธรรมนูญฉบับถาวรให้แก่ประชาชน โดยการยื่นข้อเสนอ 3 ข้อต่อรัฐบาล คือ

1. เรียกร้องให้รัฐบาลประกาศใช้รัฐธรรมนูญให้เร็วที่สุด โดยสันติวิธี
2. ให้การศึกษาทางการเมืองเกี่ยวกับเรื่องรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตย
3. กระตุ้นให้ประชาชนเกิดความสำนึกและหวงแหนในประชาธิปไตยของตน

เหตุการณ์นี้ทำให้สมาชิกกลุ่มถูกจับ 10 คน[11] ขณะแจกใบปลิวที่ประตูน้ำ ในจำนวนนั้นรวมถึงนายธีรยุทธ บุญมี เองด้วย ต่อมาทางตำรวจได้จับกุมเพิ่มอีก 3 คน โดยเฉพาะการจับอดีต ส.ส. นายไขแสง สุกใส อดีตผู้แทนราษฎร จังหวัดนครพนม เพื่อจะทำให้กรณีดังกล่าวกลายเป็นเรื่องการเคลื่อนไหวทางการเมือง ไม่ใช่การเรียกร้องของนิสิตนักศึกษา แต่กลับกลายเป็นชนวนเหตุให้เกิดการเคลื่อนไหวของนักศึกษาประชาชนเป็นจำนวนมากอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2517:1075-1076)

การชุมนุมได้เริ่มขึ้นตั้งแต่วันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ.2516 โดยองค์การนักศึกษาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และกลุ่มอิสระต่างๆ เป็นผู้ดำเนินการให้งดการสอบ และจัดชุมนุมนักศึกษาขึ้นที่ลานโพธิ์ บริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยที่ชุมนุมได้เรียกร้องต่อรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ให้ปล่อยตัวผู้ถูกจับทั้ง 13 คน และให้มอบรัฐธรรมนูญให้แก่ประชาชนภายใน 6 เดือน มีนักศึกษาและประชาชนเข้าร่วมการชุมนุมอย่างต่อเนื่อง เมื่อมีผู้เข้าร่วมการชุมนุมมากขึ้น จึงได้จัดให้มี

[11] รายชื่อขบถรัฐธรรมนูญ 1.นายธีรยุทธ บุญมี 2.นายบัณฑิต เฮงนิลรัตน์ 3.นายบุญส่ง ชเลธร 4.นายวิสา คัญทัพ 5. นายธัญญา ชุนชฎาธาร 6. นายปรีดี บุญซื่อ 7. นายทวี หมื่นนิกร 8. นายชัยวัฒน์ สุรวิชัย 9. นายนพพร สุวรรณพานิช 10. นายมนตรี จึงศิริอารักษ์ 11. นายประพันธ์ศักดิ์ กมลเพ็ชร 12. นายก้องเกียรติ คงคา 13. นายไขแสง สุกใส

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

การเดินขบวนใหญ่ไปตามถนนราชดำเนินมุ่งไปพระบรมรูปทรงม้าเพื่อแสดงพลังต่อต้านรัฐบาลในวันที่ 13 ตุลาคม จนกลายเป็นเจตนาร่วมของประชาชน

รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร จึงต้องเปิดการเจรจากับฝ่ายนักศึกษา และในเวลาหลังเที่ยงคืนของวันที่ 13 ตุลาคม รัฐบาลก็ได้ปล่อยตัวผู้ต้องหาทั้ง 13 คน นอกจากนี้ก็ได้รับข้อเสนอที่จะร่างรัฐธรรมนูญเพื่อประกาศใช้ภายใน 1 ปี (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2517:1076) แต่มีปัญหาเรื่องการประสานงานระหว่างกรรมการศูนย์นิสิตที่เป็นตัวแทนการเจรจากับนักศึกษากลุ่มอิสระธรรมศาสตร์ที่ทำการชุมนุม ทำให้ผู้ชุมนุมไม่ได้สลายตัว จนถึงเวลา 5.00น. ของวันที่ 14 ตุลาคม จึงได้แยกย้ายสลายการชุมนุม แต่ปรากฏว่าหลังจากที่สลายการชุมนุมแล้ว เมื่อประชาชนกำลังเดินทางกลับบ้านได้เกิดการปะทะกันอย่างมีเงื่อนงำระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจกับประชาชนที่ข้างพระราชวังสวนจิตรลดา ในเวลาราว 6.00น. โดยฝ่ายตำรวจนำโดย พลตำรวจโทมนต์ชัย พันธ์คงชื่น ได้ใช้ระเบิดแก๊สน้ำตาโยนใส่ประชาชน และใช้กระบองตีเพื่อสลายประชาชนที่กำลังกลับบ้าน เหตุการณ์นี้กลายเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้สถานการณ์ลุกลามกลายเป็นการลุกขึ้นสู้ของประชาชน ทำให้เกิดการปะทะกันอย่างกว้างขวาง รัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจร ได้มีการสั่งให้ปราบปราม โดยเคลื่อนกำลังทหารส่วนหนึ่งเข้ามารักษาสถานการณ์ แต่การต่อสู้ของประชาชนก็ได้ขยายตัวออกไป จนในที่สุดฝ่ายรัฐบาลไม่อาจควบคุมสถานการณ์ได้ นอกจากนี้ฝ่ายรัฐบาลยังไม่สามารถที่จะบัญชาการให้กองทัพบกเข้าร่วมปราบปรามจลาจลได้ เพราะ พลเอกกฤษณ์ สีวะรา ผู้บัญชาการทหารบก และพลโทประเสริฐ ธรรมศิริ แม่ทัพภาคที่ 1 ไม่ยอมออกคำสั่งเคลื่อนกำลังทหารเข้ารักษาการณ์ ซึ่งเท่ากับว่า พลเอกกฤษณ์ สีวะรา เป็นผู้ควบคุมสถานการณ์ เนื่องจากมีความขัดแย้งกันในกรณีการต่ออายุราชการตัวเองของจอมพลถนอม กิตติขจร และจอมพลประภาส จารุเสถียร (สารคดี 40 ปี 14 ตุลา หากไม่มีวันนั้น 14 ตุลาคม 2516, 2556:สารคดี) จึงทำให้จอมพลถนอม กิตติขจร ทำการลาออกจากการเป็นนายกรัฐมนตรี ในเย็นของวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 นั้นเอง และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงประกาศแต่งตั้งนายสัญญา ธรรมศักดิ์ เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนใหม่แทน อย่างไรก็ตามสถานการณ์การต่อสู้ยังคงดำเนินต่อไป ในวันที่ 15 ตุลาคม เพราะจอมพลถนอม กิตติขจร จอมพลประภาส จารุเสถียร และ พลเอกณรงค์ กิตติขจร ยังคงอยู่ในตำแหน่งทางการทหารที่สามารถออกคำสั่งการปราบปรามได้ จนถึงตอนเย็นของวันที่ 15 ได้มีการประกาศว่า ทั้ง 3 คนได้ลาออกจากตำแหน่ง และได้เดินทางหลบหนีออกจากประเทศไทยแล้ว จึงทำให้สถานการณ์เริ่มสงบลง

รัฐบาลของนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้ยกเลิกคณะกรรมการตรวจและติดตามผลการปฏิบัติราชการ (กตป.) และได้สั่งอายัดทรัพย์ของจอมพลถนอม กิตติขจร ,จอมพลประภาส จารุเสถียร และพันเอกณรงค์ กิตติขจร เพื่อตรวจสอบการทุจริต นอกจากนี้ได้ตั้งกรรมการสอบสวนลงโทษผู้นำทั้ง 3 คนจากกรณีสังหารประชาชนในเหตุการณ์ “14 ตุลา” (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2517:1084-1088)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ต่อมารัฐบาลของนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้หมอบหมายให้คณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณาสะสางและยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติบางฉบับที่ขัดต่อการปกครองประชาธิปไตย ซึ่งในวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2516 ก็ได้ยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 4 เรื่องห้ามมิให้มีการชุมนุมเกินกว่า 5 คน และต่อมาในวันที่16 พฤศจิกายน พ.ศ.2516 ได้ออก “พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่นักเรียน นิสิต นักศึกษาและประชาชนซึ่งกระทำความผิดเกี่ยวเนื่องกับการเดินขบวน เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ.2516” ให้แก่ “บรรดาการกระทำทั้งหลายทั้งสิ้นของนักเรียน นิสิต นักศึกษาและประชาชน ที่เกี่ยวเนื่องกับการเดินขบวน เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ.2516 และได้กระทำในระหว่าง วันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ.2516 ถึงวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ.2516” โดยให้เหตุผลว่า “การเดินขบวนของนักเรียน นิสิต นักศึกษาและประชาชน เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ.2516 เป็นความไม่เข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างนักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชน กับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล เพื่อปรารถนาจะให้มีรัฐธรรมนูญ และการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข”

เนื่องด้วยเหตุผลที่ว่า การกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐบาลนั้นเมื่อได้กระทำตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ย่อมได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายอยู่แล้ว แต่การกระทำของนักเรียน นิสิต นักศึกษาและประชาชน มิได้รับการคุ้มครองดังกล่าว จึงสมควรให้มีการนิรโทษกรรมแก่บรรดานักเรียน นิสิต นักศึกษาและประชาชนซึ่งเกี่ยวเนื่องกับการกระทำดังกล่าว ทำให้เกิดตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้น

เป็นการนิรโทษกรรมให้แก่นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชน ที่เกี่ยวเนื่องกับการเดินขบวน ซึ่งได้กระทำในระหว่าง วันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ.2516 ถึงวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ.2516 เป็นการนิรโทษกรรมเพื่อให้เกิดความสงบสุขของประเทศชาติ และเป็นการกระทำเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง เพื่อให้กลุ่มนักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชน ได้รับความพึงพอใจ เพื่อที่จะทำให้รัฐบาลของนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สามารถบริหารประเทศต่อไปได้โดยไม่เกิดความขัดแย้งเกิดขึ้น

11. พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการยึดอำนาจการปกครองประเทศ เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519

เมื่อสถานการณ์โลกเข้าสู่สภาวะสงครามเย็น ประเทศกัมพูชา และเวียดนามเกิดการปฏิวัติไปสู่สังคมนิยม ในเดือนเมษายน พ.ศ.2518 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิวัติในประเทศลาว เมื่อเดือนธันวาคมปีเดียวกัน ทำให้สถาบันกษัตริย์ของลาวถูกยกเลิก ก่อให้เกิดความวิตกว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงในทำนองเดียวกันในประเทศไทย กลุ่มชนชั้นนำฝ่ายอนุรักษ์นิยมของไทยจึงเห็นว่าการเคลื่อนไหวต่างๆ ในสังคมไทยในช่วงเวลานั้นเป็นความวุ่นวาย และได้โจมตีการเคลื่อนไหวต่อต้านความไม่เป็นธรรมในไทยว่า เป็นการเคลื่อนไหวของกลุ่มคอมมิวนิสต์ และเหมารวมว่าขบวนการ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

นักศึกษาทั้งหมดเป็นพวกคอมมิวนิสต์ นอกจากนี้ยังมีความเห็นว่ารัฐบาลสมัย หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช และ หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช โอนเอนตามขบวนการของนักศึกษามากเกินไป ดังนั้น จึงต้องใช้วิธีการแก้ไขปัญหาด้วยความรุนแรง เพื่อเข้าจัดการยุติบทบาทของขบวนการนักศึกษา และนำประเทศเข้าสู่เสถียรภาพเช่นเดิม โดยการสร้างเงื่อนไขที่จะก่อรัฐประหาร เพื่อนำเอารัฐบาลที่เข้มแข็งและปราบปรามคอมมิวนิสต์มาแทน โดยวิธีการทำลายภาพลักษณ์ของขบวนการนักศึกษา เช่น การกล่าวหานักศึกษาสร้างความวุ่นวายในสังคม ขบวนการนักศึกษาเป็นคอมมิวนิสต์ ผู้นำนักศึกษาเป็นญวนรับเงินจากต่างประเทศ ไปฝึกอาวุธที่ฮานอย และโจมตีการประท้วงของนักศึกษาว่าเป็นการใช้กฎหมู่อยู่เหนือกฎหมาย

นอกจากนั้นยังได้มีการตั้งองค์กรฝ่ายขวาขึ้นเพื่อคุกคาม เนื่องจากในการต่อสู้วันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 นักเรียนอาชีวะได้เข้ามามีบทบาทสำคัญมากในการต่อสู้ ทำให้ชนชั้นนำได้พยายามแยกพลังนักเรียนอาชีวะออกจากขบวนการนักศึกษา โดยส่งนักเรียนอาชีวะฝ่ายขวาเข้าควบคุมศูนย์กลางนักเรียนอาชีวะแห่งประเทศไทย จากนั้นก็มีการใช้ให้กลุ่มนักเรียนอาชีวะเคลื่อนไหวไปในทางที่ตรงข้ามกับขบวนการนักศึกษา เช่นในวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ.2518 ศูนย์กลางนักเรียนอาชีวะได้จัดการชุมนุมที่สวนลุมพินี และได้เดินทางไปยังสถานทูตสหรัฐฯ เพื่อแสดงการขอบคุณที่ให้ความช่วยเหลือประเทศไทย ต่อมาเมื่อแยกนักเรียนอาชีวะออกจากนักศึกษาได้แล้ว ก็จัดตั้งกลุ่มนักเรียนอาชีวะขึ้นกลุ่มหนึ่งโดยใช้ชื่อว่า “กลุ่มกระทิงแดง” เพื่อใช้เป็นแกนกลางในการก่อกวนขบวนการนักศึกษา กลุ่มกระทิงแดงก่อตั้งอย่างเป็นทางการเมื่อ เดือนตุลาคม พ.ศ.2517 ได้รับการสนับสนุนจาก พันเอกสุดสาย หัสดิน หรือที่เรียกว่า “เจ้าพ่อกระทิงแดง” ซึ่งยืนยันว่าจะตั้งกองกำลังขึ้นมาเพื่อต่อต้านฝ่ายนักศึกษา เพราะฝ่ายนักศึกษาพยายามเปลี่ยนทิศทางของประเทศ ทำให้ประเทศอยู่ในสภาวะคอมมิวนิสต์แทรกแซง นอกจากกลุ่มกระทิงแดงก็ยังมีกลุ่มต่างๆ อีกมากมายที่ตั้งขึ้น เพื่อต่อต้านขบวนการนักศึกษา เช่น กลุ่มนวพล ชมรมอาชีวะเสรี กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน กลุ่มเพชรไทย กลุ่มช้างดำ กลุ่มพิทักษ์ไทย สหพันธ์นักศึกษาครูแห่งประเทศไทย กลุ่มแนวร่วมรักชาติ กลุ่มประชาชนผู้รักชาติ กลุ่มแนวร่วมต่อต้านเผด็จการทุกรูปแบบ ขบวนการปฏิรูปแห่งชาติ สหพันธ์ครูอาชีวะ กลุ่มกรรมกรเสรี กลุ่มค้างคาวไทย กลุ่มกล้วยไม้ไทย กลุ่มวิหคสายฟ้า กลุ่มสหภาพแรงงานเอกชน ชมรมแม่บ้าน ฯลฯ (ย้อนรอยประวัติศาสตร์รัฐประหารไทย, 2554:สารคดี)

การใช้ความรุนแรงในการสังหาร และทำร้ายนักศึกษาเริ่มปรากฏชัดเจน ตั้งแต่การสังหารนายชวินทร์ สระคำ อดีต ส.ส.ร้อยเอ็ด ในวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ.2517 นายเมตตา เหล่าอุดม ผู้นำชาวนา วันที่ 11 สิงหาคม นายแสง รุ่งนิรันดรกุล ผู้นำนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งถูกลอบยิงเมื่อวันที่ 23 สิงหาคม นายสนอง ปัญชาญ ผู้นำกรรมกรเทมโกถูกยิงเสียชีวิตที่พังงา เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ.2518 นายนิสิต จิรโสภณ หัวหน้าข่าวหนังสือพิมพ์อธิปัตย์ ถูกสังหารโดยการผลักตก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

รถไฟ เมื่อวันที่ 2 เมษายน และนายมานะ อินทสุริยะ ผู้นำนักเรียนโรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย ถูกยิงตาย ขณะออกติดโปสเตอร์ต่อต้านอเมริกา นอกจากนั้นยังมีผู้นำชาวนาที่ทำงานให้กับสหพันธ์ชาวนาชาวไร่ในระหว่างปี พ.ศ. 2518-2519 ถูกสังหารอีก 21 ศพ (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, 2551:151-159)

จนถึงปี พ.ศ.2519 การสังหารทางการเมืองก็ยังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่น การสังหารนายปรีดา จินดานนท์ นายอมเรศ ไชยสะอาด นักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล ในเดือนกุมภาพันธ์ การสังหารนายบุญถนอม บุญโยทยาน เลขาธิการพรรคสังคมนิยม ในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ และเมื่อวันที่ 21 มีนาคม ขณะที่นักศึกษาประชาชนเดินขบวนต่อต้านฐานทัพอเมริกาถึงบริเวณหน้าโรงภาพยนตร์สยามถูกขว้างระเบิดใส่ขบวนทำให้มีผู้เสียชีวิตจำนวน 4 คน จนกระทั้งเกิดความขัดแย้งที่รุนแรง ตั้งแต่วันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ.2519 ต่อเนื่องมาจนถึงวันที่ 6 ตุลาคม หรือที่เรียกว่าเหตุการณ์ “6 ตุลา” เกิดการกวาดล้างขบวนการนักศึกษาที่มาชุมนุมประท้วงอย่างหนัก ทำให้มีผู้เสียชีวิตอย่างน้อย 42 คน และบาดเจ็บ 145 คน เกิดสถานการณ์ตึงเครียดตลอดทั้งวัน

ทำให้นายทหารกลุ่ม พลเอกฉลาด หิรัญศิริ และ พลโทวิทูรย์ ยะสวัสดิ์ ซึ่งมีความเป็นไปได้ว่านายทหารกลุ่มนี้ประสานเข้ากับนายทหารกลุ่มยังเติร์ก (จปร.7) ผู้อยู่เบื้องหลังการปราบปรามนักศึกษาประชาชน ได้วางแผนเตรียมการที่จะก่อรัฐประหารในเวลาดึกของวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 แต่ในเวลาเย็น “คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน” ก็ได้ก่อการรัฐประหารขึ้นก่อน เมื่อเวลา 18.00 น. นำโดย พลเรือเอกสงัด ชะลออยู่ และ พลเอกบุญชัย บำรุงพงศ์ โดยอ้างถึงการแก้ไขสถานการณ์ซึ่งเป็นภยันตรายต่อประเทศชาติ สถาบันพระมหากษัตริย์และประชาชน และได้กำหนดรูปแบบการปกครองที่เหมาะสมแก่สภาพของประเทศ พื้นฐานทางเศรษฐกิจและจิตใจของประชาชน และเพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ ซึ่งสร้างความไม่พอใจให้แก่กลุ่มพลเอกฉลาด หิรัญศิริ กับนายทหารกลุ่มยังเติร์ก (จปร.7) เนื่องจาก“คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน”ไม่เคยมีส่วนได้เสียในเหตการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองในกรณี “6 ตุลลา” แต่กลับเข้ามาสวมอำนาจทางการเมือง (ย้อนรอยประวัติศาสตร์รัฐประหารไทย,2554:สารคดี)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

คณะปฏิรูปได้ประกาศกฎอัยการศึกทั่วราชอาณาจักรตั้งแต่เวลา 19.10 น. ของวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 ใช้มาตรการเคอร์ฟิว ห้ามประชาชนออกนอกบ้านในยามวิกาล และห้ามประชาชนชุมนุมทางการเมืองตั้งแต่ 5 คน ขึ้นไป จากนั้นก็สั่งปิดหนังสือพิมพ์รายวันทั้งหมด และให้สถานีวิทยุทุกสถานีงดรายการปกติ ให้ถ่ายทอดจากวิทยุแห่งประเทศไทยเท่านั้น จากนั้นคณะปฏิรูปก็ได้ใช้มาตรการควบคุมประชาชน โดยออกประกาศคณะปฏิรูปฉบับที่ 22 ให้อำนาจจับกุมประชาชนที่สงสัยเป็น “ภัยต่อสังคม” อันได้แก่ อันธพาล มิจฉาชีพ จรจัด และ “ผู้เลื่อมใสคล้อยตามในการปกครองอื่น” การจับกุมนี้ให้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของเจ้าหน้าที่โดยไม่มีการสอบสวนตามขั้นตอนกระบวนการยุติธรรม ดังนั้นจึงได้มีการจับกุมประชาชนจำนวนมากในข้อหาภัยสังคม นอกจากนั้นยังได้ออก

ประกาศคณะปฏิรูปฉบับที่ 25 เพื่อแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายคอมมิวนิสต์ให้มีเนื้อหาครอบคลุมถึงการเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษา และกรรมกร

ในวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2519 คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินได้แต่งตั้งให้ นายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี จากนั้นคณะปฏิรูปก็ได้ยกเลิกรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2517 ยกเลิกรัฐสภาที่มาจากการเลือกตั้ง ยุบพรรคการเมือง แล้วให้คณะทำงานฝ่ายกฎหมาย 13 คน ทำหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญชั่วคราว จนถึงวันที่ 22 ตุลาคม คณะปฏิรูปฯ ก็ได้ประกาศรัฐธรรมนูญชั่วคราว และได้ออกกฎหมาย “พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการยึดอำนาจการปกครองประเทศเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519” ในวันที่ 24 ธันวาคม เพื่อให้การกระทำเนื่องในการยึดอำนาจการปกครองประเทศเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 ไม่เป็นความผิดทางกฎหมาย

การนิรโทษกรรมครั้งนี้จึงเป็นการลบล้างความผิดให้แก่คณะยึดอำนาจทางการเมือง ในการจัดการกับความวุ่นวายทางการเมืองระหว่างฝ่ายขบวนการนักศึกษา กับกลุ่มผู้ไม่เห็นด้วย ซึ่งถูกกระตุ้นด้วยกระแสการล้มล้างสถาบันกษัตริย์ในต่างประเทศ กลุ่มผู้ไม่เห็นด้วยจึงได้มีความพยายามจัดการกับขบวนการนักศึกษา ซึ่งถูกมองว่าเป็นความวุ่นวายภายในประเทศ ด้วยการใช้ความรุนแรง แต่ก็ไม่สามารถทำให้สัมฤทธิผลได้ มีแต่จะทำให้สถานการณ์เกิดความตึงเครียดเพิ่มมากขึ้น เมื่อมีการจัดการกับขบวนการนักศึกษาที่ทำการชุมนุมอย่างหนัก คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินจึงได้ทำการยึดอำนาจการปกครองเพื่อสะสางกับความวุ่นวายที่เกิดขึ้น เพื่อจัดระเบียบทางการเมืองใหม่ให้แก่ประเทศไทย ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีกลุ่มทหารถึง 2 กลุ่มที่พยายามจะก่อการยึดอำนาจทางการเมืองเพื่อแก้ไขสถานการณ์ดังกล่าว ได้แก่ กลุ่ม พลเอกฉลาด หิรัญศิริ และ พลโทวิทูรย์ ยะสวัสดิ์ ซึ่งมีความเป็นไปได้ว่าอยู่เบื้องหลังการปราบปรามนักศึกษาประชาชน เมื่อเช้าวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 แต่เมื่อพลเรือเอกสงัด ชะลออยู่ และ พลเอกบุญชัย บำรุงพงศ์ ได้ก่อการรัฐประหารขึ้นก่อน การยึดอำนาจครั้งนี้จึงมีความชอบธรรมมากกว่าปล่อยให้ พลเอกฉลาด หิรัญศิริ และ พลโทวิทูรย์ ยะสวัสดิ์ เป็นผู้กระทำการยึดอำนาจการบริหารประเทศ ในการแก้ไขสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้น ถึงแม้จะมีการจับกุมประชาชนจำนวนมากในข้อหาภัยสังคม และได้ออกประกาศคณะปฏิรูปฉบับที่ 25 เพื่อแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายคอมมิวนิสต์ให้มีเนื้อหาครอบคลุมถึงการเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษา และกรรมกร ก็ตาม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

12. พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2520

นโยบายในการบริหารประเทศของรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร มีการต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างหนัก โดยการจับกุมคุมขังผู้ต้องสงสัยว่าจะเป็นคอมมิวนิสต์จำนวนมาก นอกจากนี้รัฐบาลก็ควบคุมการเคลื่อนไหวของประชาชนโดยการยุบองค์การนักศึกษา และเข้าควบคุมมหาวิทยาลัยอย่างเข้มงวด รวมทั้งยุบสหภาพแรงงานและห้ามการนัดหยุดงานอย่างเด็ดขาด

จากการที่รัฐบาลหวาดกลัวพลังประชาชน จึงเป็นสมัยที่มีการลิดลอนสิทธิทางการเมืองและเสรีภาพของประชาชนมากที่สุด เช่น การใช้ มาตรา 21 ประหารชีวิตผู้ต้องหาโดยไม่ผ่านกระบวนการยุติธรรมถึง 9 คน ส่วนมากจะเป็นข้อหายาเสพติดและอาชญากรรม นอกจากนี้ยังมีการสั่งปิดหนังสือพิมพ์เพื่อเป็นการลงโทษเมื่อเสนอข่าวไม่เป็นไปตามแนวทางของรัฐบาล และยังมีการกดดันบรรณาธิการให้ห้ามนักเขียนที่รัฐมนตรีไม่ต้องการ หรือแม้กระทั้งให้ออกจากงาน เช่น ห้ามนักหนังสือพิมพ์นามปากกาว่า “พญาไม้” เขียนคอลัมน์ในหนังสือพิมพ์บ้านเมือง เป็นต้น

นโยบายต่างประเทศของรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนโยบายแบบขวาจัด ไม่เป็นมิตรกับสังคมนิยมทั้งหมด ทำให้ความสัมพันธ์ของไทยกับประเทศอินโดจีนค่อนข้างเลวร้าย อนึ่งเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2520 จิมมี่ คาร์เตอร์ ประธานาธิบดีของสหรัฐฯ ได้แสดงนโยบายด้านสิทธิมนุษยชน และเห็นว่ารัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ละเมิดสิทธิมนุษยชน จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ไม่ราบรื่น

จากเหตุการณ์ “6 ตุลา” และนโยบายขวาจัด ทำให้นักศึกษาประชาชนจำนวนหลายพันคนตัดสินใจเดินทางไปยังเขตชนบทเพื่อร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยทำการต่อสู้ปฏิวัติต่อไป โดยใช้วิธีต่อสู้ด้วยอาวุธ และในอีกด้านหนึ่งรัฐบาลก็ได้ทุ่มกำลังทหารเข้าปราบปรามอย่างรุนแรง ดังนั้นสงครามกลางเมืองระหว่างฝ่ายรัฐบาลและพรรคคอมมิวนิสต์ จึงได้ขยายขอบเขตอย่างกว้างขวางในชนบทเป็นจำนวนมาก นักศึกษาบางส่วนที่เหลืออยู่ในเมืองก็ได้เคลื่อนไหวใต้ดินโดยมีการจัดตั้งองค์กรใต้ดิน มีชื่อว่า “องค์กรผู้ปฏิบัติงาน” มีนิสิตนักศึกษาจากทุกมหาลัยจำนวนมากเข้าร่วม เคลื่อนไหวด้วยวิธีการแจกใบปลิวคัดค้านเผด็จการ เปิดเผยข้อเท็จจริงในกรณี 6 ตุลา การเคลื่อนไหวเหล่านี้จึงเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อรักษาบทบาทของขบวนการนักศึกษาให้ต่อเนื่อง แต่ได้ก่อให้เกิดความหวาดระแหวงจากรัฐบาล จนทำให้ต้องส่งตำรวจเข้าไปสอดส่องภายในมหาวิทยาลัย

เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นทำให้รัฐบาลของนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ไม่เป็นที่นิยม ทำให้เมื่อวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2520 พลเอกฉลาด หิรัญศิริได้รับการสนับสนุนจากนายทหารกลุ่มยังเติร์ก (จปร.7) ได้ออกมานำหน่วยทหารจำนวนหนึ่งเข้าก่อการยึดอำนาจเพื่อล้มรัฐบาล แต่การก่อการ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ไม่ประสบผลสำเร็จ (ย้อนรอยประวัติศาสตร์รัฐประหารไทย,2554:สารคดี) ในระหว่างการยึดอำนาจ พลเอกฉลาด หิรัญศิริ ได้ยิง พลตรีอรุณ ทวาทศิน ผู้บัญชาการกองพลที่ 1 เสียชีวิต พลเอกฉลาด หิรัญศิริ ถูกจับตัวได้ และได้ถูกลงโทษด้วยการประหารชีวิต ทำให้รัฐบาลของนายธานินท์ กรัยวิเชียร จึงได้บริหารประเทศต่อมา แต่ความไร้ประสิทธิภาพในการบริหารประเทศ และความล้มเหลวในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ ทำให้กลุ่มทหาร “คณะปฏิวัติ” นำโดย พลเรือเอกสงัด ชะลออยู่ ได้ยึดอำนาจอีกครั้ง โดยล้มล้างรัฐบาลธานินทร์ กรัยวิเชียร และยุบสภาปฏิรูป ในวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2520

กลุ่มทหารที่เรียกตนเองว่า “คณะปฏิวัติ” สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มสี่ทหารเสือ ซึ่งนำโดย พลเรือเอกสงัด ชะลออยู่ นอกจากนั้นคือ พลอากาศเอกกมล เตชะตุงคะ ,พลเอกบุญชัย บำรุงพงศ์ และ พลเอกเสริม ณ นคร ส่วนอีกกลุ่มหนึ่ง คือ พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ และพลเอก ยศ เทพหัสดิน ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มยังเติร์ก[12] ซึ่งเป็นกลุ่มทหารที่มีบทบาทสำคัญในการเคลื่อนกำลังยึดอำนาจครั้งนี้ ทำให้ พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ กลับกลายมาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ เนื่องจากเป็นผู้ประสานงานให้เกิดการรัฐประหาร โดยมีหลักฐานว่า พลเรือเอกสงัด ชะลออยู่ ไม่ได้เต็มใจทำรัฐประหาร เพราะตนมีตำแหน่งรัฐมนตรีกลาโหมอยู่แล้ว และต้องการเพียงให้นายธานินทร์ กรัยวิเชียร ปรับคณะรัฐมนตรี แต่ฝ่ายที่ต้องการทำรัฐประหารคือ พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ,พลเอกเจริญ พงษ์พานิช และกลุ่มยังเติร์ก ดังนั้นเมื่อทำการรัฐประหารแล้ว กลุ่มยังเติร์กจึงหันมาผลักดันให้ พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่ฝ่ายสี่ทหารเสือไม่ยินยอม ทำให้ความขัดแย้งภายในคณะรัฐประหารมีความตึงเครียด และกลุ่มยังเติร์กได้ทำการตรึงกำลังไว้ จนในที่สุดฝ่ายสี่ทหารเสือต้องเป็นฝ่ายถอยให้ พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, 2544:175-177)

ต่อจากนั้นในวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2520 พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ได้ออกกฎหมายนิรโทษกรรมที่มีชื่อว่า “พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2520” เพื่อให้การกระทำที่เกี่ยวเนื่องกับการยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2520 ไม่เป็นความผิด เนื่องจากได้กระทำไป “ด้วยความปรารถนาที่จะให้การบริหารประเทศเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ปัญหาของประเทศชาติได้ทันท่วงที เร่งฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนเสริมสร้างความสามัคคีของชนในชาติ ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และฟื้นฟูความสัมพันธ์กับนานาประเทศ เพื่อให้เกิดความมั่นคงทั้งภายในและภายนอกราชอาณาจักร และบังเกิดความผาสุกแก่ประชาชนชาวไทยและความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ”

[12] กลุ่มยังเติร์ก ประกอบด้วยนายทหารรุ่น 7 จบการศึกษา พ.ศ. 2503 เช่น พันโทมนูญ รูปขจร พันโทจำลอง ศรีเมือง พันโทชาญบูรณ์ เพ็ญตระกูล พันโทชูพงศ์ มัทวพันธ์ พันโทแสงศักดิ์ มังคละศิริ พันโทปรีดา รามสูตร เป็นต้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

การยึดอำนาจครั้งนี้ เหมือนเป็นการจัดสรรตำแหน่งทางการเมืองมากกว่าการเข้ามาจัดการแก้ไขปัญหาทางการเมือง เนื่องจากได้มีการพยายามยึดอำนาจโดย พลเอกฉลาด หิรัญศิริ ซึ่งเคยพยายามทำการยึดอำนาจในวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 ที่ผ่านมา แต่ไม่มีโอกาสเพราะ กลุ่มของ พลเรือเอกสงัด ชะลออยู่ ทำการยึดอำนาจไว้เสียก่อน ทำให้ พลเอกฉลาด หิรัญศิริ พยายามอาศัยโอกาสในการบริหารประเทศล้มเหลวของฝ่ายรัฐบาลทำการยึดอำนาจอีกครั้ง แต่ก็ไม่สำเร็จ และได้ถูกลงโทษโดยการประหารชีวิต ซึ่งเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่ทหารผู้ทำการยึดอำนาจไม่สำเร็จ ถูกลงโทษประหารชีวิต โดยรัฐบาลพลเรือน ต่อจากนั้นก็ได้มีการยึดอำนาจขึ้นอีกครั้งในวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2520 ซึ่งประกอบด้วยบุคคลจากสองกลุ่มได้แก่ กลุ่มสี่ทหารเสือของ พลเรือเอกสงัด ชะลออยู่ และกลุ่มของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ และพลเอกยศ เทพหัสดิน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มยังเติร์ก เมื่อทำการยึดอำนาจเสร็จก็ได้มีความขัดแย้งในการแต่งตั้งพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรี โดยกลุ่มสี่ทหารเสือไม่ยินยอม แต่สุดท้ายเมื่อกลุ่มยังเติร์กยืนยัน และตรึงกำลังไว้ กลุ่มสี่ทหารเสือจึงได้ยินยอม ทำให้การนิรโทษกรรมให้กับการยึดอำนาจเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2520 ครั้งนี้ เป็นการนิรโทษกรรมให้แก่ผู้ทำการยึดอำนาจการปกครอง เพื่อจัดสรรตำแหน่งทางการเมือง และเป็นรูปแบบหนึ่งของประเพณีการยึดอำนาจทางการเมือง

13. พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการอันเป็นความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร ระหว่างวันที่ 25 และวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ.2520

การบริหารงานของรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร อยู่ในช่วงของความขัดแย้งมีการลิดลอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน มีการต่อต้านปราบปรามคอมมิวนิสต์อย่างสุดขั้ว มีความวิตกกังวลและตรึงเครียดอยู่เสมอ ๆ ว่า อาจจะมีการรัฐประหารซ้อนขึ้นมาจากทหารกลุ่มที่ไม่ใช่ทหารที่มีอำนาจอยู่ในขณะนั้น และด้วยนโยบายการต่อต้านขบวนการนักศึกษา ทำให้นักศึกษาประชาชนจำนวนมากตัดสินใจเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์ เพื่อเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลของนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เนื่องด้วยรัฐบาลไม่เป็นที่นิยม และความขัดแย้งภายในของกลุ่มทหาร จึงทำให้เกิดการพยายามยึดอำนาจ ในวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ.2520 นำโดย พลเอกฉลาด หิรัญศิริ อดีตรองผู้บัญชาการทหารบก ได้รับการสนับสนุนจากนายทหารกลุ่มยังเติร์ก และนายทหารกลุ่มหนึ่ง ได้นำกองกำลังทหารจากกองพลที่ 9 จังหวัดกาญจนบุรี เข้ายึดสถานที่สำคัญ 4 แห่ง คือ ศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก สวนรื่นฤดี, กองบัญชาการกองพลที่ 1 รักษาพระองค์ ,กองบัญชาการทหารสูงสุดส่วนหน้า สนามเสือป่า และกรมประชาสัมพันธ์ (ย้อนรอยประวัติศาสตร์รัฐประหารไทย, 2554:สารคดี)

ต่อมาเมื่อเวลาสาย พลเอกฉลาด ได้ออกประกาศทางวิทยุกระจายเสียงเป็นแถลงการณ์อ้างถึงความเสื่อมโทรมด้านต่าง ๆ และอ้างเหตุของการยึดอำนาจ โดยมีใจความว่า “ทั้งนี้เพื่อเป็นแกนกลางของบรรดาผู้รักชาติที่จะร่วมมือกันที่จะแก้ไขสถานการณ์บ้านเมืองให้ดีขึ้น และเพื่อ

สถาปนาการปกครองในระบอบประชาธิปไตยให้สำเร็จโดยเร็วที่สุด” โดยอ้างนามของพลเอกประเสริฐ ธรรมศิริ รองผู้บัญชาการทหารบก เป็นผู้ลงนาม

เมื่อเวลาผ่านไปประมาณ 1 ชั่วโมง พลเรือเอกสงัด ชลออยู่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม พลอากาศเอกกมล เดชะตุงคะ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด และพลเอกเสริม ณ นคร ผู้บัญชาการทหารบก ได้ออกแถลงการณ์ตอบโต้ผ่านทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 5 ว่ากองกำลังทหารและตำรวจยังยืนอยู่ข้างรัฐบาล และอ้างว่า พลเอกประเสริฐ ถูกบังคับให้ลงนามโดยที่ไม่เต็มใจ ต่อจากนั้นจึงได้เข้าปราบปราม โดยการเข้าปิดล้อมเพื่อเจรจา ทำให้ฝ่ายผู้ก่อการยอมมอบตัว และขอให้ผู้นำการปฏิบัติการครั้งนี้ลี้ภัยไปยังต่างประเทศ

แต่เอาเข้าจริงแล้ว พลเอกฉลาด หิรัญศิริ ผู้นำการก่อการครั้งนี้ได้ถูกจับ และถูกดำเนินคดี ด้วยการตัดสินประหารชีวิต เนื่องจากพลตรีอรุณ ทวาทศิน ผู้บัญชาการกองพลที่ 1 ถูกยิงเสียชีวิตจากการที่พลเอกฉลาด หิรัญศิริ เป็นผู้พยายามเข้าไปแย่งปืน ซึ่งนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ได้อาศัยอำนาจตามมาตรา 21 ของธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ.2520 สั่งประหารชีวิต ในวันที่ 21 เมษายน ปีเดียวกัน นับเป็นทหารคนแรกที่ถูกประหารชีวิตเนื่องด้วยจากการยึดอำนาจไม่สำเร็จ โดยคำสั่งของรัฐบาลพลเรือน และจำคุกผู้ก่อการตลอดชีวิตรวม 12 คน นอกจากนั้นยังมีผู้ได้รับโทษลดลั้นกันลงมาอีก 11 คน (ย้อนรอยประวัติศาสตร์รัฐประหารไทย, 2554:สารคดี)

จนกระทั้งวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2520 ในสมัยของรัฐบาลพลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ผู้ทำการยึดอำนาจในวันที่ 20 ตุลาคม ซึ่งเป็นผู้ที่มีท่าทีผ่อนปรนประนีประนอม ประกอบกับโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระชนมพรรษาเจริญวัฒนามาครบ 50 พรรษาบริบูรณ์ จึงมีการนิรโทษกรรมให้แก่ผู้กระทำการอันเป็นความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร ระหว่างวันที่ 25 และวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ.2520 เพื่อเป็นการแผ่พระมหากรุณาธิคุณ และให้โอกาสแก่บุคคลเหล่านั้นได้ร่วมกันทำคุณประโยชน์เพื่อประเทศชาติ

การนิรโทษกรรมครั้งนี้ เป็นการนิรโทษกรรมให้แก่กลุ่มกบฏที่ได้ร่วมกับพลเอกฉลาด หิรัญศิริ พยายามทำการยึดอำนาจ เมื่อระหว่างวันที่ 25 และวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ.2520 ซึ่งพลเอกฉลาด หิรัญศิริ เคยได้รับการสนับสนุนในการปราบปรามนักศึกษา ในเหตุการณ์ “6 ตุลา” จากนายทหารกลุ่มยังเติร์ก (จปร.7) ซึ่งให้การสนับสนุนรัฐบาลพลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ในการยึดอำนาจการปกครอง หลังจากพลเอกฉลาด หิรัญศิริ ทำการพยายามยึดอำนาจการปกครองในครั้งนี้ และสนับสนุนให้พลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรี เช่นกัน นอกจากนั้นจะเห็นได้ว่าพลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ อยู่ฝ่ายเดียวกับรัฐบาล ในคราวที่เกิดการก่อกบฏ 26 มีนาคม พ.ศ.2520 แต่พลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ไม่ได้เข้าร่วมในการปราบรามการก่อกบฏของพลเอกฉลาด หิรัญศิริ ในครั้ง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

นั้น และทั้งสองคนยังเคยร่วมกันในการยึดอำนาจการปกครอง เมื่อ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 โดยใช้ชื่อว่า “คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน” การนิรโทษกรรมครั้งนี้จึงเป็นการยกเลิกความผิดให้แก่กลุ่มพวกพ้องนายทหาร ซึ่งเคยได้รับการสนับสนุนจากนายทหารกลุ่มยังเติร์ก

14. พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดเนื่องในการชุมนุมในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ระหว่างวันที่ 4 ถึงวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 พ.ศ.2521

กรณี 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 นั้น เริ่มกลายเป็นความรุนแรง เมื่อกลุ่มชนชั้นนำได้พาจอมพลประภาส จารุเสถียรกลับเข้ามาภายในประเทศ เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ.2519 โดยอ้างว่าจะมารักษาตา ฝ่ายนักศึกษาจึงได้ทำการเรียกชุมนุมประชาชนเพื่อเรียกร้องให้นำตัวจอมพลประภาส จารุเสถียรมาลงโทษ ในการประท้วงครั้งนี้กลุ่มอันธพาลการเมืองได้ทำการก่อกวน ด้วยวิธีการขว้างระเบิดใส่ที่ชุมนุมของฝ่ายนักศึกษา ทำให้มีผู้เสียชีวิต 2 คน และบาดเจ็บอีก 38 คน แต่กลุ่มชนชั้นนำ ยังไม่มีความพร้อมพอที่จะทำการรัฐประหารได้ จึงต้องผลักดันให้จอมพลประภาส จารุเสถียร เดินทางออกนอกประเทศไปยังกรุงไทเปก่อน ในวันที่ 22 สิงหาคม โดยก่อนออกเดินทางได้เข้าเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ต่อจากนั้นก็ได้มีข่าวว่าจอมพลถนอม กิตติขจร จะขอกลับเข้าประเทศไทย โดยอ้างว่าจะมาเยี่ยมบิดาที่สูงอายุ เนื่องจากบิดาของจอมพลถนอม กิตติขจร คือ ขุนโสภิตบรรณลักษณ์ (อำพัน กิตติขจร) ซึ่งมีอายุมากถึง 90 ปีแล้ว ศูนย์นิสิตจึงได้เรียกประชุมกลุ่มต่างๆ ถึง 165 กลุ่ม เพื่อคัดค้านการกลับเข้ามาของจอมพลถนอม กิตติขจร ตั้งแต่วันที่ 3 กันยายน พ.ศ. 2519 จนกระทั่งเมื่อถึงวันที่ 19 กันยายน จอมพลถนอม กิตติขจร ก็กลับเข้าสู่ประเทศ โดยบวชเป็นสามเณรมาจากสิงคโปร์ จากนั้นก็ตรงไปยังวัดบวร เพื่อบวชเป็นภิกษุ โดยมีพระญาณสังวรเป็นองค์อุปัชฌาย์ และเมื่อบวชเป็นภิกษุเรียบร้อยก็ขนานนามว่า “สกิตติขจโรภิกษุ” (ย้อนรอยประวัติศาสตร์รัฐประหารไทย, 2554:สารคดี) ในกรณีนี้ วิทยุยานเกราะได้นำคำปราศรัยของจอมพลถนอม กิตติขจร มาออกอากาศในวันที่ 19 กันยายน ซึ่งมีสาระสำคัญว่า จอมพลถนอม กิตติขจร กลับเข้ามาในประเทศครั้งนี้ เพื่อเยี่ยมอาการป่วยของบิดา จึงได้บวชเป็นพระภิกษุตามความประสงค์ของบิดา และไม่มีจุดมุ่งหมายทางการเมืองอย่างใดเลย จากนั้น วิทยุยานเกราะได้ตักเตือนไม่ให้นักศึกษาก่อความวุ่นวาย มิฉะนั้นแล้วอาจจะต้องมีการประหารสักสามหมื่นคน เพื่อให้ชาติบ้านเมืองรอดพ้นจากภัย (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, 2544:63-166) เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนี้ ขบวนการนักศึกษาที่นำโดยศูนย์นิสิตฯ และแนวร่วมต้านเผด็จการแห่งชาติก็เคลื่อนไหวทันที โดยยื่นข้อเสนอต่อรัฐบาล แสดงการคัดค้านจอมพลถนอมที่ใช้ศาสนาบังหน้า ทำให้พระศาสนามัวหมอง เรียกร้องให้นำเอาจอมพลถนอม กิตติขจร มาขึ้นศาลพิจารณาคดี นอกจากนี้กลุ่มยุวสงฆ์ ก็ออกแถลงคัดค้านสถานะของภิกษุของจอมพลถนอม โดยขอให้มหาเถรสมาคมตรวจสอบ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

การบวชครั้งนี้ว่าถูกต้องตามพระวินัยหรือไม่ และให้สอบสวนพระญาณสังวร ในฐานะที่ทำการบวชให้แก่ผู้ต้องหาคดีอาญาด้วย (ประชาชาติ 22 กันยายน 2519:1)

ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรวันที่ 23 กันยายน พ.ศ. 2519 สมาชิกสภาก็ได้เสนอให้มีการประชุม ในเรื่องการกลับมาของจอมพลถนอม กิตติขจร โดยตรง และได้ลงมติคัดค้านการกลับมาของจอมพลถนอม กิตติขจร ให้รัฐบาลจัดการเรื่องนี้โดยทันที แต่นายกรัฐมนตรี หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช ไม่สามารถจัดการอะไรได้ จึงได้ขอลาออกจากตำแหน่งกลางสภาราษฎร และ ในเวลา 21.30 น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมราชินีได้เสด็จฯ ไปที่วัดบวรนิเวศเพื่อสนทนาธรรมกับพระญาณสังวร ซึ่งเคยเป็นพระพี่เลี้ยง เมื่อครั้งที่พระองค์ทรงผนวช ในระหว่างนั้น คุณหญิงเกษหลง สนิทวงศ์ นางสนองพระโอษฐ์ ได้แถลงว่า สมเด็จพระราชินีให้มาบอกว่า ได้ทราบว่าจะมีคนใจร้ายมาเผาวัดบวรนิเวศ จึงทรงมีความห่วงใย “ขอให้ประชาชนช่วยกันดูแลป้องกัน อย่าให้ผู้ใจร้ายมาทำลายวัด” (ประชาธิปไตย. 25 กันยายน 2519 : 1) จากนั้นในวันที่ 24 กันยายน นายสมัคร สุนทรเวช รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยได้แถลงว่า “การที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จวัดบวรฯ กลางดึก แสดงให้เห็นว่าพระองค์ต้องการให้พระถนอม กิตติขจร อยู่ในประเทศต่อไป” ในคืนวันนั้นขบวนการนักศึกษาจึงได้ออก ติดโปสเตอร์ต่อต้านจอมพลถนอม กิตติขจร ทั่วประเทศ นายชุมพร ทุมไมย และนายวิชัย เกษศรีพงศา พนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดนครปฐม และเป็นสมาชิกแนวร่วมประชาชน ได้ออกติดโปสเตอร์ต่อต้านจอมพลถนอม กิตติขจร ได้ถูกคนร้ายฆาตกรรมแล้วนำไปแขวนคอที่ประตูทางเข้าที่ดินจัดสรรบริเวณหมู่บ้านหมู่ 2 ตำบลพระประโทน จากการชันสูตรปรากฏว่าทั้งสองคนถูกซ้อมและฆ่าอย่างทารุณก่อนที่จะนำศพไปแขวน โดยสันนิษฐานว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจนครปฐมเป็นผู้ลงมือ

การชุมนุมคัดค้านจอมพล ถนอมกิตติขจรของขบวนการนักศึกษาได้เริ่มขึ้นเมื่อวันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2519 ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และได้ยื่นคำขาดให้รัฐบาล หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช แก้ไขปัญหาเรื่องจอมพลถนอม รวมทั้งให้จับตัวคนร้ายที่ก่อการฆาตกรรม 2 ช่างไฟฟ้านครปฐมมาลงโทษ และขอให้รัฐบาลจัดกำลังรักษาความปลอดภัยแก่ผู้ชุมนุม ต่อมาศูนย์นิสิตได้ใช้มาตรการรุก คือ ขอให้รัฐบาลตอบภายใน 3 วัน เมื่อครบกำหนดในวันที่ 2 ตุลาคม ด้านฝ่ายกระทิงแดงได้ตั้งกำลังล้อมวัดบวรนิเวศ โดยอ้างว่าเพื่อป้องกัน ศาสนสถาน ด้านตัวแทนศูนย์นิสิตฯ ได้เข้าพบนายกรัฐมนตรีแต่ก็ยังไม่มีอะไรคืบหน้า ดังนั้นจึงได้มีการตกลงให้มีการชุมนุมประชาชนครั้งใหญ่ที่สนามหลวงในเวลาเย็นของวันที่ 4 ตุลาคม

เมื่อเวลากลางวันของวันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ.2519 กลุ่มอิสระ 21 กลุ่มของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้รณรงค์ให้นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ร่วมกันงดสอบ เพื่อมาร่วมทำการประท้วงขับไล่จอมพลถนอม กิตติขจร ในการรณรงค์ครั้งนี้ชมรมนาฏศิลป์และการละครได้จัดการ

แสดงเรียกร้องให้นักศึกษามีจิตสำนึกในการเข้าร่วมการต่อสู้ โดยมีฉากหนึ่งที่เป็นภาพสะท้อนถึงเหตุการณ์ช่างไฟฟ้าถูกสังหาร โดยการแขวนคอที่จังหวัดนครปฐม การรณรงค์ประสบผลจนทำให้มหาวิทยาลัยต้องประกาศเลื่อนการสอบออกไปอย่างไม่มีกำหนด ต่อมาเวลา 15.30 นาฬิกา ได้มีการชุมนุมประชาชนที่สนามหลวงจนกระทั่งเกิดฝนตก และมีแนวโน้มการถูกคุกคามของกลุ่มฝ่ายขวา ดังนั้นกลุ่มนักศึกษาที่นำการชุมนุมจึงมีมติให้ย้ายเวทีเข้ามาชุมนุมในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อเวลา 19.30 นาฬิกา เพื่อความสะดวกในการรักษาความปลอดภัย และการประท้วงก็ข้ามคืนมาจนถึงวันที่ 5 ตุลาคม นอกจากนี้ยังได้มีการชุมนุมประท้วงจอมพลถนอม กิตติขจร เกิดขึ้นในหลายจังหวัด เช่น เชียงใหม่ ขอนแก่น นครราชสีมา สงขลา เป็นต้น (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, 2551:160-166)

เหตุร้ายได้เกิดขึ้นเมื่อเช้าของวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2519 เมื่อหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ ลงภาพการแสดงละครแขวนคอของนักศึกษา เพื่อประกอบข่าวที่ทางการตำรวจแถลงว่าได้จับกุมคนร้ายในกรณีสังหารช่างไฟฟ้านครปฐมได้แล้ว ซึ่งเป็นตำรวจชั้นผู้น้อย 5 คน ปรากฏว่าใบหน้าของนักศึกษาผู้แสดงเป็นผู้ถูกแขวนคอ คือ นายอภินันท์ บัวหภักดี เมื่อถ่ายออกมาแล้วมีความคล้ายกับสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช (เจ้าฟ้าชาย) อย่างไม่ได้คาดหมาย เมื่อเกิดการวิพากษ์วิจารณ์ในประเด็นนี้ บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ ดาวสยาม จึงได้เลือกเอารูปการแสดงดังกล่าว มาตีพิมพ์เผยแพร่ประโคมข่าวในหนังสือพิมพ์ฉบับบ่ายวันที่ 5 ตุลาคม โดยมีการพิมพ์ใหม่อย่างรวดเร็วเพียง 4 หน้า แล้วออกเผยแพร่โจมตีกระบวนการนักศึกษาว่าจงใจหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ ซึ่งเป็นเจตจำนงในการทำลายสถาบันพระมหากษัตริย์ และเป็นส่วนหนึ่งของแผนการคอมมิวนิสต์

หลังจากนั้นสถานีวิทยุทหารทุกแห่งก็ออกข่าวเกี่ยวกับกรณีหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ และระดม “ผู้รักชาติ” จำนวนมากไปชุมนุมที่ลานพระบรมรูปทรงม้าเพื่อต่อต้านกรณีดังกล่าว โดยเฉพาะกลุ่มฝ่ายขวา เช่น กระทิงแดง ลูกเสือชาวบ้าน และนวพล โดยประเด็นที่วิทยุยานเกราะเรียกร้อง คือให้ทำลายพวก “คอมมิวนิสต์” ที่อยู่ในธรรมศาสตร์ และประท้วงรัฐบาล หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช ที่ตั้งรัฐบาลใหม่โดยไม่ให้นาย สมัคร สุนทรเวช และนายสมบุญ ศิริธร เข้าร่วมในคณะรัฐมนตรี

ในเวลากลางคืนของวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2519 นั้น ฝ่ายขวาก็ได้ย้ายสถานที่การชุมนุมมายังท้องสนามหลวงตรงบริเวณฝั่งตรงข้ามธรรมศาสตร์ และได้มีการยั่วยุประชาชนอย่างหนักให้เกลียดชังนักศึกษามากยิ่งขึ้น และเมื่อเวลาเช้ามืดของวันที่ 6 ตุลาคม ฝ่ายเจ้าหน้าที่ตำรวจก็เริ่มยิงอาวุธสงครามใส่ผู้ชุมนุม จากนั้นก็ได้ใช้กองกำลังตำรวจกองปราบ และหน่วยตระเวนชายแดนเข้าทำการกวาดล้างนักศึกษาโดยบุกเข้าไปในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ด้วยอาวุธสงครามเต็มอัตรา ผลของการปราบปรามทำให้มีผู้เสียชีวิตอย่างน้อย 42 คน และบาดเจ็บ 145 คน การก่อการสังหารครั้งนี้ได้กลายเป็นข่าวแพร่ไปทั่วโลก แต่ที่น่าประหลาดใจที่สุดคือกรณีนองเลือดครั้งนี้ ไม่มีการจับกุมฆาตกร

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ผู้ก่อการสังหารเลยแม้แต่คนเดียว ในทางตรงกันข้ามนักศึกษาที่รอดเหลือจากการถูกสังหารจำนวน 3,094 คน กลับถูกจับกุม เพื่อเตรียมการดำเนินคดี

เมื่อถึงสมัยของรัฐบาลของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ก็ได้มีมาตรการผ่อนปรนต่อขบวนการประชาชน และได้ประกาศนิรโทษกรรมให้แก่ผู้กระทำความผิดในกรณี “6 ตุลา” ในวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2521 เพราะเห็นว่าเป็นกรณีที่ผ่านล่วงเลยมานานแล้ว และยังเกิดขึ้นบนความเยาว์วัยและการขาดประสบการณ์ ไม่เข้าใจสถานการณ์ที่เกิดขึ้น จึงทำให้จำเลย 19 คนที่กำลังถูกดำเนินคดีถูกปล่อยตัว

เป็นการนิรโทษกรรมให้แก่ทุกๆ ฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกรณี “6 ตุลา” จากการชุมนุมในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ระหว่างวันที่ 4 ถึงวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 เพื่อให้เกิดการลืมเลือนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เนื่องจากเหตุการณ์ดังกล่าวได้มีผู้เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก ทำให้การพิจารณาคดีมีความล่าช้า และได้ล่วงเลยมานานพอสมควร การนิรโทษกรรมครั้งนี้ จึงเป็นการพยายามให้เกิดการข้ามผ่านเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น โดยให้ทุกฝ่ายลบเลือนเหตุการณ์ เพื่อเป็นการเริ่มใหม่ทางการเมือง แต่ในกฎหมายฉบับนี้ก็ไม่มีการกำหนดวิธีการชดเฉยค่าเสียหายจากความรุนแรงที่เกิดขึ้น ร่วมไปถึงการไม่ให้สิทธิในการเรียกร้องแก่ผู้ที่ได้รับนิรโทษกรรม (มาตรา 6) ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายในคราเดียวกัน

15. พระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้ก่อความไม่สงบเพื่อยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน ระหว่างวันที่ 31 มีนาคม ถึงวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2524

ในสมัยของรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายทหารของพลเรือเอกสงัด ชลออยู่ แกนนำของนักเรียนโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า รุ่นที่ 7 (จปร.7) เนื่องจากเห็นว่าเป็นบุคคลที่มีความสามารถ และมีบารมีในแวดวงการเมือง และการทหาร แต่เมื่อเข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้พยายามให้อำนาจกับนักเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า รุ่นที่ 1 (จปร.1) อย่างพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ และนักเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า รุ่นที่ 5 (จปร.5) เพื่อขึ้นมาคานอำนาจของนายร้อยพระจุลจอมเกล้า รุ่นที่ 7 (จปร.7) ซึ่งในเวลานั้นมีอำนาจล้นเหลือ สามารถแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีถึง 3 คน ได้แก่ นายธานินทร์ กรัยวิเชียร, พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ และพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ และได้ส่งพลตรีจำลอง ศรีเมือง มาเป็นเลขานายกรัฐมนตรีเพื่อมาคุมอำนาจ แต่รัฐบาลของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ไม่ได้ใส่ใจในการบริหารประเทศเท่าที่ควร (ย้อนรอยประวัติศาสตร์รัฐประหารไทย, 2554:สารคดี)

การบริหารประเทศจึงได้มีการแทรกแซงทางการเมืองจากฝ่ายทหารหลายครั้ง และก่อให้เกิดเป็นเหตุการณ์การพยายามยึดอำนาจขึ้น โดยมีชื่อว่า “กบฏยังเติร์ก” หรือ “กบฏเมษาฮาวาย”

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

โดยกลุ่มผู้ก่อการส่วนใหญ่เป็นนักเรียนโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า รุ่นที่ 7 (จปร.7) ได้เป็นแกนนำในการก่อการยึดอำนาจในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2524 นายทหารกลุ่มยังเติร์ก ที่ได้นำกำลังเข้าร่วม เช่น พันเอกมนูญ รูปขจร ผู้บังคับการกรมทหารม้าที่ 4 พันเอกประจักร สว่างจิตร ผู้บังคับการกองพันทหารราบที่ 2 พันเอกชูพงษ์ มัทวพันธ์ ผู้บังคับการกรมทหารม้าที่ 1 พันเอกชาญบูรณ์ เพ็ญตระกูล ผู้บังคับการกรมทหารราบที่ 31 พันเอกปรีดา รามสูตร ผู้บังคับการกรมทหารราบที่ 1 พันเอกสาคร กิจวิริยะ ผู้บังคับการกองพันทหารสารวัตรที่ 1 พันเอกแสงศักดิ์ มังคละศิริ ผู้บังคับการกรมทหารช่างที่ 21 พันเอกนานศักดิ์ ข่มไพรี ผู้บังคับการกรมทหารปืนใหญ่ที่ 1 พันเอกพัลลภ ปิ่นมณี ผู้บังคับการกรมทหารราบที่ 19 พันเอกบุลศักดิ์ โพธิเจริญ ผู้บังคับการกรมทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยาน พันเอกวีระยุทธ อินวะยา ผู้บังคับการกรมนักเรียนนายร้อย พันเอกถนัด พากปฏิพันธ์ ผู้บังคับการกองพันทหารสื่อสาร ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีผู้บัญชาการทหารในระดับต่างๆในกองทัพภาคที่ 1 ต่างก็นำกำลังเข้าร่วมด้วยเกือบทั้งสิ้น รวมทั้ง พลโทวสิน อิสรางกูร แม่ทัพกองทัพภาคที่ 1

กล่าวกันว่าคณะผู้ยึดอำนาจได้เชิญ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นหัวหน้าคณะ แต่ได้รับการปฏิเสธ พลเอกสัณห์ จิตรปฏิมา รองผู้บัญชาการทหารบก จึงเป็นหัวหน้าคณะรัฐประหารแทน และพลโทวสิน รับตำแหน่งรองหัวหน้าคณะ เหตุผลหนึ่งของการเชิญ พลเอกสัณห์ จิตรปฏิมา มาเป็นหัวหน้าส่วนหนึ่งเป็นเพราะ พลเอกสัณห์ จิตรปฏิมา เคยมีความไม่พอใจต่อ พลเอกเปรม เนื่องจากทางกองทัพบกได้มีการต่ออายุราชการให้กับพลเอกเปรมในฐานะผู้บัญชาการทหารบกเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2523 ออกไปอีก 1 ปี ทำให้พลเอกสัณห์ในฐานะรองผู้บัญชาการทหารบกหมดสิทธิที่จะขึ้นเป็นผู้บัญชาการทหารบก นอกจากนั้นยังเป็นการรัฐประหาร เพื่อดำเนินการตัดหน้าฝ่ายของ พลเอกเสริม ณ นคร ที่เตรียมการรัฐประหารเช่นกัน ดังนั้น เมื่อครั้งคณะทหารยึดอำนาจ จึงประกาศให้ พลเอกเสริม ณ นคร พ้นจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด ให้ไปประจำกองบัญชาทหารสูงสุด และต่อมาตั้งให้เป็นที่ปรึกษาคณะรัฐประหาร ส่วน พลเอกเปรม ได้ถูกประกาศให้เป็นทหารนอกราชการ (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, 2551:191-192)

คณะผู้ก่อการได้เริ่มก่อการเมื่อเวลา 02.00 น. ของวันที่ 1 เมษายน พ.ศ.2524 โดยจับตัวพลเอกเสริม ณ นคร ผู้บัญชาการทหารสูงสุด, พลโท หาญ ลีนานนท์, พลตรี ชวลิต ยงใจยุทธ และพลตรี วิชาติ ลายถมยา ไปไว้ที่หอประชุมกองทัพบก และออกแถลงการณ์คณะปฏิวัติมีใจความว่า

“เนื่องจากสถานการณ์ของประเทศทุกด้านกำลังระส่ำระส่ายและทรุดลงอย่างหนัก เพราะความอ่อนแอของผู้บริหารประเทศ พรรคการเมืองแตกแยก ทำให้เสถียรภาพของรัฐบาลสั่นคลอน จึงเป็นจุดอ่อนให้มีคณะบุคคลที่ไม่หวังดีต่อประเทศเคลื่อนไหว จะใช้กำลังเข้ายึดการปกครองเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบเผด็จการถาวร ดังนั้นเพื่อความปลอดภัยและอยู่รอดของประเทศ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

คณะปฏิวัติซึ่งประกอบด้วยทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ตำรวจ และพลเรือน จึงได้ชิงเข้ายึดอำนาจการปกครองของประเทศเสียก่อน”

การยึดอำนาจได้ประสบความสำเร็จด้วยดีในวันแรก จนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระบรมราชินี และพระบรมวงศานุวงศ์ได้เสด็จยังค่ายสุรนารี จังหวัดนครราชสีมา พร้อมด้วยพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ และได้ตั้งกองบัญชาการรักษาความสงบแห่งชาติขึ้น เพื่อต่อต้านคณะรัฐประหาร โดยมี พลตรีอาทิตย์ กำลังเอก รองแม่ทัพกองทัพภาคที่ 2 เป็นผู้บัญชาการให้การสนับสนุน จากนั้นได้มีการประกาศพระราชเสาวนีย์ของพระบรมราชินี แสดงความไม่เห็นพ้องต่อการรัฐประหาร ในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2524 หลังจากนั้น ได้เกิดสถานการณ์ตึงเครียดอยู่ 3 วัน พลตรีอาทิตย์ ก็ได้นำกองทัพทหารจากกองทัพภาคที่ 2 เข้ายึดพระนคร ทั้ง 2 ฝ่ายปะทะกันเล็กน้อย มีทหารฝ่ายผู้ก่อการเสียชีวิต 1 นาย และบาดเจ็บ 1 นาย มีพลเรือน ถูกลูกหลงเสียชีวิตและบาดเจ็บอย่างละ 1 คน กลุ่มคณะผู้ยึดอำนาจได้รับความพ่ายแพ้ พลเอกสัณห์ จิตรปฏิมา จึงหนีไปลี้ภัยในพม่า พันเอกมนูญ รูปขจร ก็ได้หลบหนีไปต่างประเทศพร้อมกับ พันเอกบุลศักดิ์ โพธิเจริญ ส่วนคนอื่นๆ ส่วนมากถูกจับกุม และเข้ามอบตัวกับทางรัฐบาล จำนวนรวม 155 คน เนื่องจากรัฐบาลได้มีการประกาศให้ผู้ก่อความไม่สงบวางอาวุธ และกลับคืนสู่หน่วยที่ตั้งตามปกติของตนภายในระยะเวลาที่กำหนด เพื่อแลกกับการที่รัฐบาลจะไม่เอาความผิด จึงทำให้มีผู้ก่อความไม่สงบได้เข้ามอบตัวกับทางรัฐบาลจำนวนมาก สถานการณ์จึงกลับคืนสู่ภาวะปกติในเวลาอันรวดเร็ว

รัฐบาลของ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ สามารถฟื้นอำนาจการบริหารประเทศกลับคืนมาได้ และ พลตรีอาทิตย์ กำลังเอก กลายเป็นบุคคลที่มีอำนาจที่สุดในกองทัพ ได้เลื่อนตำแหน่งมาเป็นแม่ทัพกองทัพภาคที่ 1 ผู้ก่อการรัฐประหารถูกนำตัวขึ้นศาลดำเนินคดี 52 คน ต่อมาได้รับการนิรโทษกรรม เนื่องในวโรกาสวันฉัตรมงคล วันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2524 เนื่องด้วยในวันเกิดเหตุผู้ก่อความไม่สงบได้เชื่อฟัง และปฏิบัติตามประกาศของรัฐบาลโดยการวางอาวุธและกลับคืนสู่หน่วยที่ตั้งตามปกติของตนทำให้สถานการณ์กลับคืนสู่ภาวะปกติในเวลาอันรวดเร็ว ถึงแม้พระราชกำหนดฉบับนี้ “มิให้ใช้บังคับแก่ผู้ที่มิได้ไปรายงานตัวต่อกองอำนวยการร่วมรักษาความสงบแห่งชาติ และพนักงานสอบสวนได้ออกหมายจับไว้แล้วก่อนวันที่พระราชกำหนดนี้ใช้บังคับ”(วรรค 2 มาตรา 3) แต่ก็ได้มีการออกกฎหมายเพิ่มเติมที่มีชื่อว่า “พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้ก่อความไม่สงบเพื่อยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน ระหว่างวันที่ 31 มีนาคม ถึงวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2524 พ.ศ. 2524” ขึ้น ในวันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2524 เพื่อยกเลิกข้อความ วรรค 2 ของมาตรา 3 ให้ผู้ที่ไม่ได้ไปรายงานตัวต่อกองอำนวยการร่วมรักษาความสงบแห่งชาติ และผู้ที่พนักงานสอบสวนได้ออกหมายจับไว้แล้ว ก่อนวันที่พระราชกำหนดนี้ให้ได้รับการนิรโทษกรรม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

การนิรโทษกรรมแก่ผู้พยายามกระทำการยึดอำนาจครั้งนี้ เกิดขึ้นเนื่องจากครั้งมีการพยายามยึดอำนาจได้มีการประกาศของรัฐบาล ให้ผู้กระทำการยึดอำนาจวางอาวุธ เพื่อเข้ามอบตัว และกลับคืนสู่หน่วยที่ตั้งตามปกติของตน ทำให้สถานการณ์ได้กลับคืนสู่ภาวะปกติ ในขณะเดียวกันเนื่องจากการกระทำดังกล่าวเป็นความผิดตามกฎหมาย เมื่อกระทำการดำเนินการสอบสวนเพื่อดำเนินคดีอาญาแก่ผู้ต้องหา พบว่าเป็นกระทำความผิดต่อกฎหมาย จึงทำให้พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ต้องออกกฎหมายนิรโทษกรรมฉบับนี้ เพื่อให้ผู้กระทำการพยายามยึดอำนาจพ้นจากความผิดที่เกิดขึ้น

16. พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้ก่อความไม่สงบเพื่อยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน ระหว่างวันที่ 31 มีนาคม ถึงวันที่ 3 เมษายน พ.ศ.2524

เนื่องจากในวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ.2524 ได้มีการตราพระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้ก่อความไม่สงบเพื่อยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน ระหว่างวันที่ 31 มีนาคม ถึงวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2524 โดยยกเว้นบุคคลซึ่งมิได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขของรัฐบาลและรัฐสภาได้อนุมัติพระราชกำหนดดังกล่าวไปแล้วนั้น

รัฐบาลของ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ จึงได้มีการออก “พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้ก่อความไม่สงบเพื่อยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินระหว่างวันที่ 31 มีนาคม ถึงวันที่ 3 เมษายน พ.ศ.2524” ในวันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ.2524 เพื่อให้เกิดความสามัคคีของชนในชาติยิ่งขึ้น และเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามข้อเสนอแนะของรัฐสภาที่ได้เสนอแนะไว้ในคราวพิจารณาอนุมัติพระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้ก่อความไม่สงบเพื่อยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินระหว่างวันที่ 31 มีนาคม ถึงวันที่ 3 เมษายน พ.ศ.2524 จึงได้มีการนิรโทษกรรมแก่การกระทำของบุคคลที่มิได้รับผลจากพระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้ก่อความไม่สงบเพื่อยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน ระหว่างวันที่ 31 มีนาคม ถึงวันที่ 3 เมษายน พ.ศ.2524 เพิ่มเติม

ในการออกกฎหมายนิรโทษกรรมในครั้งนี้ แสดงให้เห็นถึงเจตนาของการนิรโทษกรรมในครั้งแรก ซึ่งไม่ได้ต้องการที่จะให้ผู้ที่กระทำการยึดอำนาจได้รับการนิรโทษกรรมทุกคน เช่น พลเอกสัณห์ จิตรปฏิมา ซึ่งหนีไปลี้ภัยในพม่า และ พันเอกมนูญ รูปขจร ซึ่งหลบหนีไปต่างประเทศพร้อมกับ พันเอกบุลศักดิ์ โพธิเจริญ ซึ่งในครั้งนั้น ไม่ได้มามอบตัวกับฝ่ายรัฐบาล แต่เมื่อมติของรัฐสภา ได้มีข้อเสนอแนะให้นิรโทษบุคคลดังกล่าวด้วย จึงได้ทำการออกกฎหมายนิรโทษกรรมฉบับนี้ขึ้นเพิ่มเติมในภายหลัง เป็นการสร้างความสงบให้เกิดขึ้นในทางการเมือง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

17. พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้ก่อความไม่สงบเพื่อยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน ระหว่างวันที่ 8 และวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2528 พ.ศ. 2531

เมื่อวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2528 เกิดการพยามยามก่อรัฐประหารขึ้น เมื่อเวลา 02.00 นาฬิกา ในขณะที่ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เดินทางไปเยือนประเทศอินโดนีเซีย แต่แผนการครั้งนั้นเกิดรั่วไหลและการนัดหมายเป็นไปโดยไม่พร้อมเพรียงกัน ทำให้ฝ่ายทหารสนับสนุนรัฐบาลนำโดย พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ พลตรีสุจินดา คราประยูร และ พลตรีอิสระพงศ์ หนุนภักดี ได้ไปตั้งกองกำลังสนับสนุนรัฐบาลที่กองพันทหารราบที่ 11 บางเขน เมื่อคณะผู้ก่อรัฐประหารได้ออกแถลงการณ์ฉบับที่ 1 เวลา 07.15 นาฬิกา โดย พลเอกเสริม ณ นคร ลงชื่อเป็นหัวหน้าคณะปฏิวัติร่วมด้วย พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์, พลเอกยศ เทพหัสดินฯ, พลอากาศเอกประพันธ์ ฐูปเตมีย์ และนายทหารอีกหลายนายในกองบัญชาการทหารสูงสุด และ พันเอก มนูญ รูปขจร และนาวาอากาศโท มนัส รูปขจร ก็ได้นำกำลังเข้าร่วมด้วย ฝ่ายรัฐบาลได้ออกแถลงการณ์ต่อต้านรัฐประหารฉบับแรกทางวิทยุกองพลที่ 1 เวลา 9.15 นาฬิกา โดยอ้างชื่อ พลเอกอาทิตย์ กำลังเอกเป็นผู้นำ ต่อจากนั้นได้มีการปะทะกันในเวลา 10.00 นาฬิกามีผู้เสียชีวิต 4 คน บาดเจ็บ 59 คน

เมื่อฝ่ายรัฐบาลตั้งตัวได้ฝ่ายรัฐประหารก็อ่อนกำลังลง และสลายตัวไปในที่สุด นายทหารที่เข้าร่วมส่วนมากได้ถูกจับกุมนอกจาก พันเอกมนูญ รูปขจร และ นาวาอากาศโท มนัส รูปขจร ที่หลบหนีไป ซึ่งในขณะนั้น พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก กำลังอยู่ในระหว่างเยือนยุโรป แต่ก็มีข่าวว่านายทหารที่สนับสนุน พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก หลายคนพัวพันกับการรัฐประหาร โดยเฉพาะ พลโทเทียนชัย ศิริสัมพันธ์ รองผู้บัญชาการทหารบก ได้กลับใจมาแจ้งข่าวการรัฐประหารให้แก่ฝ่ายรัฐบาล พลโทพิจิตร กุลวณิชย์ กลายมาเป็นผู้ใกล่เกลี่ย เมื่อ พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก กลับมาถึงประเทศไทย ทหารฝ่ายสนับสนุน พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้ควบคุมสถานการณ์ไว้ได้โดยสิ้นเชิงแล้ว ทำให้ พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก กลายเป็นฝ่ายที่ต้องรับผิด กองทัพบกจึงได้ทำหนังสือปกขาวออกมาชี้แจงว่า พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความพยายามในการก่อรัฐประหารครั้งนี้แต่อย่างใด ในกรณีนี้ได้มีผู้ถูกจับดำเนินคดีทั้งสิ้น 42 คน และผลจากการที่ พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ถูกดำเนินคดี พรรคชาติประชาธิปไตยจึงต้องถอนตัวออกจากการเป็นคณะรัฐบาลด้วย

จนกระทั้งเมื่อวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ.2531 พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ไม่รับตำแน่งนายกรัฐมนตรี ทำให้โอกาสตกเป็นของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติไทย ซึ่งได้รับเสียงสนับสนุนจากพรรคประชาธิปัตย์ พรรคราษฎร และพรรคสหประชาธิปไตย รัฐบาลของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้มีนโยบายแบบประสานผลประโยชน์ เช่น การแปรสนามรบเป็นสนามการค้าเพื่อรื้อฟื้นความสัมพันธ์กับเวียดนาม และนอกจากนั้นได้ นิรโทษกรรม “กบฏ 9 กันยายน” ในวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ.2531 หลังจากที่ถูกดำเนินคดีมานาน 3 ปี โดยอาศัยวโรกาสพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

สมโภชสิริราชสมบัติในมหามงคลสมัยที่ทรงปกครองแผ่นดินยาวนานกว่าพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ และการสร้างความสามัคคีของชนในชาติ ให้โอกาสได้ร่วมทำคุณประโยชน์ช่วยเหลือประเทศชาติ ทำให้อดีตนายทหารชั้นผู้ใหญ่ เช่น พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทร์ พลเอกเสริม ณ นคร พลเอกยศ เทพหัสดิน เป็นต้น พ้นจากคดี นอกจากนั้นยังประกาศ คืนยศให้กับ มนูญ รูปขจร และนายทหารที่ถูกถอดยศจากกรณีกบฏ 9 กันยา ในเดือนมกราคม พ.ศ.2532 และนำเอา พันเอกมนูญ รูปขจร มาช่วยราชการกลุ่มนายทหารผู้พยายามกระทำการยึดอำนาจในครั้งนี้ เป็นกลุ่มนายทหารชุดเดียวกันกับครั้งในการพยายามทำการยึดอำนาจเมื่อวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2524 หรือเรียกว่ากรณี “กบฏเมษาฮาวาย” เช่น พันเอกมนูญ รูปขจร ซึ่งได้รับการนิรโทษกรรมจากการกระทำความผิดมาแล้วในวันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2524 ซึ่งเป็นหนึ่งในกลุ่ม ยังเติรก์ จะเห็นได้ว่าการนิรโทษกรรมนั้นไม่ได้ส่งผลให้เกิดความรู้สึกกลับใจ หรือมีหลักประกันใดๆ เลยว่าผู้ที่ได้รับการนิรโทษกรรมนั้น จะไม่กลับมากระทำความผิดในรูปแบบเดิมซ้ำอีก เป็นเพียงแต่การลบล้างความผิดให้แก่ผู้กระทำผิด การนิรโทษกรรมในครั้งนี้จึงเป็นการอาศัยวโรกาสพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษกสมโภชสิริราชสมบัติในมหามงคลสมัยที่ทรงปกครองแผ่นดินยาวนานกว่าพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ เพื่อทำการล้างความผิดให้แก่ผู้กระทำผิดกฎหมาย ให้พ้นจากความผิด โดยไม่ต้องถูกลงโทษ และนำผู้กระทำความผิด กลับเข้ามาสู่ตำแหน่งทางการเมืองอีกครั้ง

18. พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการอันเป็นความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร ตามประมวลกฎหมายอาญา และความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ.2532

หลังจากการเลือกตั้ง พรรคชาติไทย ประชาธิปัตย์ กิจสังคม และราษฎร ได้เสนอให้ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี แต่ พลเอกเปรม ประกาศที่จะไม่รับตำแหน่ง ทำให้ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติไทย ได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทน เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2531 โดยพลเอกเปรมรับตำแหน่งมาแล้วนาน 8 ปี 5 เดือน ตลอดระยะเวลาของพลเอกเปรม เป็นระยะเวลาที่สถานการณ์ทางการเมืองผ่อนคลายลงมาก รัฐบาลของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณได้ใช้นโยบาย “การเมืองนำหน้าการทหาร” จากเดิมซึ่งมุ่งปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ด้วยกำลังทหาร เปลี่ยนมาเป็นการมุ่งพัฒนาประชาชนในชนบท อิทธิพลของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยสลายลงมากแล้ว โดยมีการกวาดจับผู้นำพรรคครั้งใหญ่ 3 ระลอก ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2527 เดือนเมษายน พ.ศ.2530 และพ.ศ. 2531 ขบวนการนักศึกษาก็อ่อนกำลังลง นักศึกษาที่ทำกิจกรรมจำนวนลดน้อยลง และขาดทิศทางที่ชัดเจนนอกจากที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และรามคำแหงเท่านั้น ทำให้ภัยคอมมิวนิสต์แทบจะไม่ดำรงอยู่อีกเลย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

เมื่อพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้เป็นนายกรัฐมนตรี จึงได้ออกกฎหมายนิรโทษกรรมให้แก่ผู้ที่กระทำผิดก่อนวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ.2531 ซึ่งเป็นความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร และความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ร่วมถึงความผิดที่เกี่ยวข้องกับความผิดเหล่านี้ด้วย ชื่อว่า "พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการอันเป็นความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร ตามประมวลกฎหมายอาญาและความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ.2532" โดยอาศัยวโรกาสพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษกสมโภชสิริราชสมบัติในมหามงคลสมัยที่ทรงปกครองแผ่นดินยาวนานกว่าพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ ประกอบกับรัฐบาลมีนโยบายและเจตจำนงที่จะผนึกกำลังสร้างสรรค์ความสามัคคีของชนในชาติ เป็นเหตุผลในการประกาศใช้กฎหมายฉบับนี้

ทำให้ผู้นำนักศึกษา และประชาชนที่เข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งในขณะนั้นพรรคคอมมิวนิสต์ได้อ่อนกำลังลง ได้ทำการทิ้งอาวุธ ออกจากป่ามามอบตัว เนื่องจากมีการนิรโทษกรรมให้แก่ความผิดที่ได้กระทำมา ผันตัวมาเป็นผู้นำทางด้านการเมือง และอาจารย์มหาวิทยาลัย และผู้ที่ถูกกล่าวหาในความผิดอันเกี่ยวกับการเป็นคอมมิวนิสต์ก็ได้พ้นจากความผิด การนิรโทษกรรมครั้งนี้จึงเป็นการสร้างความปรองดองขึ้นภายในชาติ ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่มีมาอย่างยาวนาน

19. พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการยึดและควบคุมอำนาจการปกครองแผ่นดิน เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2534

การบริหารงานในสมัย พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ กองทัพมีท่าทีการคุกคามการบริหารงานน้อยมาก จนกระทั้งได้เกิดความขัดแย้งเล็กๆ น้อยๆ ขึ้น เช่น ทางกองทัพไม่พอใจทีมที่ปรึกษาบ้านพิษณุโลก เนื่องจากร้อยตำรวจเอกเฉลิม อยู่บำรุง และไตรรงค์ สุวรรณคีรี ได้ทำการวิจารณ์บทบาทกองทัพ ต่อมาได้เกิดกรณี 11 มิถุนายน พ.ศ.2533 เริ่มจากการที่ฝ่ายทหารโดย พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ วิจารณ์รัฐบาลว่ามีการคอรัปชั่นมาก โดยเฉพาะองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย (อสมท.) ทำให้ร้อยตำรวจเอกเฉลิม อยู่บำรุง ซึ่งเป็นรัฐมนตรีที่รับผิดชอบองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย ในขณะนั้น ได้ออกมาตอบโต้ว่า “อยู่ในคณะรัฐมนตรีเดียวกันไม่ควรเอาเรื่องมาพูด” และว่า “ถ้าตรวจสอบจริง ผู้พูดจะโดนเป็นคนแรก จึงควรให้ฝ่ายทหารกวาดบ้านของตนเองก่อน” (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, 2551:215) ปรากฏว่าได้สร้างความไม่พอใจให้แก่ฝ่ายทหารเป็นอย่างมาก ผู้บัญชาการทหารระดับต่างๆ ได้มารวมตัวกันที่บ้านของ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เพื่อให้กำลังใจ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

โดย พลเอกสุนทร คงสมพงษ์[13] ได้กล่าวว่า “นายถูกลบหลู่ไม่อาจยินยอมได้” และกล่าวว่า วันที่นายทหารมารวมตัวกันในวันนี้เป็น “วันศักดิ์ศรีทหาร” จากนั้น พลเอกชวลิตร ยงใจยุทธ ก็ได้ลาออกจากตำแหน่งในคณะรัฐบาล เพื่อจะขอทำการลงแข่งทางการเมืองโดยตรง โดยได้ตั้งพรรคขึ้นใหม่ ชื่อ “พรรคความหวังใหม่”

ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับกองทัพได้เพิ่มความรุนแรงมากขึ้น จนเกิดกรณียึดรถโมบายยูนิต ของ อสมท. โดยฝีมือของฝ่ายทหาร เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ.2533 ฝ่ายกองทัพบกกล่าวหาว่า ร้อยตำรวจเอกเฉลิม อยู่บำรุง ได้ใช้รถคันนี้ในการสืบข่าวการเคลื่อนไหวของฝ่ายทหาร ดังนั้นจึงจะไม่คืนรถโบมายคันดังกล่าวให้กับรัฐบาล และขอให้รัฐบาลยกให้กับกองทัพไว้ใช้ในราชการ ทางด้านของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จึงโต้ตอบด้วยวิธีการนำเอารถคันดังกล่าว ถวายแด่พระมหากษัตริย์แทนที่จะให้กับกองทัพ จึงสร้างความไม่พอใจให้กับกองทัพเป็นอย่างมาก แต่กองทัพไม่สามารถทำอย่างไรได้ จึงต้องยอมทำตาม พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มอบรถคันดังกล่าวแด่พระมหากษัตริย์

หลังจากการโยกย้ายทหาร เดือนตุลาคม พ.ศ.2533 จปร. รุ่น 5 ได้ควบคุมตำแหน่งสำคัญเพิ่มมากขึ้น ขณะนั้น พลเอกสุจินดา คราประยูร ผู้นำของรุ่นดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกอยู่แล้ว พลเอกอิสระพงษ์ หนุนภักดี เป็นรองผู้บัญชาการทหารบก พลเอกวิมล วงษ์วานิช และ พลเอกวิโรจน์ แสงสนิท เป็นผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก พลเรือเอกประพัฒน์ กฤษณจันทร์ ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารเรือ พลอากาศเอกเกษตร โรจนนิล ได้เป็นผู้บัญชาการทหารอากาศ พลโทศัลย์ ศรีเพ็ญ ได้เป็นแม่ทัพภาคที่ 1 ทำให้การนำในกองทัพเป็นเอกภาพ อยู่ภายใต้นายทหารรุ่นเดียวกัน เกิดแนวโน้มของการคุกคามรัฐบาลเพิ่มมากขึ้น เริ่มจากวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2533 พลเอกสุจินดา คราประยูร ผู้บัญชาการทหารบกแถลงว่า “ทหารเสื่อมศรัทธาในรัฐบาล” พอรุ่งขึ้นในวันที่ 7 พฤศจิกายน พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จึงได้เชิญผู้บัญชาการทหารมารับประทานอาหารเช้าที่บ้านเพื่อความสมานฉันท์ กลุ่มผู้บัญชาการทหารจึงขอให้ปรับคณะรัฐมนตรีโดยให้ปลด ร้อยตำรวจเอกเฉลิม อยู่บำรุง ออกจากคณะรัฐมนตรี ต่อมาในวันที่ 11 พฤศจิกายน พลเอกสุจินดา และนายทหารรุ่น 5 ได้ทำการออกประกาศคำสั่งที่ 44/2533 ในนามของผู้อำนวยการกองกำลังรักษาพระนครห้ามชุมนุมเกิน 10 คน รอบทำเนียบนายกรัฐมนตรี เพื่อหยั่งเชิง แต่คำสั่งนี้ได้ถูกต่อต้านอย่างหนักจากฝ่ายนักศึกษา เอ็นจีโอ และหนังสือพิมพ์ พลเอกสุจินดา คราประยูร จึงต้องประกาศยกเลิกคำสั่งหลังจากนั้นเพียง 3 วัน

ความตึงเครียดเกิดขึ้นจากการที่นายทหารไม่ไปร่วมรับประทานอาหารเช้าที่บ้าน พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2533 พลเอกอิสระพงษ์ หนุนภักดี รองผู้บัญชาการ

[13] พลเอกสุนทร คงสมพงษ์ เป็นเพื่อนร่วมรุ่น จปร.รุ่น 1 กับ พลเอกชวลิตร ยงใจยุทธ ขึ้นสู่ตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด เนื่องจากพลเอกชวลิตร ยงใจยุทธ เปิดทางให้โดยการลาออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกเมื่อวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2533 นอกจากนั้นพลเอกสุจินดา คราประยูรก็ ขึ้นรับตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ทหารบกแถลงว่า “ผมไม่ทานอาหารเช้าอยู่แล้ว” ทำให้ในวันรุ่งขึ้น พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จึงได้ปรับคณะรัฐมนตรี โดยทำการย้าย ร้อยตำรวจเอกเฉลิม อยู่บำรุง ไปเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการศึกษาธิการ แต่ก็ยังไม่เป็นที่พอใจของคณะทหาร ทำให้มีข่าวลือการรัฐประหารอยู่ตลอดเวลา พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จึงขอลาออกเพื่อปรับคณะรัฐมนตรีทั้งคณะ ในวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ.2533 จากนั้นวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2534 คณะทหารจึงได้ทำการยึดอำนาจเพื่อโค่นรัฐบาลของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

การยึดอำนาจครั้งนี้มีสาเหตุอีกอย่างหนึ่ง อันเนื่องมาจากความขัดแย้งในวงการตำรวจจากการที่รัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ตั้งให้ พลตำรวจตรีเสรี เตมียเวส มารับตำแหน่งผู้บัญชาการปราบปราม และจะต้องอยู่ในความรับผิดชอบของ พลตำรวจโทบุญชู วังกานนท์ ผู้บัญชาการสอบสวนกลาง ซึ่งเป็นฝ่ายตรงข้ามกัน เพื่อมาสังเกตการณ์ความเคลื่อนไหวในการทำรัฐประหาร แต่ก็ไม่พบความผิดปกติแต่อย่างใด (ย้อนรอยประวัติศาสตร์รัฐประหารไทย, 2554:สารคดี)

พลตำรวจโทบุญชู วังกานนท์ เป็นนายตำรวจร่วมรุ่นกับนายทหารรุ่น 5 เป็นผู้รับผิดชอบคดีลอบสังหารบุคคลสำคัญ ซึ่งก็คือ คดีที่กลุ่มยังเติร์กพยายามสังหาร พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ และ พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก ตั้งแต่ พ.ศ.2525 หลังความล้มเหลวของการรัฐประหารเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2524 แต่ทว่าต้นเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2534 รัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้เปลี่ยนตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจ จาก พลตำรวจเอกแสวง ธีระสวัสดิ์ เป็น พลตำรวจเอกสวัสดิ์ อมรวิวัฒน์ แล้วเลื่อนตำแหน่งให้ พลตำรวจโทบุญชู วังกานนท์ ขึ้นเป็นผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ เพื่อให้ พลตำรวจตรีเสรีเตมียเวส มารับผิดชอบคดีนี้แทน แต่ พลตำรวจโทบุญชู วังกานนท์ ได้พยายามชะลอเรื่องไม่ยอมส่งมอบสำนวนคดีให้กับ พลตำรวจตรีเสรี เตมียเวส ที่ได้รับแต่งตั้งให้มารับผิดชอบแทน จากนั้นจึงได้มีใบปลิวออกมาโจมตีว่า กรณีลอบสังหารนี้มีเป้าหมายอยู่ที่สมเด็จพระบรมราชินีนาถ โดยมี พลตรีมนูญ รูปขจร กับไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ เป็นเป้าหมายของการกล่าวหา กรณีนี้ถูกเรียกว่า “กรณีลอบสังหารเบื้องสูง” (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, 2551:217-218)

การสร้างข่าวเรื่องกรณีลอบสังหารเบื้องสูงนี้ สร้างความสับสนงุนงงให้แก่ประชาชนเป็นอย่างมาก รัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหวัณ ได้แก้ไขสถานการณ์ โดยการตั้ง พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกลาโหมเพื่อคลี่คลายปัญหา ในฐานะที่ พลเอกอาทิตย์เคยตกเป็นเป้าในการลอบสังหาร แต่วิกฤตกลับขยายตัว เนื่องจากในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 มีข่าวลือว่า พลเอกชาติชาย ชุณหวัณจะปลดตำแหน่ง พลเอกสุนทร คงสมพงษ์ และพลเอกสุจินดา คราประยูร กองทัพจึงสั่งให้เตรียมพร้อม แต่ก็ไม่มีอะไรเกิดขึ้น

จนถึงวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2534 เวลา 11.00 น. เมื่อขณะที่ พลเอกชาติชาย ชุณหวัณ ได้นำพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก และคณะผู้ติดตาม ไปขึ้นเครื่องบินที่กองทัพอากาศ เพื่อไปเข้าเฝ้าถวายสัตย์

ต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระตำหนักภูพิงค์ราชนิเวศน์ คณะของ พลเอกชาติชาย ชุณหวัณทั้งคณะถูกหน่วยจู่โจมของกองทัพอากาศควบคุมตัวทั้งหมดบนเครื่องบิน ในเวลา 11.15 นาฬิกา และถูกนำตัวกลับมาที่กองบัญชาการกองทัพอากาศ ต่อมาเมื่อเวลา 11.30 นาฬิกา กำลังทหารได้เคลื่อนเข้ายึดสถานที่สำคัญต่างๆ ในกรุงเทพฯ จากนั้นคณะทหารที่มีชื่อว่า “คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.)” ก็ประกาศยึดอำนาจ ลงนามโดย พลเอกสุนทร คงสมพงษ์ เป็นหัวหน้าคณะ พลเอกสุจินดา คราประยูร พลเอกเกษตร โรจนนิล และ พลเรือเอกประพัฒน์ กฤษณจันทร์ เป็นรองหัวหน้าคณะ พลเอกอิสระพงษ์ หนุนภักดี เป็นเลขาธิการ คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ได้ประกาศกฎอัยการศึกทั่วประเทศตั้งแต่เวลา 11.30 นาฬิกา และออกประกาศห้ามการชุมนุม โดยการอ้างเหตุผล 5 ข้อในการยึดอำนาจ คือ

1. พฤติการณ์การฉ้อราษฎร์บังหลวง ของรัฐบาล พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นรัฐบาล “บุฟเฟ่ต์คาบิเนต” ร่ำรวยผิดปกติ
2. รัฐบาล พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ ใช้อำนาจกดขี่ข่มเหงข้าราชการประจำ
3. รัฐบาลรวบรวมเสียงในสภาไว้มากจนกลายเป็นเผด็จการทางรัฐสภา
4. รัฐบาล พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ มุ่งทำลายสถาบันทางทหาร
5. การบิดเบือนคดีลอบสังหารสถาบันพระมหากษัตริย์

คณะทหารจึงมีความพยายามจับกุมบุคคล 3 คนในวันที่ก่อการรัฐประหาร คือ พลตรีมนูญ รูปขจร, นายยไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ และ ร้อยตำรวจเอกเฉลิม อยู่บำรุง แต่ทั้ง 3 คน ได้หลบหนีลี้ภัยไปต่างประเทศเสียก่อน เนื่องจากมีการจัดฉากให้ พันเอกบุญศักดิ์ โพธิ์เจริญ หนึ่งในผู้ต้องหาคดีลอบสังหาร มาซัดทอดเผยแพร่ทางโทรทัศน์ไปทั่วประเทศว่า มีคณะบุคคลกลุ่มหนึ่งนำโดย พลตรีมนูญ รูปขจร มีความพยามที่จะลอบสังหาร พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ และ พลเอกอาทิตย์ กำลังเอกถึง 9 ครั้ง โดยหนึ่งในนั้น คือกรณีการแข่งขันควีนคัพ ในวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2525 ซึ่งสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ทรงอยู่ในที่เกิดเหตุด้วย จึงทำให้เหตุผลของคณะยึดอำนาจเกี่ยวกับคดีลอบสังหารเบื้องสูงมีความชอบธรรม จากนั้นในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 พลเอกสุจินดา คราประยูร ผู้บัญชาการทหารบกได้แถลงว่า กองทัพต้องเข้ายึดอำนาจการปกครอง เพื่อต้องการขจัดการทุจริตและปกป้องสถาบัน

อย่างไรก็ตาม การยึดอำนาจครั้งนี้เกิดขึ้นบนความประหลาดใจของคนจำนวนมาก เพราะไม่เห็นว่าจะมีวิกฤตการณ์อะไรที่น่าจะทำให้กองทัพเข้ามายึดอำนาจ และกระแสการเมืองระหว่างประเทศก็ไม่ให้การยอมรับ เห็นได้จากผลกระทบทางเศรษฐกิจ การลงทุนจากต่างประเทศลดลงไปอย่างมาก และเป็นที่น่าสังเกตว่า เมื่อการยึดอำนาจแล้ว การดำเนินการตามข้ออ้างต่างๆ ของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ล้วนแต่ไม่ประสบผล ในเรื่องคดีลอบสังหารเบื้องสูง ในวันที่

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

15 เมษายน พ.ศ. 2534 ทางฝ่ายตำรวจได้เสนอฟ้อง 45 คน พลตรีมนูญ รูปขจร ถูกเสนอฟ้องเป็นจำเลยที่ 1 และ พลเอกบุลศักดิ์ โพธิเจริญ เป็นจำเลยสุดท้าย แต่ต่อมาทางอัยการส่งฟ้องดำเนินคดีทั้งหมดแค่ 8 คน คือ พลตรีมนูญ รูปขจร และอดีตผู้ต้องหาคอมมิวนิสต์ 7 คน จึงเห็นได้ว่ารัฐบาลของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ไม่ได้เกี่ยวข้องใดๆ กับคดีลอบสังหารเบื้องสูงนี้เลย ส่วนกรณีที่มีการกล่าวหาว่ารัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มีการทุจริตคอรัปชั่นนั้น คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติได้ออกประกาศรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ฉบับที่ 26 ให้มีการตั้งคณะกรรมการชุดหนึ่งเพื่อตรวจสอบ และอายัดทรัพย์นักการเมืองที่เชื่อว่าทุจริต จำนวน 25 คน โดยมี พลเอกสิทธิ จิรโรจน์ เป็นประธาน ซึ่งนักการเมืองที่โดนตรวจสอบที่มีชื่อเสียงได้แก่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ, นายพิทักษ์ อินทร วิทยนันท์, นายบรรหาร ศิลปะอาชา, นายประมาณ อดิเรกสาร, นายประมวล สภาวสุ, นายมนตรี พงษ์พานิช, พลเอกเทียนชัย ศิริสัมพันธ์, นายเสนาะ เทียนทอง, นายสนั่น ขจรประศาสน์, นายณรงค์ วงษ์วรรณ, นายเฉลิม อยู่บำรง และนายไตรรงค์ สุวรรณคีรี แต่คณะกรรมการก็แทบไม่สามารถเอาผิดใครได้เลย และกลายเป็นว่านักการเมืองคนใดร่วมมือกับฝ่ายคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ก็ถูกปล่อยตัวไม่เอาผิด พร้อมทั้งมีการขอความร่วมมือจากนักการเมืองเหล่านี้ในการตั้งพรรคของฝ่ายทหาร จึงปรากฏว่า นายบรรหาร ศิลปะอาชา ไม่ถูกยึดเพราะคณะกรรมการตรวจสอบวินิจฉัยว่าทรัพย์สินได้มาโดยบริสุทธิ์ ส่วน นายเฉลิม อยู่บำรุง ซึ่งมีทรัพย์น้อยกว่ากลับถูกยึดทรัพย์

เพื่อผ่อนคลายกระแสความไม่พอใจจากประชาชน และกระแสการถูกปฏิเสธจากต่างประเทศ ในวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2534 คณะคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ จึงได้แต่งตั้งให้นายอานันท์ ปันยารชุน มาเป็นนายกรัฐมนตรีรักษาการ บริหารประเทศภายใต้เงาของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ต่อจากนั้นในวันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ.2534 ได้มีการออกกฎหมายนิรโทษกรรมให้แก่คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ เนื่องด้วยกระทำไปด้วยความปรารถนาที่จะแก้ไขสถานการณ์ซึ่งเป็นภยันตรายต่อประเทศชาติ สถาบันพระมหากษัตริย์ และประชาชน

พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมฉบับนี้ จึงเป็นการยกเลิกความผิดให้แก่ คณะผู้ทำการยึดอำนาจทางการเมือง เพื่อให้เกิดความชอบธรรมในการบริหารประเทศต่อ และเพื่อป้องกันไม่ให้คณะผู้ทำการยึดอำนาจมีความผิด และถูกฟ้องร้องในภายหลัง จึงถือได้ว่า พระราชบัญญัติฉบับนี้ เป็นอีกหนึ่งผลผลิตของประเพณีของการยึดอำนาจทางการเมือง จากกรณีการแย่งชิงอำนาจกัน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

20. พระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำความผิดเนื่องในการชุมนุมกันระหว่างวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 ถึงวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ.2535

ในสมัยของรัฐบาลรักษาการ นายอานันท์ ปันยารชุน ได้มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เข้าสู่การพิจารณาของสภานิติบัญญัติ เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ.2434 และได้ถูกวิจารณ์อย่างหนักว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่ปูทางแก่คณะทหาร เพราะมีมาตราที่เป็นเผด็จการจำนวนมาก เช่น การยอมให้ข้าราชการประจำดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ การให้อำนาจอย่างมากแก่วุฒิสมาชิก การกำหนดบทเฉพาะกาลรักษาอำนาจของสภาคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ และเปิดโอกาสให้นายกรัฐมนตรีไม่จำเป็นต้องมาจากการเลือกตั้ง ฯลฯ เมื่อเป็นเช่นนี้ องค์กรประชาธิปไตยต่างๆ ทั้งคณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย กลุ่มนักวิชาการ สมาพันธ์นักศึกษา สหภาพแรงงาน และพรรคการเมืองต่างๆ แทบทุกพรรคต่างก็คัดค้านรัฐธรรมนูญนี้โดยมุ่งประเด็นไปที่เรื่องนายกรัฐมนตรีไม่ต้องมาจากการเลือกตั้ง ซึ่งหมายถึงการเปิดทางให้นายทหารในคณะคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ สามารถมารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้ สมาพันธ์นักศึกษาที่ทำการเคลื่อนไหวคัดค้านรัฐธรรมนูญมี นายปริญญา เทวานฤมิตรกุล นักศึกษาธรรมศาสตร์เป็นเลขาธิการ นอกจากนี้ นายบุญชู โรจนเสถียร และนายอุทัย พิมพ์ใจชน จากพรรคเอกภาพ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ และ นาวาตรีประสงค์ สุ่นศิริ จากพรรคความหวังใหม่ ก็เข้าร่วมกับการรณรงค์คัดค้านรัฐธรรมนูญด้วย

เมื่อมีการโยกย้ายนายทหารในเดือน ตุลาคม พ.ศ.2534 พลเอกสุนทร คงสมพงษ์ ผู้บัญชาการสูงสุด ได้เกษียณอายุราชการ เหลือแต่ตำแหน่งประธานสภาคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ตำแหน่งเดียว พลเอกสุจินดา คราประยูร จึงควบตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก และผู้บัญชาการทหารสูงสุด นอกจากนี้ พลเรือเอกวิเชษฐ์ การุณวนิชย์ รับตำแหน่งผู้บัญชาการทหารเรือแทนพลเรือเอกประพัฒน์ กฤษณจันทร์ ที่เกษียณอายุราชการ ส่วนพลเอกวิมล วงศ์วานิช ถูกโยกย้ายไปรับตำแหน่งรองผู้บัญชาการทหารสูงสุด และ พลตรีชัยณรงค์ หนุนภักดี ได้รับตำแหน่งแม่ทัพน้อยที่ 1

จากนั้นได้มีการกำหนดให้รัฐธรรมนูญจะต้องผ่านวาระที่ 3 ในวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2534 เพื่อให้การประท้วงสามารถเกิดขึ้นได้ยากลำบาก เนื่องจากการติดภารกิจงานเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม แต่ไม่เป็นอย่างที่คิด เมื่อในวันที่ 6 ธันวาคม ได้เกิดการชุมนุมต่อต้านรัฐธรรมนูญครั้งใหญ่ขึ้น ที่ลานโพธิ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และที่จังหวัดต่างๆ เช่น เชียงใหม่ สงขลา โดยมุ่งไปที่ประเด็น การเปิดทางให้นายทหารในคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ดังนั้น พลเอกสุจินดา คราประยูร และ พลอากาศเอกเกษตร โรจนนิล จึงได้ออกมาให้สัตย์ปฏิญาณว่า เมื่อรัฐธรรมนูญมีผลบังคับใช้ จะไม่มีใครใน คณะรักษาความสงบ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

เรียบร้อยแห่งชาติ เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จึงทำให้รัฐธรรมนูญผ่านวาระที่สามด้วยคะแนน 262 ต่อ 7

หลังจากนั้นพรรคการเมืองต่างๆ ก็รณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง โดยก่อนการเลือกตั้งได้มีผู้สื่อข่าวถาม พลเอกสุนทร คงสมพงษ์ ประธานสภาคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ซึ่งต้องลงนามโปรดกล่าวฯ แต่งตั้งนายกรัฐมนตรีว่า ใครเหมาะสมที่จะรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีหลังเลือกตั้ง พลเอกสุนทร คงสมพงษ์ ตอบว่า *"ถ้าสุไม่เป็นก็ให้เต้เป็น"* ซึ่งหมายถึง พลเอกสุจินดา คราประยูร และ พลอากาศเอกเกษตร โรจนนิล จึงทำให้ถูกโจมตีอย่างหนัก (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, 2551:217-226)

เมื่อผลการเลือกตั้งออกมา พรรคสามัคคีธรรม พรรคชาติไทย พรรคกิจสังคม พรรคประชากรไทย และพรรคราษฎร ได้ประกาศว่า จะสนับสนุน นายณรงค์ วงศ์วรรณ หัวหน้าพรรคสามัคคีธรรม เป็นนายกรัฐมนตรี โดยมีเสียงสนับสนุน 195 เสียง แต่ มาร์กาเร็ตแท็ตไวเลอร์ โฆษกกระทรวงต่างประเทศสหรัฐอเมริกา ออกมาประกาศว่า นายณรงค์ วงศ์วรรณ เป็นหนึ่งในบัญชีดำผู้ไม่สามารถขอวีซ่าเดินทางเข้าสหรัฐฯ ได้ เนื่องจากมีความใกล้ชิดกับการค้ายาเสพติด ทำให้นายณรงค์ วงศ์วรรณ มีมลทินไม่สามารถที่จะรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ พรรคทั้ง 5 จึงได้เชิญ พลเอกสุจินดา คราประยูร มารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อเป็นเช่นนี้ พลเอกสุจินดา จึงได้อ้างว่า จำเป็นต้อง "เสียสัตย์เพื่อชาติ" (*ย้อนรอยประวัติศาสตร์รัฐประหารไทย*, 2554:สารคดี) โดยการลาออกจากตำแหน่งในกองทัพ เพื่อเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และได้รับโปรดเกล้าเมื่อวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2535 พลเอกอิสระพงษ์ หนุนภักดี รับตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกแทน และ พลอากาศเอกเกษตร โรจนนิล ผู้บัญชาการทหารอากาศได้ควบตำแหน่ง ผู้บัญชาการสูงสุด

เมื่อพลเอกสุจินดา คราประยูร รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ก็ได้เผชิญกับการประท้วงอย่างกว้างขวางและต่อเนื่องในทันที โดยเริ่มจาก ร้อยตรีฉลาด วรฉัตร ได้ทำการอดอาหารประท้วงเรียกร้องให้ พลเอกสุจินดา คราประยูร ลาออก ตั้งแต่วันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2535 ด้วยวิธีการนั่งประท้วงอยู่หน้ารัฐสภา นอกจากนี้พรรคความหวังใหม่ พรรคประชาธิปัตย์ พรรคพลังธรรม และพรรคเอกภาพ ก็ได้แสดงการคัดค้านการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ของ พลเอกสุจินดา คราประยูร อย่างชัดเจน เมื่อมีการประกาศรายชื่อคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 16 เมษายน ทำให้รัฐบาลชุดนี้เป็นที่รังเกียจอย่างมาก โดยนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ส.ส.ประชาธิปัตย์ได้อธิบายว่า "รัฐบาลใหม่ไม่ใช่บุฟเฟ่ต์ แต่เป็นรัฐบาลฟาสต์ฟูด คือ รัฐบาลแดกด่วน" และมีการนัดชุมนุมประท้วงที่ลานพระบรมรูปทรงม้า มีประชาชนมาเข้าร่วมนับแสนคน (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, 2551:228)

หลังจากนั้นการการชุมนุมประท้วงก็ได้ดำเนินการไปอย่างต่อเนื่องทุกวัน จนกระทั่งวันที่ 29 เมษายน พ.ศ.2535 ร้อยตรีฉลาด วรฉัตร เป็นลมหมดสติ หลังจากที่อดอาหารประท้วงมาเป็นเวลา 21

วัน จึงถูกนำตัวเข้าโรงพยาบาล แต่เมื่อฟื้นตัวได้ก็กลับมาอดอาหารทำการประท้วงต่อ แม้ว่ารัฐบาลจะมีท่าทีไม่สนใจ แต่สถานการณ์ก็ตึงเครียดเป็นอย่างยิ่ง จากนั้นการประท้วงได้ลุกลามขยายตัว เนื่องจากการเข้ามาเป็นผู้นำการประท้วงของ พลตรีจำลอง ศรีเมือง หัวหน้าพรรคพลังธรรม ในวันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 โดย พลตรีจำลอง ศรีเมือง ประกาศจะขออดข้าวอดน้ำด้วย จนตายภายใน 7 วัน ขอเพียง พลเอกสุจินดา คราประยูร ประกาศว่าจะลงสมัครรับเลือกตั้งเพื่อมาเป็นนายกรัฐมนตรีให้ถูกต้องตามระบอบประชาธิปไตย ก็จะเลิกประท้วง แต่รัฐบาลพลเอกสุจินดา คราประยูร โจมตีว่า การกระทำของ พลตรีจำลอง ศรีเมือง เป็นการเล่นเกมนอกสภา ไม่อาจยอมรับได้

วันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ.2535 รัฐบาลของ พลเอกสุจินดา คราประยูร ได้แถลงนโยบายต่อสภา และยืนยันว่ารัฐบาลของตนชอบธรรมตามรัฐธรรมนูญ ตนต้องรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพราะเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มีผู้เลื่อมใสในสภาเปรสิเดียม[14] และมีชาวพุทธมาขอร้องว่ามีกลุ่มคนกำลังจะตั้งศาสนาใหม่[15] นอกจากนี้ยังยืนยันว่านายกคนกลางจะสามารถจัดการปัญหาการคอรัปชั่นได้ดีที่สุด เมื่อ พลเอกสุจินดา คราประยูร กล่าวเช่นนี้ ส.ส.ฝ่ายค้านได้โห่แสดงความไม่พอใจ และส.ส.ฝ่ายค้านจำนวนหนึ่งไม่เข้าฟังการแถลง แต่ได้ไปปราศรัยต่อประชาชนที่หน้ารัฐสภา

ในขณะเดียวกัน สถานการณ์ภายในประเทศเริ่มตึงเครียดมากขึ้น เพราะประชาชนมาร่วมชุมนุมต่อต้านรัฐบาลมากขึ้นนับแสนคน นักวิชาการจำนวนหนึ่งนำโดย นายแพทย์ประเวศ วะสี ได้ถวายฎีกาต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสนอคำแนะนำให้นายกรัฐมนตรียุบสภาเพื่อแก้ปัญหา และให้ พลเอกสุจินดา คราประยูร ลงสมัครรับเลือกตั้งตามขั้นตอน แต่ปรากฏว่า พลเอกสุจินดา คราประยูร ร่วมกับนายทหาร คือ พลเอกอิสระพงษ์ หนุนภักดี พลอากาศเอกเกษตร โรจนนิล พลอากาศเอกอนันต์ กลินทะ และพลตรีชาญณรงค์ หนุนภักดี ประชุมกัน ได้ข้อสรุปว่า จะต้องปราบปรามการชุมนุมอย่างเด็ดขาดด้วยแผน “ไพรีพินาศ” จึงมีการประกาศแถลงการณ์ของกองอำนวยการรักษาความสงบภายใน (กอ.รมน.) ให้สลายการชุมนุมประชาชน แต่กลับทำให้คนมาชุมนุมเพิ่มมากขึ้นจนล้นบริเวณหน้ารัฐสภา ทำให้มีการย้ายการชุมนุมไปยังที่สนามหลวง

วันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ.2535 ได้เริ่มมีการใช้สื่อมวลชน เพื่อชักจูงประชาชน ให้สนับสนุนรัฐบาล และโจมตีการชุมนุม นอกจากนี้ยังมีการประกาศห้ามพนักงานรัฐวิสาหกิจร่วมชุมนุมมิฉะนั้นจะเป็นความผิด ในวันเดียวกันนั้น ฝ่ายผู้ชุมนุมได้ย้ายออกจากสนามหลวง กลับมายังถนนราชดำเนิน แต่ถูกฝ่ายทหารตรึงไว้ที่สะพานผ่านฟ้า และเอาลวดหนามมากั้นไว้ พรรคฝ่ายรัฐบาลพยายามแก้ไข

---

[14] พลเอกสุจินดา คราประยูร เอ่ยถึงสภาเปรสิเดียมนั้น เป็นข้อโจมตีใส่ร้ายต่อ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ หัวหน้าพรรคความหวังใหม่ ว่าจะเอาระบบเปรสิเดียมมาปกครองประเทศไทย

[15] พลเอกสุจินดา คราประยูร มุ่งโจมตี พลตรีจำลอง ศรีเมือง ที่เป็นสมาชิกสันติอโศก ซึ่งเป็นแนวพระพุทธศาสนาที่ไม่ได้รับการรับรองจากมหาเถระสมาคม

สถานการณ์ โดยแถลงว่าจะผลักดันให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ 2 ประเด็น คือให้นายกมาจากการเลือกตั้ง และประธานสภาผู้แทนเป็นประธานรัฐสภา โดยให้มีบทเฉพาะกาล 1 ปี

ต่อมาในวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ.2535 พลตรีจำลอง ศรีเมือง ได้เลิกทำการอดอาหารประท้วง โดยการขอประชามติจากประชาชน เนื่องจากไม่มีแรงสู้ และลาออกจากตำแหน่งหัวหน้าพรรคพลังธรรม เพื่อแสดงว่าตนไม่ได้ต่อสู้เพื่ออำนาจทางการเมือง ส่วนร้อยตรีฉลาด วรฉัตร ยังคงอดอาหารเพื่อประท้วงต่อไป ทำให้พรรคการเมืองต่างๆ ต้องประชุมกัน และนายอาทิตย์ อุไรรัตน์ ประธานสภาได้แถลงว่า พรรคฝ่ายรัฐบาลรับหลักการในเรื่องการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ดังนั้นในคืนวันที่ 10 พฤษภาคม พลตรีจำลอง ศรีเมือง จึงตัดสินใจสลายการชุมนุมชั่วคราว เพื่อเปิดโอกาสให้แก้ไขรัฐธรรมนูญ และประกาศจะชุมนุมใหม่ในอีก 7 วัน

เมื่อการชุมนุมสลายลงไปแล้ว พรรคฝ่ายรัฐบาลไม่ทำตามที่รับปาก โดยนายบรรหาร ศิลปะอาชา เลขาธิการพรรคชาติไทย และนายมนตรี พงษ์พานิช หัวหน้าพรรคกิจสังคม อ้างว่า ต้องหารือในพรรคก่อน และโจมตีว่า นายอาทิตย์ อุไรรัตน์ ทำการประกาศเรื่องแก้ไขรัฐธรรมนูญโดยพลการไม่ได้หารือกับพรรคร่วมรัฐบาล การเปลี่ยนแปลงท่าทีของพรรคชาติไทย และพรรคกิจสังคม ทำให้ญัตติการเสนอแก้รัฐธรรมนูญเสนอเข้าที่ประชุมไม่ทัน ต่อจากนั้นนายณรงค์ วงศ์วรรณ หัวหน้าพรรคสามัคคีธรรม ได้แถลงว่า ต้องมีบทเฉพาะการ 2 ปี ถ้าจะให้นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้ง ส่วนนายมนตรี พงษ์พานิช ย้ำว่า การแก้ไขรัฐธรรมนูญให้มีผลบังคับใช้กับรัฐบาลชุดหน้า และนายสมัคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคประชากรไทย ยืนยันว่า นายกรัฐมนตรีไม่จำเป็นต้องมาจากการเลือกตั้งเป็นเรื่องที่ถูกต้องแล้ว

ทำให้ฝ่ายแกนนำผู้ชุมนุมได้ตั้งสมาพันธ์ประชาธิปไตย เพื่อให้การชุมนุมมีเอกภาพ ในวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ.2535 และได้นัดชุมนุมใหญ่ที่สนามหลวง กองทัพบกได้พยายามสกัดกั้นคนเข้าร่วมการชุมนุม โดยการจัดคอนเสิร์ตต้านภัยแล้งที่สนามกีฬากองทัพบก และที่วงเวียนใหญ่ และส่งกำลังทหารจำนวนมากไปตรึงการชุมนุมที่สนามหลวง เวลาประมาณ 21.00 นาฬิกา ฝ่ายผู้ชุมนุมมากกว่าสามแสนคนได้เคลื่อนขบวนจากสนามหลวงไปยังทำเนียบรัฐบาล แต่ถูกทหารตรึงกำลังด้วยรั้วลวดหนาม และทหารได้ใช้รถฉีดน้ำ ทำให้เกิดการปะทะกันเล็กน้อย พลตรีจำลอง ศรีเมือง จึงรีบเข้าควบคุมสถานการณ์ และขอให้ประชาชนอยู่ในความสงบ ส่วนรัฐบาลแถลงว่า พลตรีจำลอง ศรีเมือง จะนำประชาชนไปยังพระราชวังจิตรลดา เพื่อบีบบังคับพระเจ้าอยู่หัว จึงต้องทำการสกัดกั้น และในคืนนั้นได้มีคนไปบุกเผาสถานีตำรวจนางเลิ้ง รัฐบาลจึงถือโอกาสประกาศภาวะฉุกเฉิน ในเวลาเที่ยงคืนของวันที่ 18 พฤษภาคม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

เหตุการณ์ได้ทวีความรุนแรงขึ้นเมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ.2535 เวลาดึก เริ่มมีการยิงปืนของฝ่ายทหาร แต่พอเวลาเช้าเหตุการณ์ก็ได้สงบลง จนถึงเวลาประมาณ 15.00 นาฬิกา พลเอกสุจินดา คราประยูร ได้ส่งกองทหารเข้าสลายการชุมนุม และจับกุมผู้เข้าร่วมการชุมนุมนับหมื่นคนไปขังไว้ที่โรงเรียนพลตำรวจบางเขน รวมทั้งพลตรีจำลอง ศรีเมือง ด้วย แต่การจับกุมนั้นไม่อาจยับยั้งการชุมนุมครั้งใหม่ของประชาชนในส่วนที่เหลือได้ โดยการชุมนุมต่อจากนั้นไม่มีผู้นำ จึงทำให้เหตุการณ์ลุกลามเกิดการปะทะกันประปรายระหว่างเจ้าหน้าที่กับฝ่ายประชาชน โดยเฉพาะต่อกองกำลังมอเตอร์ไซค์ฝ่ายประชาชน เหตุการณ์จึงขยายตัวเป็นการปราบปรามอย่างนองเลือดในคืนวันที่ 18 พฤษภาคม โดยประชาชนได้ยึดเอาโรงแรมรัตนโกสินทร์เป็นฐาน และโรงพยาบาล ฝ่ายทหารจึงได้ส่งกำลังเข้าสลายการชุมนุม และจับกุมประชาชนที่โรงแรมรัตนโกสินทร์ เมื่อเช้ามืดของวันที่ 19 พฤษภาคม ตามหลักฐานของกรมตำรวจระบุว่ามีการจับกุมบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการก่อความไม่สงบตั้งแต่วันที่ 17 พฤษภาคม เป็นต้นมามีจำนวนมากถึง 3,527 คน ในข้อหาต่างๆ กัน เช่น ร่วมกันกระทำการเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกฎหมาย หรือรัฐบาลเพื่อให้เกิดความปั่นป่วนในหมู่ประชาชน, มั่วสุมกันตั้งแต่ 10 คนขึ้นไปโดยใช้กำลังประทุษร้าย, ก่อให้เกิดความวุ่นวายในบ้านเมือง, ฯลฯ แต่เมื่อสอบสวนแล้วปรากฏว่ามีผู้ไม่ได้กระทำความผิด และได้ถูกปล่อยตัวเป็นจำนวน 2,198 คน นอกนั้นได้ควบคุมตัวไว้ (คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญที่ 2/2535)

วันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ.2535 เกิดเหตุการณ์ตึงเครียดทั่วกรุง เมื่อฝ่ายตำรวจไล่ล่าสังหารมอเตอร์ไซค์ที่ต้องสงสัยว่าจะอยู่ฝ่ายผู้ประท้วง ขณะที่การแสดงการต่อต้านคัดค้าน พลเอกสุจินดา คราประยูร ของกลุ่มต่างๆ ยังคงดำเนินต่อไป โดยเฉพาะในต่างจังหวัด ได้มีประชาชนจำนวนมากมาชุมนุมเรียกร้องให้ยุติการปราบปราม และให้ พลเอกสุจินดา คราประยูร ออกไป อธิบดีมหาวิทยาลัยต่างๆ ก็ออกแถลงการณ์เช่นเดียวกัน ประชาชนจึงได้ร่วมตัวกันอีกครั้งที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง และตั้งเวทีชุมนุมขับไล่ พลเอกสุจินดา คราประยูร

พอถึงวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ.2535 เวลา 23.00 นาฬิกา ได้มีการออกอากาศข่าวทางโทรทัศน์ทั่วประเทศ เรื่องพระมหากษัตริย์ทรงเรียก พลเอกสุจินดา คราประยูร และ พลตรีจำลอง ศรีเมือง เข้าเฝ้าเป็นกรณีพิเศษ พระเจ้าอยู่หัวได้ขอให้ทั้งสองคนหันหน้าเข้าหากันร่วมแก้ไขปัญหาบ้านเมือง ทั้งสองตกลงรับคำ ดังนั้นการชุมนุมที่มหาวิทยาลัยรามคำแหงจึงได้ยุติลง เกิดความสงบ

ในวันถัดมาเมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 ผู้ถูกจับถูกปล่อยตัวออกมา ข้าราชการ และพนักงานบริษัทห้างร้านได้พากันติดแขนดำไว้ทุกข์ต่อผู้เสียชีวิตในเหตุการณ์ และมีประชาชนจำนวนมากมาวางพวงหรีดไว้ทุกข์ที่ราชดำเนิน ทำให้พรรคร่วมรัฐบาลทั้ง 5 พรรคได้ออกแถลงการณ์ว่าพรรคไม่เกี่ยวกับการปราบปราม เพราะนายกรัฐมนตรีดำเนินการปราบปรามประชาชนโดยไม่ปรึกษา

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

วันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 พลเอกสุจินดา คราประยูร ได้ออกมาแถลงต่อประชาชน ถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการสร้างความสงบให้เกิดขึ้นในประเทศ ด้วยการออกพระราชกำหนดนิรโทษกรรม[16] แก่ผู้กระทำการในเหตุการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้น (ไชยรัตน์ ปาวะกะนันท์, 2553:114) ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมถึง พลเอกสุจินดา คราประยูร เองด้วยได้พ้นจากความผิด โดยให้เหตุผลว่าเหตุการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นการกระทำที่เกิดจากความปรารถนาที่จะให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญอันเป็นสิทธิที่ประชาชนพึงกระทำได้ประกอบกับ “เพื่อให้เหตุการณ์เกิดความสงบและเกิดความสามัคคีแก่คนในชาติขึ้นโดยเร็ว”

การนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำความผิดเนื่องในการชุมนุมกัน ระหว่างวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 ถึงวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 เป็นการจงใจให้เกิดความสงบในเหตุการณ์ความคัดแย้งทางการเมือง ซึ่งได้ลุกลามจนรัฐบาลไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้ จนทำให้เกิดการใช้ความรุนแรงขึ้น ถึงแม้จะมีการนิรโทษกรรมเกิดขึ้น แต่ก็ไม่ได้ทำให้ความโกรธแค้น ชิงชังของประชาชนต่อรัฐบาล และเจ้าหน้าที่ได้ลดลงไปเลย เนื่องจากญาติหรือมิตรสหายของพวกเขาได้ถูกเจ้าหน้าที่ทำร้ายด้วยอาวุธสงคราม จนเป็นอันตรายแก่ร่างกาย และถึงแก่ชีวิต แต่การนิรโทษกรรมครั้งนี้ได้ครอบคลุมถึงเจ้าหน้าที่ที่ทำร้าย และสังหารประชาชน และบุคคลผู้ออกคำสั่งด้วย จึงสร้างความไม่พอใจอย่างมากให้แก่ประชาชน (วรพจน์,2537:53)

นอกจากนั้น พระราชกำหนดนิรโทษกรรมฉบับนี้ไม่ได้ตราขึ้นตามหลักของกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2535 มาตรา 172 วรรค 1[17] (อมร จันทรสมบูรณ์, 2536:54) และไม่ได้ดำเนินการตามหลักการตราพระราชกำหนด ไม่ได้มีการจัดประชุมปรึกษาหารือคณะรัฐมนตรีเพื่อมีมติคณะรัฐมนตรีขอความเห็นชอบจากรัฐมนตรีในการออกพระราชกำหนดฉบับนี้ แต่เป็นการออกหนังสือเวียนหารือไปถึงรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล เพื่อให้ทำการคัดค้านการตราพระราชกำหนดนิรโทษกรรมฉบับนี้แทน ส่งผลให้พระราชกำหนดนิรโทษกรรมฉบับนี้ตราขึ้นโดยบุคคลเพียงไม่กี่คนในคณะรัฐมนตรีเท่านั้น จึงเป็นวิธีตราพระราชกำหนดที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ทำให้ไม่มีผลบังคับมาตั้งแต่ต้น หรือตกเป็นโมฆะ ในทางกฎหมายถือว่าไม่เคยมีการประกาศใช้พระราชกำหนดฉบับนี้เลยไม่ว่าในเวลาใดๆ (วรพจน์, 2537:54) แต่ก็ไม่ได้มีผลต่อความรับผิด ในกรณีที่ได้มีการนิรโทษกรรมไปแล้ว (ไชยรัตน์ ปาวะกะนันท์, 2553:115-119)

---

[16] ประกาศโฆษณาในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 10 ตอนที่ 63 วันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 (วรพจน์,...:45)

[17] มาตรา 721 ในกรณีเพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศ หรือความปลอดภัยสาธารณะ หรือความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องปัดภัยพิบัติสาธารณะ พระมหากษัตริย์จะทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับเช่นพระราชบัญญัติก็ได้

การนิรโทษกรรมครั้งนี้จึงเป็นการพยายามให้ประชาชนลบเลื่อนเรื่องราวความขัดแย้ง และความสูญเสียที่เกิดขึ้น เพื่อให้การบริหารประเทศสามารถดำเนินต่อไปได้ แต่ได้ดำเนินไปโดยไม่ผ่านกระบวนการที่ถูกต้องตามกฎหมายรัฐธรรมนูญที่ใช้บังคับอยู่ในเวลานั้น และทำให้ผู้ที่กระทำผิดไม่ต้องรับผิดใดๆ ส่วนสำหรับความสูญเสียที่เกิดขึ้นนั้นก็ไม่ได้รับการเยียวยา และถูกพยายามทำให้ไม่เป็นที่จดจำในทางประวัติศาสตร์

21. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2549 ในมาตรา 37

ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2544 ผลการเลือกตั้งปรากฏว่า พรรคไทยรักไทย ของ พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ได้คะแนนเสียง 208 ที่นั่ง จาก ส.ส.ทั้งหมด 400 เขต ด้วยการรณรงค์ด้วยคำขวัญว่า “คิดใหม่ ทำใหม่” พร้อมด้วยนโยบาย พักชำระหนี้เกษตรกร การประกันสุขภาพทั่วหน้า การตั้งกองทุนหมู่บ้าน การปราบปรามยาเสพติด และพัฒนาธุรกิจระดับกลาง (SME) แต่คณะกรรมการเลือกตั้ง (กกต.) ได้ประกาศไม่รับรองผล หรือถอนสิทธิผู้ชนะการเลือกตั้งหลายคน โดยต้องหาว่าทุจริตการเลือกตั้ง และจะต้องจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ 62 เสียง

พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ได้รับเสียงสนับสนุนให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2544 ต่อมาในวันที่ 3 มิถุนายน จึงได้ทำการยกเลิกพระราชบัญญัติคอมมิวนิสต์อย่างเป็นทางการ โดยที่ฝ่ายกองทัพได้พยายามที่จะเสนอกฎหมายใหม่ขึ้นมาทดแทน คือกฎหมายพิทักษ์ปวงชน โดย พลเอกพัลลภ ปิ่นมณี โดยอธิบายว่า ถ้าไม่มีกฎหมายความมั่นคงเลย บ้านเมืองจะลุกเป็นไฟ อย่างไรก็ตามรัฐบาลของพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ก็ไม่ได้เห็นด้วย จึงไม่มีการออกกฎหมายความมั่นคงฉบับดังกล่าวแต่อย่างใด

หลังจากบริหารประเทศไปได้ 1 ปี คะแนนนิยมของนายกรัฐมนตรีได้เพิ่มมากขึ้น เพราะการดำเนินนโยบายสามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ทำให้เศรษฐกิจฟื้นตัวอย่างรวดเร็ว และสามารถดำเนินนโยบายได้ตามที่หาเสียงไว้ เช่น การพักชำระหนี้เกษตรกรรายย่อย การประกันสุขภาพทั่วหน้า หรือ 30 บาทรักษาทุกโรค การตั้งกองทุนหมู่บ้านโดยอนุมัติเงินหมู่บ้านละล้านเป็นทุนตั้งต้น ต่อมานโยบายเหล่านี้ถูกเรียกว่า “นโยบายประชานิยม” (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, 2551:267-269)

เมื่อมีความมั่นใจในความนิยมจากประชาชนเพิ่มมากขึ้น รัฐบาล พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ก็มีการตัดสินใจจัดการกับการเคลื่อนไหวภาคประชาชนที่ควบคุมสถานการณ์ไม่ได้ด้วยความรุนแรง เช่น กรณีท่อก๊าซไทย-มาเลย์ เมื่อในวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2545 ได้มีการใช้กำลังทุบตีประชาชนที่ต่อต้านท่อก๊าซ ซึ่งเดินทางมาเพื่อจะยื่นหนังสือคัดค้านกับนายกรัฐมนตรี ขณะที่มีการประชุมคณะรัฐมนตรีนอกสถานที่ที่โรงแรมจีบี หาดใหญ่ ทำให้ชาวบ้านบาดเจ็บจำนวนมาก และมีผู้ถูกจับกุม 12 คน นอกจากนั้นยังมีกรณีกองกำลังของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตจำนวนหนึ่ง ได้เข้าไปรื้อเต้นและที่พัก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ของชาวบ้านที่ประท้วงที่เขื่อนปากมูล เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม และเมื่ออวันที่ 29 มกราคม พ.ศ.2546 ฝ่ายรัฐบาลก็ปล่อยให้เทศกิจของนายสมัคร สุนทรเวช ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ใช้กำลังขับไล่หมู่บ้านแม่มูลที่ตั้งประท้วงหน้าทำเนียบรัฐบาล

ในเดือนมกราคม พ.ศ.2546 รัฐบาล พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ได้เริ่มนโยบายปราบปรามการค้ายาเสพติดครั้งใหญ่ โดยนายกรัฐมนตรีประกาศว่าจะต้อง “เหี้ยม” กับพวกผู้ค้ายาเสพติด ทำให้เกิดการวิสามัญฆาตกรรมผู้ต้องหาค้ายาเสพติดจำนวนมาก การสังหารมาจากทั้งฝ่ายตำรวจ และจากการอ้างว่าฝ่ายค้ายาเสพติดตัดตอนกันเอง ภายใน 5 เดือนของการใช้นโยบายสงครามยาเสพติดมีผู้เสียชีวิตมากกว่า 2,000 คน นโยบายนี้ได้สร้างชื่อเสียงแก่นายกรัฐมนตรีอย่างมาก แต่ก็ทำให้พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ถูกโจมตีอย่างหนักเรื่องละเมิดสิทธิมนุษยชน เพราะนโยบายเปิดทางให้มีการเข่นฆ่ากันโดยไม่ผ่านกระบวนการยุติธรรม และไม่มีหลักประกันว่า ผู้ที่ถูกกล่าวหาขึ้นบัญชีดำโดยตำรวจ จะมีความผิดจริงหรือไม่

วันที่ 30 มีนาคม พ.ศ.2545 คณะรัฐมนตรีมีมติให้ยกเลิกศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนใต้ (ศอบต.) และกองบัญชาการผสมพลเรือนตำรวจทหารที่ 43 (พตท.43) ซึ่งเป็นองค์กรประสานงานในการแก้ไขปัญหาทางการเมืองใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ ที่มีประชาชนชาวมุสลิมอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ได้แก่ สงขลา ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล ถือกันว่านโยบายนี้เป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาสามจังหวัดชายแดนใต้ โดยวิกฤตได้เริ่มจากการที่มีคนร้ายทำการปล้นปืนที่ค่ายเจาะไอร้องจำนวนประมาณ 300 กระบอก เมื่อวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2547 นอกจากนั้น มีการเผาโรงเรียน และสังหารทหาร ซึ่งถือเป็นการเริ่มต้นของการก่อการร้ายใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ รัฐบาลได้ทำการตอบโต้ด้วยการปราบปราม และที่ร้ายกว่านั้นคือ การที่นายสมชาย นีละไพจิตร ทนายความฝ่ายมุสลิมถูกลักพาตัวและหายสาบสูญไปตั้งแต่วันที่ 12 มีนาคม ซึ่งเป็นที่สงสัยว่าตำรวจจะเป็นผู้ลักพาตัวไป ทำให้สถานการณ์ยิ่งรุนแรงขึ้น กรณีต่อมาคือการปราบปรามใหญ่ในวันที่ 28 เมษายน ที่เรียกว่า “กรณีกรือเซะ” ซึ่งก็คือ การปล่อยให้เจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจสังหารประชาชนผู้ต้องสงสัยถึง 105 คน โดยเฉพาะการสังหารที่มัสยิดกรือเซะ จังหวัดปัตตานี และที่อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา หลังจากนั้นได้เกิด “กรณีตากใบ” เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน ด้วยการใช้กำลังปราบปรามประชาชนที่กำลังชุมนุมกันที่หน้าอำเภอตากใบ และจับกุมประชาชนจำนวน 1,298 คนไปสอบสวน แต่ด้วยภาวะขนส่งที่ขาดความระมัดระวังทำให้ประชาชนเสียชีวิตถึง 85 คน (สมบัติ คุณธร,2556:66) จึงทำให้รัฐบาลถูกวิจารณ์อย่างหนัก ในเรื่องก่อความรุนแรงในภาคใต้ ทำให้สถานการณ์ความร้ายแรงได้ขยายตัวออกไป (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, 2551:272-273)

ในการเลือกตั้งสมัยที่ 2 เมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 พรรคไทยรักไทยได้รณรงค์ด้วยคำขวัญ “สี่ปีซ่อมสี่ปีสร้าง” โดยได้มีขบวนการต่อต้าน พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร เกิดขึ้น นำโดย นาย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ประชัย เลี่ยวไพรัตน์, นายเอกยุทธ อัญชัญบุตร และ นาวาอากาศตรีประสงค์ สุ่นศิริ เป็นต้น นอกกากนี้ยังมีกลุ่มนักวิชาการหลายส่วน นำโดยมหาวิทยาลัยเที่ยงคืน ของ นายนิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้รณรงค์ให้ประชาชนงดออกเสียงในการเลือกตั้ง แต่พรรคไทยรักไทยก็ได้รับชนะจากการเลือกตั้งอย่างท้วมท้น ได้คะแนนบัญชีรายชื่อถึง 19 ล้านเสียง คิดเป็น 67 ที่นั่ง และได้ที่นั่งในสภาด้วยระบบเลือกตั้ง 310 ที่นั่ง ซึ่งรวมแล้วพรรคไทยรักไทยได้ที่นั่ง 377 จาก 500 ที่นั่ง แม้กระทั้งในเขตกรุงเทพก็ได้ที่นั่ง 32 จาก 37 ที่นั่ง ดังนั้น พรรคไทยรักไทยจึงเป็นรัฐบาลที่มีคะแนนเสียงในสภามั่นคงเป็นอย่างมาก ทำให้เกิดการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีจำนวน 35 คน จากพรรคไทยรักไทยเพียงพรรคเดียว ในวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ.2548

แม้จะได้คะแนนเป็นจำนวนมากแต่รัฐบาลของ พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ก็ต้องเผชิญกับกระแสต่อต้าน ซึ่งเริ่มจากปัญหารายการ “การเมืองรายสัปดาห์” ของ นายสนธิ ลิ้มทองกุล บรรณาธิการใหญ่หนังสือพิมพ์เครือผู้จัดการ เนื่องจากในวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2548 นายสนธิ ลิ้มทองกุล ได้นำปัญหาเรื่องการแต่งตั้งพระสังฆราชซ้อนมาออกอากาศ ทำให้สถานีโทรทัศน์ได้สั่งปิดรายการนี้ สร้างความไม่พอใจให้กับนายสนธิ ลิ้มทองกุล เป็นอย่างมาก ทำให้นายสนธิ ลิ้มทองกุล มีการเปลี่ยนรูปแบบรายการเป็นเรื่องการโจมตีรัฐบาล พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร โดยตรง รายการของนายสนธิจึงได้รับความสนใจเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการจัดรายการในวันที่ 14 ตุลาคม ที่หอประชุมใหญ่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีประชาชนมาเข้าร่วมรับฟังอย่างมาก นายสนธิ ลิ้มทองกุล ได้ประกาศว่า “จะขอสู้เพื่อในหลวง” และเรียกขบวนการต่อสู้ของเขาว่า “ขบวนการกู้ชาติ” เรียกร้องให้รัฐบาลทักษิณ ชินวัตร คืนอำนาจให้แก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้มีการตั้งรัฐบาลพระราชทานขึ้นแทน การต่อสู้ของนายสนธิ ลิ้มทองกุล จึงเริ่มมีนักวิชาการ และวุฒิสมาชิกหลายฝ่ายเข้าร่วมด้วย (ย้อนรอยประวัติศาสตร์รัฐประหารไทย, 2554:สารคดี)

การต่อสู้ของกลุ่ม นายสนธิ ลิ้มทองกุล ได้ยกระดับอย่างมาก อันเนื่องจากกรณีขายหุ้นชินคอร์ป ในวันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2549 กล่าวคือ ครอบครัวของ พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ได้ขายหุ้นบริษัทชินคอร์ป เป็นมูลค่า 7.33 หมื่นล้านบาท ให้แก่กองทุนเทมาเส็กของสิงคโปร์ โดยใช้วิธีขายในตลาดหุ้น ทำให้การซื้อขายไม่ต้องเสียภาษี นอกจากนั้นยังถูกโจมตีว่ารัฐบาลของพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ได้ทำการแก้ไขกฎหมายให้ต่างชาติสามารถถือหุ้นจาก 24% เป็น 50% ของมูลค่าหุ้น ซึ่งเป็นการใช้ช่องว่างทางกฎหมาย แสวงหาความร่ำรวยทางธุรกิจ ก่อให้เกิดความไม่พอใจแก่ประชาชนจำนวนมาก ฝ่ายขบวนการกู้ชาติของ นายสนธิ ลิ้มทองกุล จึงได้ประกาศชุมนุมใหญ่ เพื่อต่อต้านพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ที่บริเวณลานพระบรมรูปทรงม้า เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 มีประชาชนเข้าร่วมหลายหมื่นคน จากนั้นกลุ่มขบวนการได้มีการนัดหมายกันอีกครั้งในวันที่ 11 กุมภาพันธ์ เพื่อ “ปิดบัญชีทักษิณ” มี 27 องค์กรเข้าร่วม กลุ่มสมาชิกวุฒิสภาจำนวนหนึ่งได้นำเรื่องการขายหุ้นของพัน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ยื่นฟ้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ แต่ศาลรัฐธรรมนูญประกาศไม่พิจารณารับคำฟ้อง ความขัดแย้งได้เพิ่มความรุนแรงมากขึ้นอีกเมื่อพลตรีจำลอง ศรีเมือง อดีตหัวหน้าพรรคพลังธรรม ได้ประกาศตัวเข้าร่วมการเคลื่อนไหวต่อต้าน พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร กลุ่มผู้นำการประท้วงได้จัดตั้งเป็น “พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย” โดยมี นายสนธิ ลิ้มทองกุล เป็นผู้นำร่วมด้วย นายพิภพ ธงไชย, นายสมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์, พลตรีจำลอง ศรีเมือง และนายสมศักดิ์ โกศัยสุข นอกจากนี้มี นายสุริยใส กตะศิลา, นายสุวิทย์ วัดหนู และนายสำราญ รอดเพ็ชร เป็นโฆษก ทำให้พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ได้ตัดสินใจยุบสภาในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ เพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่ในวันที่ 2 เมษายน ซึ่งเท่ากับว่าจะมีการเลือกตั้งใหม่ภายในระยะเวลาเพียง 37 วัน ทำให้พรรคไทยรักไทยอยู่ในสถานะได้เปรียบ ดังนั้นกลุ่มพรรคฝ่ายค้าน ได้แก่ พรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทย และพรรคมหาชน จึงได้ประกาศไม่ส่งผู้สมัครในการเลือกตั้งครั้งนี้ เพื่อบีบให้นายกรัฐมนตรีลาออกจากตำแหน่ง (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, 2551:277-279)

การประท้วงยังคงดำเนินต่อไป พร้อมกับกระแสการเรียกร้องการใช้มาตรา 7 เพื่อให้พระมหากษัตริย์ทรงใช้พระราชอำนาจในการแก้ไขสถานการณ์ ในวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 นายชัยอนันต์ สมุทวณิช ได้เสนอบทความเรื่อง “งดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา” ลงในหนังสือพิมพ์ “ผู้จัดการ” เสนอให้ใช้มาตรา 7 และในวันที่ 24 มีนาคม อภิสิทธ์ เวชชาชีวะ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ก็ประกาศสนับสนุนให้ใช้มาตรา 7 จากกรณีเช่นนี้ ได้เริ่มมีกลุ่มเอ็นจีโอ และนักวิชาการบางส่วนที่ไม่สนับสนุนเรื่องมาตรา 7 ถอนตัวจากการร่วมเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาล นอกจากนี้ยังมีการรวมตัวกันของกลุ่มประชาชนที่สนับสนุนพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ได้มาชุมนุมต่อต้านฝ่ายพันธมิตรที่สวนจตุจักรมีประชาชนเข้าร่วมนับพันคน

การเลือกตั้งมีขึ้นตามกำหนดวันที่ 2 เมษายน พ.ศ.2549 เป็นการแข่งขันระหว่างพรรคไทยรักไทยกับพรรคเล็กอื่นๆ ทำให้มีลักษณะเป็นการเลือกตั้งฝ่ายเดียว แต่ก็ไม่อาจทำให้สถานการณ์คลี่คลายลงได้ กลุ่มพันธมิตรประชาธิปไตย พรรคฝ่ายค้าน กลุ่มมหาวิทยาลัยเที่ยงคืน และกลุ่มต่อต้านพรรคไทยรักไทยทั้งหมด ได้รณรงค์ให้ ประชาชนไปลงคะแนนเสียงโหวตไม่ประสงค์ลงคะแนน จึงทำให้ต้องจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ในหลายเขต เพราะเหตุมีผู้โหวต “ไม่ประสงค์จะลงคะแนน” มาก ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยที่ 9/2549 ให้เพิกถอนการเลือกตั้งดังกล่าวเนื่องจากเป็นการเลือกตั้งที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ (ฐากูร จุลินทร, 2557:10) โดยเฉพาะเขตกรุงเทพมหานคร และในภาคใต้ 38 เขต ในวันที่ 23 เมษายน และในวันที่ 29 เมษายน

เมื่อวันที่ 5 เมษายน พ.ศ.2549 พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ได้หลั่งน้ำตาประกาศขอพักจากงานในตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยตั้งให้ พลตำรวจเอกชิดชัย วรรณสถิต รักษาการนายกรัฐมนตรีแทน ทำให้สถานการณ์เริ่มผ่อนคลายลง จนกระทั่งในวันที่ 23 พฤษภาคม พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ได้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

กลับเข้ามาทำงานในตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง โดยอ้างว่า จำเป็นต้องกลับมารับงาน เพื่อจัดงานเฉลิมฉลองการครองราชย์ครบ 60 ปีของพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งจะมีขึ้นในวันที่ 9 มิถุนายน แม้จะก่อให้เกิดความไม่พอใจอย่างมาก แต่กระแสการเฉลิมฉลองได้ทำให้ความขัดแย้งต้องเลื่อนออกไป จนถึงเดือนกรกฎาคม สถานการณ์ได้กลับมาตึงเครียดอีกครั้ง เพราะพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร แสดงท่าทีว่าต้องการจะบริหารประเทศต่อไป และจะจัดให้มีการเลือกตั้งในวันที่ 15 ตุลาคม กระแสการต้อต้านพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ได้แพร่ออกไปอย่างกว้างขวาง โดยมีกลุ่มพันธมิตรประชาธิปไตย และหนังสือพิมพ์ผู้จัดการเป็นองค์กรนำ นอกจากนี้ยังได้มีกลุ่มจุฬาเชิดชูคุณธรรมนำประชาธิปไตย ของอาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นแกนกลางในการประสานงานกับกลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัยต่างๆ สำหรับ พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร เห็นว่าการเคลื่อนไหวทั้งปวงที่ทำการต่อต้านรัฐบาลมีพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ประธานองค์มนตรีเป็นผู้อยู่เบื้องหลัง จึงได้ออกแถลงการณ์โจมจี “ผู้มีบารมีนอกรัฐธรรมนูญ” อย่างชัดเจน (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, 2551:265-282) ทำให้พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้ออกเดินสายกล่าวปาฐกถาปลุกขวัญทหารในกองทัพ โดยการเปรียบเปรยว่า “กองทัพเปรียบเสมือนม้า รัฐบาลเป็นเพียงจ๊อกกี้ที่มารับจ้างขี่ม้า ส่วนเจ้าของคอกม้าคือพระมหากษัตริย์ ทหารไม่พึงจงรักภักดีต่อรัฐบาลมากกว่าพระมหากษัตริย์”

ตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ.2549 เป็นต้นมา กลุ่มทหารที่ไม่พอใจ พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ได้มีการเคลื่อนไหวโดยเฉพาะพลโทสพรั่ง กัลยาณมิตร แม่ทัพกองทัพภาคที่ 3 ได้แสดงออกอย่างชัดเจนที่จะเข้าร่วมกดดันต่อต้าน พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ทำให้เกิดกระแสว่า อาจจะมีการก่อการรัฐประหารขึ้น แต่ในวันที่ 13 กันยายน พลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน ผู้บัญชาการทหารบกได้แถลงว่า “กระแสการปฏิวัติของทหารไม่น่าจะมี ขอให้ประชาชนหนักแน่น อย่าไปเชื่อกระแสที่จะให้ความสามัคคีลดลง” แต่ในที่สุดในเวลาประมาณ 22.00 นาฬิกา ของวันที่ 19 กันยายน คณะทหารที่เรียกกลุ่มของตนว่า “คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (คปค.)” ได้ก่อการยึดอำนาจการปกครอง นำโดย พลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน ผู้บัญชาการทหารบก ร่วมด้วยพลโทสพรั่ง กัลยาณมิตร แม่ทัพภาคที่ 3 พลโทอนุพงษ์ พงศ์สุวรรณ แม่ทัพกองทัพภาคที่ 1 คณะทหารได้ประกาศให้รัฐธรรมนูญสิ้นสุดลง ให้วุฒิสภา, สภาผู้แทน, คณะรัฐมนตรี และศาลรัฐธรรมนูญสิ้นสุดลงด้วย โดยให้ปลัดกระทรวงรักษาการแทนในแต่ละกระทรวง โดยพลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน ได้อธิบายเหตุผลในการยึดอำนาจว่า คณะทหารมีความจำเป็นที่ต้องก่อการรัฐประหาร เพราะสังคมเกิดความแตกแยก เกิดกรณีทุจริต และสถานการณ์หมิ่นเหม่ต่อการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ และสัญญาว่าจะใช้ระยะเวลาเพียงสั้นๆ

จากนั้นก็ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นตรวจสอบทรัพย์สินของคณะรัฐมนตรีชุดพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร และได้มีการร่างรัฐธรรมนูญชั่วคราวขึ้น ต่อมาในวันที่ 1 ตุลาคม ได้แต่งตั้ง พลเอก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

สุรยุทธ จุลานนท์ องคมนตรี เป็นนายกรัฐมนตรี และได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญชั่วคราว เพื่อนิรโทษกรรมให้กับกลุ่มผู้กระทำการยึดอำนาจ โดยตราไว้ในมาตรา 37 ของร่างรัฐธรรมนูญ โดยไม่ได้ให้เหตุผลในการนิรโทษกรรมในครั้งนี้ เนื่องจากเป็นมาตราหนึ่งของรัฐธรรมนูญ ไม่ได้มีการตราเป็นกฎหมายนิรโทษกรรม ซึ่งการนิรโทษกรรมในกรณีดังกล่าวนั้น ทำให้ไม่อาจมีกฎหมายใดสามารถขัดกับกฎหมายรัฐธรรมนูญที่ใช้ในการนิรโทษกรรม อันเป็นกฎหมายสูงสุดได้

เป็นอีกครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์การเมืองไทยที่มีการนิรโทษกรรมให้แก่กลุ่มคณะทหารผู้กระทำการยึดอำนาจการปกครอง เพื่อให้คณะผู้ทำการยึดอำนาจ พ้นจากการรับผิดที่ได้กระทำแตกต่างจากการนิรโทษกรรมในเหตุการณ์ความขัดแย้ง ซึ่งจะเป็นการนิรโทษกรรมให้แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเหตุการณ์ทั้งหมด การนิรโทษกรรมในครั้งนี้ไม่ได้เป็นการนิรโทษกรรมให้ แก่ความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้น กลุ่มผู้ชุมนุม และฝ่ายรัฐบาลยังคงต้องถูกดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมต่อไป มีเพียงคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขเท่านั้น ที่ได้รับการนิรโทษกรรม นอกเหนือจากนั้นการนิรโทษกรรมในครั้งนี้ยังมีรูปแบบที่ไม่เหมือนกับทุกครั้งที่ผ่านมา เนื่องจากได้มีการนิรโทษกรรมโดยวิธีการตราขึ้นเป็นมาตราหนึ่ง ในร่างรัฐธรรมนูญ และกลายเป็นมาตราหนึ่งในรัฐธรรมนูญในเวลาต่อมา โดยมีเนื้อความเพียงให้ยกความผิดให้แก่คณะผู้ทำการยึดอำนาจ ไม่ได้มีการให้เหตุผลต่อการนิรโทษกรรมในครั้งนี้แต่อย่างใด จึงแสดงให้เห็นถึงความเป็นประเพณีของการนิรโทษกรรมหลังจากที่มีการยึดอำนาจอย่างแท้จริง และเป็นการนิรโทษกรรมโดยวิธีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดที่มิอาจมีกฎ หรือกฎหมายใดขัด หรือแย้งได้ ทำให้เกิดการตัดขาดจากการตรวจสอบโดยสิ้นเชิง (ไชยรัตน์ ปาวะกะนันท์, 2553:126-130)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved